

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
KENT ÇALIŞMALARI VE YÖNETİMİ BİLİM DALI

KENTSEL YAŞAM KALİTESİNİN EKONOMİK BOYUTU
FINDIK ÜRETİMİNİN KENTE KATKISI
FATSA ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mehmet MARAŞ

İstanbul
Ağustos, 2018

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

KENTSEL YAŞAM KALİTESİNİN EKONOMİK BOYUTU
FINDIK ÜRETİMİNİN KENTE KATKISI
FATSA ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mehmet MARAŞ

Tez Danışmanı
Dr. Olcay AYDEMİR

İstanbul
Ağustos, 2018

TEZ ONAYI

Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, Mimarlık Anabilim Dalı, Kent Çalışmaları ve Yönetimi Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman Dr. Olcay AYDEMİR

Üye Prof. Dr. Mehmet Oktay CANSUN

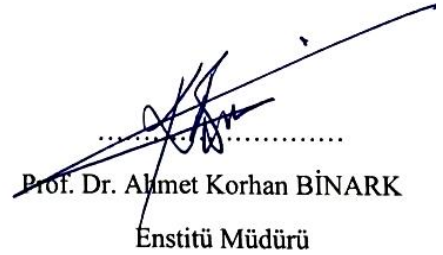

Üye Dr. Öğr. Üyesi Serhat ANIKTAR

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Ahmet Korhan BİNARK
Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “**Kentsel Yaşam Kalitesinin Ekonomik Boyutu, Fındık Üretiminin Kente Katkısı, Fatsa Örneği**” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlandığı aşamaya kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

Mehmet MARAŞ

ÖNSÖZ

Araştırmamdaki her aşamada bana yardımcı olan değerli tez danışmanım Dr. Olcay AYDEMİR'e, eğitim alanında dersleriyle bize vizyon katan çok değerli hocamız ve hocalarımıza, yüksek lisans eğitimim boyunca benden desteklerini esirgemeyen ve bu eğitime isteklendiren Bülent İLGAZİ'ye, Mehmet DALSEÇKİN'e, bilgi edinmede yerelde destek olan Fikri ALANTAR'a, iş yerinde eksikliğimi hissettirmeyen Adem DOĞAN'a, her zaman yanımda maddi ve manevi desteğini gördüğüm eşime, çocuklarıma ve aileme teşekkürlerimi sunarım.

Mehmet MARAŞ

İstanbul - 2018

ÖZET

KENTSEL YAŞAM KALİTESİNİN EKONOMİK BOYUTU

FINDIK ÜRETİMİNİN KENTE KATKISI

FATSA ÖRNEĞİ

Mehmet MARAŞ

Yüksek Lisans, Fen Bilimleri Enstitüsü

Tez danışmanı: **Dr. Olcay AYDEMİR**

Ağustos-2018, 87 Sayfa

İnsanların en temel hakkı yaşamaktır. İnsanlar yaşam boyunca adil, güvenilir ve sürdürülebilir bir dünyanın nimetlerinden ortak faydalanmalıdır. Bu durum dünyada adil bir yaklaşımla küresel ölçekte sağlamak mümkün olmamaktadır. Bu durum bölgesel ve yöresel durumlarda tesis edilebilir. Bu süreçte sürdürülebilirlik kavramı ile beraber kaliteli yaşam ve kentsel yaşam kalitesi gösterge kavramları öne çıkmaktadır.

Bu çalışma kent ve yaşam kavramları arasında yerelde yapılmış bir çalışmadır. Bu araştırma ve çalışmamızda yerel kalkınmada yerel bir ürünün ekonomik boyutunun kentsel kalkınmaya etkisi araştırılmış ve irdelenmiştir. Bu çalışmamızın birinci bölümünde sürdürülebilirlik, ikinci bölümünde yaşam kalitesi ve kentsel yaşam kalitesi gösterge kavramları üzerinde yaklaşımlar irdelenmiştir. Üçüncü bölümde fındık ile ilgili oluşan ekonomik ilişkinin Fatsa'da kentsel yaşam kalitesine etkileri, göstergeler açısından verilerin irdelenmesi yapılmıştır. Dördüncü bölümde ise Fatsa'da fındık ve ekonomik ilişki üzerinde değerlendirilmeler ve araştırmalar yapılmıştır.

Sonuç olarak ithalat girdisi olmayan, çevreye atık bırakmayan, çevreye küresel anlamda oksijen desteği veren, bölgenin ekonomisine katkı veren değerli bir üründür fındık. Fındık ekonomik olarak kıymeti ve değeri konumlandırılmamış, insan ve çevre için fayda sağlayan, atık bırakmayan bir yerel değeridir.

Bu araştırmamız Fatsa yerel ölçeğinde yapılmıştır. Yerelde kent ve kentsel yaşam kalitesi bağlamında bir veri olarak araştırmacılara fayda katması düşünülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilirlik, yaşam kalitesi, kentsel yaşam kalitesi, fındık, Ekonomi, Fatsa.

ABSTRACT

THE ECONOMIC DIMENSION OF QUALITY OF URBAN LIFE CONTRIBUTIONS OF HAZELNUT PRODUCTION TO THE CITY

SAMPLE OF FATSA

Mehmet MARAŞ

Postgraduate, Institute Of Science And Technology

Thesis Advisor: Dr. Olcay AYDEMİR

August-2018, 87 pages

The most basic right of people is to live. Throughout life, people must take advantage of the blessings of the world in a fair, credible and sustainable way. It is not possible to provide a fair approach on a global scale in the world. It can be established in regional and local situations. In this case, concepts of quality life and quality of urban life indicator come to the forefront together with the concept of sustainability.

This work is a local study between urban and life concepts. In this research and study, the effect of the economic dimension of a local product on local development to urban development has been researched and examined.

In the first part of our work, sustainability, and in the second part, approaches on indicator concepts of quality of life and quality of urban life were examined. In the third part, the data of hazelnut economy in Fatsa were examined in terms of the indicators that will affect the quality of urban life. In the last part, it was some researches and evaluations on hazelnut and hazelnut economy in Fatsa.

As a result, hazelnut is a valuable product that does not have import input, does not leave waste in the environment, gives oxygen support around at the global sense, and contributes to the economy of the region. And also, it is a local value that cannot be positioned in terms of its economic worth, that is waste-free and beneficial for people and environment.

Our research was carried out at the local scale of Fatsa. I think that this work will benefit locally as a data in the context of urban and urban quality of life for researchers.

Key words: sustainability, quality of life, quality of urban life, hazelnut, economy, Fatsa.

İÇİNDEKİLER

DIŞ KAPAK.....	
İÇ KAPAK.....	
TEZ ONAYI	
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
ÖNSÖZ.....	ii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	iv1
TABLolar LİSTESİ.....	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	viii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	ix
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	4
SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK	4
1.1 Sürdürülebilirlik Kavramı Tanımı.....	6
1.2. Sürdürülebilir Kentsel Gelişim Yaklaşımı	8
1.3. Kentsel Sürdürülebilirlik Göstergeleri	12
İKİNCİ BÖLÜM.....	14
KENT VE YAŞAM KALİTESİ.....	14
2.1 Yaşam Kalitesi.....	14
2.2. Kentsel Yaşam Kalitesi Tanımı.....	16
2.3. Kentsel Yaşam Kalitesinin Tarihsel Süreci	18
2.4. Kentsel Yaşam Kalitesi Yaklaşımları Göstergeleri.....	19
2.5. Birleşmiş Milletler Kentsel Yaşam Kalitesi Yaklaşımı.....	25
2.6. Avrupa Birliği Kentsel Yaşam Kalitesi Yaklaşımı.....	26
2.7. Türkiye Cumhuriyeti Kentsel Yaşam Kalitesi Yaklaşımı.....	26
2.7.1. Merkezi Hükümet Yaklaşımı	27
2.7.2. Yerel Yönetimler Yaklaşımı.....	28

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	30
KENTTE EKONOMİ	30
3.1 Fatsa’da Tarihsel Süreç ve Ekonomik Gelişme	30
3.1.1. Fatsa’da Nüfus Araştırma	36
3.1.2. Fatsa’da Yatırım Araştırması	37
3.1.3. Fatsa’da Konut Araştırması	37
3.1.4. Fatsa’da Ulaşım ve Taşıt Araştırması	38
3.1.5. İstihdam Araştırması	39
3.2 Fındık Hakkında Genel Veriler	39
3.2.1. Fındığın Tarihçesi	40
3.2.2. Fındık Mevsimi, iklim ve kültür	42
3.2.3. Fındık Çeşitleri	45
3.2.4. Fındığın Gıda Sanayindeki Yeri	54
3.2.5. Fındığın Bileşimi Ve İnsan Beslenmesindeki Yeri	59
3.3. Fındık Üretimi ve Değeri	60
3.3.1. Dünyada Fındık Üretimi ve Değeri	61
3.3.2. Yıllara Göre Türkiye Fındık Üretimi	66
3.3.3. Ordu’nun Dünya’da ve Türkiye Fındık Üretimindeki Yeri	68
3.3.4. Fatsa’nın Ordu ve Dünya Fındık Üretimindeki Yeri ve Ekonomik Değeri	70
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	73
SONUÇLAR VE ÖNERİLER	73
KAYNAKÇA	82
ÖZGEÇMİŞ	87

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.2.1: Uluslararası sürdürülebilirlik ve yaşam kalitesi ile ilgili kurumlar.	11
Tablo 2.4.1: Çeşitli ana gösterge gruplarının karşılaştırılması.	21
Tablo 2.4.2: Topluluk Düzeyinde Kentsel Yaşam Kalitesi.	24
Tablo 2.4.3 Birey Düzeyinde Kentsel Yaşam Kalitesi.	24
Tablo 3.1: H. 1319/M.1901 Yılında Fatsa'nın İhracat ve İthalat Listesi.....	35
Tablo 3.1.1: Fatsa ilçesi yaş nüfus değerlendirmesi.....	37
Tablo 3.1.2: Fatsa ilçe merkezi yatırım değerlendirmesi.	37
Tablo 3.1.3: Fatsa konut değerlendirmesi; yapı, yeni ve ilave yapılar yönünden.	38
Tablo 3.1.4: Fatsa ilçe ulaşım araçları ve zirai araç durumu.	38
Tablo 3.2.5. : Fındık ve zeytinyağında yağ asitleri ve miktarları.....	60
Tablo 3.3.1.1: Dünya fındık üretim alanları (ha).....	61
Tablo 3.3.1.2: Dünya fındık üretim miktarları (kabuklu/ton),.....	62
Tablo 3.3.1.3: Dünya kabuklu fındık ihracatı (yıl / ton).....	63
Tablo 3.3.1.4: Dünya iç fındık ithalatı (yıl / ton).....	64
Tablo 3.3.1.5: Türkiye dış ticaretinde fındık ihracatının payı (bin \$ -/ %).	65
Tablo 3.3.1.6: Türkiye iç fındık ihracat ettiği ilk beş ülke (yıl/ton).	66
Tablo 3.3.2.1: Türkiye il bazında fındık üretim alanları (ha).	67
Tablo 3.3.2.2: Türkiye il bazında fındık üretim reelte ve gerçekleşen değerler.....	67
Tablo 3.3.3.1: Ordu'nun fındık üretiminde dünyadaki yeri.....	69
Tablo 3.3.3.2: Ordu'nun yıllara gör ihracatı. yıl/bin dolar.	69
Tablo 3.3.3.3: Ordu'nun yıllara göre fındık üretimi yıl/ton.	70
Tablo 3.3.4.1: Fatsa'nın Dünya, Türkiye, Ordu içinde üretimi 70	
Tablo 3.3.4.2: Fındık Fiyatının Yıllara Göre sezon açılış – kapanış fiyatları (TL).....	71
Tablo 3.3.4.3: Fatsa'nın yıllara gör ihracatı. yıl/bin dolar.	71

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1 : Çevre Bileşenleri	5
Şekil 1.2: Kentsel Sürdürülebilirlik Göstergeleri	13
Şekil 3.1.1: Ordu İl Ulaşım Hatları.....	32
Şekil 3.1.2: Fatsa ve Ordu il haritaları.....	33
Şekil 3.2.2: Fındık Patozu.....	44
Şekil 3.2.3.1: Fındık Çeşidi Acı (FAEM, 2017).....	45
Şekil 3.2.3.2: Fındık Çeşidi Allahverdi (FAEM, 2017)	46
Şekil 3.2.3.3: Fındık Çeşidi Cavcava (FAEM, 2017).....	46
Şekil 3.2.3.4: Fındık Çeşidi Çakıldak (FAEM, 2017)	47
Şekil 3.2.3.5: Fındık Çeşidi Faşo (FAEM, 2017).....	47
Şekil 3.2.3.6: Fındık Çeşidi İncekara (FAEM, 2017).....	48
Şekil 3.2.3.7: Fındık Çeşidi Kalıncara (FAEM, 2017).....	48
Şekil 3.2.3.8: Fındık Çeşidi Kan (FAEM, 2017).....	49
Şekil 3.2.3.9: Fındık Çeşidi Karafındık (FAEM, 2017)	49
Şekil 3.2.3.10: Fındık Çeşidi Kargalak (FAEM, 2017).....	50
Şekil 3.2.3.11: Fındık Çeşidi Kuş (FAEM, 2017)	50
Şekil 3.2.3.12: Fındık Çeşidi Mincane (FAEM, 2017).....	51
Şekil 3.2.3.13: Fındık Çeşidi Palaz (FAEM, 2017).....	51
Şekil 3.2.3.14: Fındık Çeşidi Sivri (FAEM, 2017).....	52
Şekil 3.2.3.15: Fındık Çeşidi Tombul (FAEM, 2017).....	52
Şekil 3.2.3.16: Fındık Çeşidi Uzunmusa (FAEM, 2017)	53
Şekil 3.2.3.17: Fındık Çeşidi Yassı Badem (FAEM, 2017)	53
Şekil 3.2.3.18: Fındık Çeşidi Yuvarlak Badem (FAEM, 2017)	54
Şekil 3.2.4.1: Standart Fındık (FTG, 2017).....	55
Şekil 3.2.4.2: Beyazlatılmış İç (FTG, 2017).....	56
Şekil 3.2.4.3: Kavrulmuş İç Fındık (FTG, 2017)	56
Şekil 3.2.4.4: Kıyılmış İç Fındık (FTG, 2017)	56
Şekil 3.2.4.5: Dilinmiş İç Fındık (FTG, 2017).....	57
Şekil 3.2.4.6: Fındık Unu / Öğütülmüş / Toz Fındık (FTG, 2017).....	57
Şekil 3.2.4.7: Fındık Ezmesi (FTG, 2017)	57
Şekil 3.2.4.8: Fındık füresi (FTG, 2017)	58
Şekil 3.2.4.9: Tuzlanmış Bütün / Yağda Kavrulmuş Fındıklar (FTG, 2017).....	58
Şekil 3.2.4.10: Kavrulmuş Kabuklu Fındık (FTG, 2017).....	58
Şekil 4: Fındık Ekonomisine Bağlı Döngü	82

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletlerin
AET	Avrupa Ekonomik Topluluğu
Akt	Aktaran
Bkay	Bütünleşik Kıyı Alanları Planları
BM	Birleşmiş Milletler
ÇŞB	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı
DOKA	Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
EQLS	Avrupa Yaşam Kalitesi Anketi
FAEM	Fındık Araştırma Enstitüsü Müdürlüğu
FAO	Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü
FİSKOBİRLİK	Fındık Tarım Satış Kooperatifleri Birliği
FTB	Fatsa Ticaret Borsası
FTG	Fındık Tanıtım Grubu
INC	International Treenut Council
İİT	İslam İşbirliği Teşkilatı
OTB	Ordu Ticaret Borsası
TEPAV	Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı
TUİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UN-HABİTAT	Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Programı
vb.	Ve benzeri
vs.	Ve saire
WFP	Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Programı
WHO	Dünya Sağlık Örgütü

GİRİŞ

Evrende ve yerkürede mevcut varlıkların insanlığın gelecek nesillerine varlıkların aktarılması görüşü ve düşüncesi hasıl olmuştur. Doğal kaynakların özelliklerine göre kaynakların sonsuz olmadığı görülmektedir. Cansız varlıkların yerinden alınıp işlenmesi ve kullanılması sonrası kullanıma sokulan varlığın yerine yeni bir varlık koyma imkanı olmadığı gibi bu tür varlıkların israf edilerek kullanılması gelecek nesillerin haklarının tüketilmesi demektir. Bu da gelecek nesillerin hakkının gasp edilmesi anlamına gelmektedir. Dünya nüfusu zaman çizelgesine göre artarak devam etmektedir. Artan nüfusun getirdiği talepler ancak arzla karşılanır. Arzın güvenli ve sürdürülebilir olması için yeni yaklaşımları da beraberinde getirmektedir. Geri dönüşüm, kaynakların tasarruflu kullanılması, enerji, su vb. alanlarda yaklaşımlar görülmektedir. Mesela; elektrikli araçların geliştirilmesi ve kullanılmasının teşvik edilmesi gibi... Nüfus yoğunluğunun artması ihtiyaçların sayısal, hacimsel olarak artmasını da beraberinde getirmektedir. Bu süreçte devamlılık, sürdürülebilirlik ve kalite parametreleri insanlık gündemine getirmektedir. Genel talepler gıda, giyecek, barınma, eğitim, sağlık, güvenlik gibi ana başlıklarda toplanmaktadır. Ana taleplerin kendi içinde alt talepleri de mevcuttur. Ancak şartlara göre zaman içerisinde farklılaşabilir. Bu farklılaşmalar yeni alışkanlıkların ortaya çıkmasını sağladığı gibi bilim ve teknolojik gelişmelere göre de çeşitlenebilmektedir. Bu süreçlerin sürdürülebilirliğini sağlamak için planlama önceliği öne çıkmaktadır. Planlama önceliğinin kurulamadığı durumlarda sorunların çözümü ve disipline edilmesi için daha fazla emek ve bedel harcamaktadır.

Ülke sürdürülebilirliğin sağlanması için Türkiye Cumhuriyeti 1963 yılı itibariyle sürdürülebilirlik alanında en temel tavrını geliştirmiştir. Devlet Planlama Teşkilatı'nın (DPT) kurulması ile beşer yıllık planlama sürecine girilmiştir. Buda tek elden ülke planlamasının yapılmasını, takibini ve kaynakların verimli değerlendirmesini sağlamaktadır. Verilerin arşivlenmesi sağlanmış ve ülke planlamasının hafızası oluşturulmuştur. Her ne kadar siyasal süreçlerde ülke sıkıntılı dönemlere girmiş olsa da hedefler ortada olduğu için kaldığı yerden süreç devam ettirilmiştir. DPT zaman sonra Kalkınma Bakanlığı'na dönüştürülmüş ve yerine daha bölgesel ölçekte planlama süreçlerini ve takibini Kalkınma İdareleri ve Kalkınma Ajansları ile devam ettirmektedir. 2017 yılı itibariyle 4 adet Kalkınma İdaresi ve 26 adet Kalkınma Ajansı ile bölgesel

çalışmalar yapılmaktadır. Çalışmaların istatistiksel durumu Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK) ile takip edilmektedir.

Zaman içinde ortaya çıkan olumsuz sonuçların çözümü noktasında yaşam kalitesi kavramı ile kentsel yaşam kalitesi kavramları gelişmiştir. Süreç içerisinde yeni süreçler çıkmıştır. Ekonomik kalkınma ve sanayileşmenin getirdiği olumsuz sonuçlardan su kaynaklarının kuruması-kirletilmesi, hava kirliliği ve iklim değişikliklerinin yaşanması gibi konularda sürdürülebilirliğin yanında kalite kavramı fikri gelişmiştir. Ekonomik alanda rekabete yönelik küreselleşen faaliyetler, kent gelişim stratejilerine büyük ölçüde hâkim olmaktadır. Bu hâkimiyet geri dönüşü güç kentsel sorunlara neden olabilmektedir (Aydemir, 2008).

Sanayileşme ve bunun sonucu ortaya çıkan en temel sorun kentleşmede olmuştur. Nüfusun yoğunlaştığı kentlerde sorunlar konut, eğitim, sağlık, ulaşım, güvenlik, enerji, su, gıda zinciri, vb. alanlarda görülmektedir. Doğal kaynakların tüketilmesi, yüksek nüfus yoğunlukları, kentsel hizmet yetersizlikleri, eğitim, kültür, ulaşım hizmetlerine erişebilme zorluğu, işsizlik, kalitesiz sağlık hizmetleri, alt yapı sorunları, düşük kalitede yapılar, düşük çevre kalitesi, kaynakların kontrolsüz tüketimi, şehirlerdeki büyüme-yoksulluk ikilemi günümüzde şehircilik biliminin karşı karşıya olduğu önemli sorunlardır(Aydemir, 2008). Bu sorunlara küresel süreçte ortak tavır geliştirmeye çalışılmaktadır. Ülkemizin sorunlarını çözümü noktasında Türkiye'nin etkileşim içerisinde olduğu sivil ve askeri topluluklar mevcuttur. Ülkemiz Birleşmiş Milletler (BM), İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT), Avrupa Birliği (AB) vb. teşkilatlara üyeliği mevcuttur. Savunma, ekonomik, siyasi ve kültürel alanlarda uluslararası kuruluşlarla işbirliği yapmak zorunluluğu hasıl olmaktadır. Dünyada sorunlar küresel anlamda büyümektedir.

Yaşamın olduğu alanlarda canlıların bir etkileşimi mevcuttur. Etkileşimin olduğu alanda tüketim mevcuttur. Sanayileşme sürecini yaşayan bölgede fabrikalaşmaya bağlı üretim ve çevresel etki mevcut olmaktadır. Üretim ve tüketimin bulunduğu her noktada üretime ve israfa dayalı bir atık oluşmaktadır. Bu duruma karşı sürdürülebilir yaklaşımı öne çıkarmakta ve beraberinde kentsel yaşam kalite göstergeleri

kavramı öne çıkmaktadır. Kentsel yaşam kalitesinin sağlanması için her yaşam alanı kendisine has gösterge ölçütlerini oluşturulabilir. 'Kentsel Yaşam Kalitesinin Ekonomik Boyutu, Fındık Üretiminin Kente Katkısı, Fatsa Örneği' tez çalışmamızla fındık ürününün kalite ve ölçek bazında inceledik ilçeye ekonomik katkısı araştırılmıştır.

Tezin Amacı

Tezin amacı, fındık mahsulünün Fatsa'nın ekonomisine katkısı incelenmiştir. Fındık üretiminden gelen ekonomik değerin hangi alanlarda harcama yapıldığı araştırılmıştır. İnceleme sonucunda fındığın ekonomik boyutunun kent halkının kentsel yaşam kalitesine etkisi değerlendirilmiştir. Fındık ürününün ekonomiyeye katkısının artırılması açısından neler yapılabileceğine dair öneriler sunulmuştur. Bölgenin dinamikleri ve kırlanlıkları araştırılmıştır. Mesela fındık bahçelerinin değerlendirilmesi gibi... Fatsa ilçesinin ekonomik boyutu ve fındığın bölge ile ekonomik etkileşimi ortaya konulmuştur. Bu inceleme sonucunda fındığın ekonomik boyutunun kent halkının kentsel yaşam kalitesine etkisi değerlendirilmiştir.

Tezin Yararı

Bu çalışma yerel alanda kent ekonomisinde fındık ürününün yeri ve Fatsa ilçesinin ekonomisinde etkileri verilerle ortaya çıkarılmıştır. İstatistik ve diğer verilerle beraber Ordu ilinin Fatsa ilçesine fındık ekonomisinin katkısı bir veri olarak hazırlanmıştır. Fındığa ve fındık bahçelerine bağlı bölgede yatırım yapmak isteyen yatırımcılar için bir veri ortaya konmuştur.

Tezin yöntemi

Bu çalışmamız yaşam kalitesi, kentsel yaşam kalitesi kavramlar, göstergeleri ve bunların değerlendirilmesine odaklanılmıştır.

- 1) Sürdürülebilirlik kavramı üzerinde tanımlama,
- 2) Yaşam ve Kentsel Yaşam Kalitesi kavramları açısından irdeleme ve tanımlama,
- 3) Kent ekonomisinde fındık ürününün etki ettiği göstergelerin belirlenmesi,
- 4) Göstergelerin araştırılması ve incelenmesi,
- 5) Bölgenin değerlendirmesi, sonuçlar ve öneriler basamaklarından oluşmaktadır.

Bu çalışmada yaşam kalitesi ve kentsel yaşam kalitesi göstergeleri ele alınmıştır. Değerlendirme, sonuç ve öneri aşamasında elde edilen veriler ışığında yeni yaklaşımlar oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu tezimizin amacı ile uyumlu bir şekilde veriler ışığında değerlendirme yapılmış, görüş ve önerilerimizi ortaya konulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

Dünya ve evrende her geçen gün yeni keşifler ve yeni buluşlarla karşılaşmaktadır. Dünya ve evrende keşfedilmemiş, vakıf olunmamış birçok bilim mevcuttur. Bunun göstergesi olarak buluşların patentlenmesi ve koruma altına alınması kuruluşlarının kayıtlarından da görülmektedir. 2017 yılı içinde Türk Patent ve Marka Kurumu (TPMK) kayıtlarına göre 8625 yerli, 10658 yabancı patent tescil başvurusu yapılmıştır. Yine 2017 verilerine göre 1964 yerli, 10464 yabancı toplam 12428 adet patent tescili yapılmıştır. Bu çeşit keşifler, buluşlar insanlığın ihtiyaç ve taleplerine göre öncelikli olarak şekillenmektedir. Keşif ve buluşlar kimi zaman sağlıkta, kimi zaman gıdada, tarımda, giyimde, barınmada, ulaşımda, verilerin kayıtlarında, üretimin ihtiyaç duyduğu alanlarda, savunmada ve benzeri birçok alanda görülmektedir. Bu gelişimler insan ve insanlığı etkileyen gelişimlerdir. Sağlıkla ilgili bir hastalığın tedavisi için geliştirilen kimyasal bir yöntem insanın yaşaması ve yaşatılması için olumlu bir süreç iken, diğer taraftan yine insana çevreye zarar verir hale gelmiştir.

Oysa Kur'an-Kerim'de, (Casiye, 45/13). insanın ana değer ve varlık olarak belirlenmesi sonrası insana karşı diğer varlıkların durumu şu şekilde ifade edilmiştir; "Göklerde ne var, yerde ne varsa, hepsini (Allah), kendi (lütü) n dan sizin istifadenize verdi. Şüphesiz bunda düşünecek bir toplum için elbette ibretler vardır" denmektedir.

İnsanlar arasındaki paylaşım, dünyadaki paylaşım sorunlarını oluşturmaktadır. Tarihteki ve günümüzdeki savaş ve kavgaların genelde paylaşım dayalı mücadelelerin sonucu olduğu, bir güç savaşı olduğu bilinmektedir. Birinci ve ikinci dünya savaşlarının temelinde bu paylaşım mücadelesi ve ülke yöneticilerinin kanaatsizliği yatmaktadır.

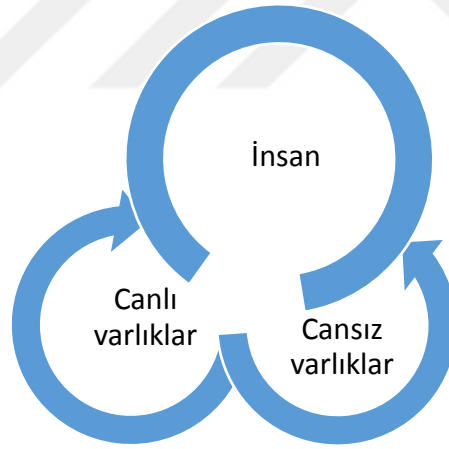
Dünyadaki kaynakların insanların ihtiyaçlarına göre kullanılması gerekmektedir. İhtiyaç fazlası üretimin piyasaya sunulması, sürdürülebilirliğin en önemli temel tehditlerinden biri olarak görülmektedir. Varlıklar, sürekliliği olan ve sürekliliği olmayan şeklinde iki ana grupta değerlendirilebilir. Bazı kaynaklar tüketildiği zaman yerine yenisini ikamesi zamanla olur. Yerine ikame edilemeyen kaynaklar ise doğal kaynaklardır ki bunlar madenler gibi cansız maddelerden oluşan varlıklardır. Bunlar sonsuz olmayıp yerine ikame edilemeyen varlıklardır. Bunların mutlaka kontrollü ve tasarruflu bir

şekilde kullanılması, sürdürülmesi gerekmektedir. Gereksiz harcama yapan ve kullanımda bulunanların farklı bir muameleye tabi tutulduğu ve sıfatlandırıldığı görülmektedir. Tüm insanlığın kültüründe iyi ve kötü kavramları mevcuttur. Toplumlar kendilerine göre iyi ve kötü sözleri kültürlerine göre anlamlarını yüklemiştir.

Çevre ve su yönetimi konuları önemli konulardan biridir. Sürdürülebilir gıda zinciri de aynı şekilde ifade edilebilir.

Sürdürülebilirliğin temel hedefi insanlığın devamını sağlamak için yapılması gereken zorunlu insanlık görevlerindedir. Kirli hava, yok edilmiş su kaynakları vb. varlıklar ferdi değil insanlığı etkileyen varlıklardır. Bu varlıkların korunması ve sürdürülebilirliğini sağlamak, insanlığın mutlak temel görevlerinden biri olmalıdır. Dünyada insan ve varlık bir biri ile en çok etkileşimi olan iki nesnedir. İnsan ve varlıklar arasındaki iletişimin şu şekilde yapıldığı görülmektedir.

Canlı varlıkların eylemlerini etkileyen ya da etkileyebilecek fiziksel, kimyasal, biyolojik, toplumsal nitelikteki tüm etkenler, cansız varlıklar şeklinde ifade edilmektedir (Aydemir, 2008).

Fiziksel, kimyasal, biyolojik, toplumsal nitelikteki kümülatif etkenler

Şekil 1.1: Çevre Bileşenleri

1.1. Sürdürülebilirlik Kavramı Tanımı

İnsanlık ilişki eyleminde sürdürülebilirliği dikkate almak zorundadır. Aksi takdirde dünya üzerindeki yaşanan acılar ve yaraların tarih içerisindeki yeri daha büyük olacaktır. İnsanlık felaketleri ve insanlık dramları gün geçtikçe artmaktadır. İnsana, doğal kaynaklara, çevresel değerlere önem vermeyen vahşi, yıkıcı yaklaşımlar günümüzde insanlığı geçmiş tarihe göre daha şiddetli bir şekilde tehdit etmektedir.

Mesela enerji tüm insanlığın günümüz şartları içerisinde yaşam kalitesini artıran kaynaklardan biridir. Enerji paylaşımı ve rekabeti son yirmi yıl içerisinde bir çok ülkeyi felakete sürüklediği görülmektedir.

Sürdürülebilirlik yaklaşımları ve görüşleri konusunda çeşitli fikri yaklaşımlar mevcuttur. Sürdürülebilirliği sağlamanın aracı olan planlama faaliyetlerinin tümü ise mekân bilimi olarak adlandırılabilir. Mekânı etkileyen ve oluşturan tüm sistemlerin etkileşimi, neden sonuç ilişkilerinin ortaya konması ve çözümlenmesi mekân biliminin kapsamını oluşturur (Aydemir,2008) şeklinde görüşler olduğu bilinmektedir.

Sürdürülebilir durum için planlama temel belirleyicidir. Uzun vadeli geçmişten elde edilen verilerle ve geleceğe dönük bilimsel veriler ışığında yapılan yaklaşımları ile planlama yapıldığında bir denge oluşturulabilir. Bu yaklaşımlar çekirdekten küresel organizasyona kadar uygulanabilirliği mevcuttur. Her yerleşim yeri dış etkenlerden belli oranda bağımsızdır. Bu bağımsızlık etkileşim sınırına kadar kullanılabilir. Yaşam alanlarında mahalle, köy, vadi, ilçe, il, devlet kendi sınırları içinde planlamasını teknik kapasitesine göre yapabilir.

Sürdürülebilirlik, bir sistemin işlevini devamlı, harabe olmadan, bozulmadan, çürümemesine meydan vermeden aşırı kullanımla tüketmeden bir toplum ekosisteminin ya da sürekliliğini sürdürebilme yeteneğidir (Karaman, 1994).

Sürdürülebilirlik, politik ve felsefi eksenler çerçevesinde yaşanabilir, devamlılığı olan bir dünya hedefinin oluşmasını sağlayabilir. Belli politik, felsefi kavram ve eylem tutumları üzerinde tartışmalar yaptığı bir dünya arayışının temel referanslarını oluşturan bir kavramlar setinin oluşması gerekmektedir. Sürdürülebilirlik tartışmaları aynı zamanda dünyadaki ekonomik, sosyal, kültürel, yönetsel, örgütsel değişimlerin ve yönetimlerin etkisinde belirleniyor ve etkenlerin ışığında gelişen değişimleri de belirliyor (Kural ve Özkay,2007).

Diğer bir yaklaşımda da günün ihtiyaçlarını karşılanması yöntemi ile ilgilidir. Sürdürülebilir gelişme, bugünün gereksinim ve beklentilerini, gelecek kuşakların gereksinim ve beklentilerini karşılama olanaklarından ödün vermeksizin karşılamaktır (Harlem, 1987).

Dünyada ve toplumlarda ekonomik, sosyal ve çevresel alanlarda politik gelişmeler yaşanmaktadır. Gelişmeler eylem planları ve yaşam alanlarının tasarlanması söz konusu olduğunda yönlendirici çerçeve olarak sürdürülebilirlik belirgin bir şekilde öne çıkmaktadır. Sürdürülebilirlik aynı zamanda farklı konu, alan, disiplin ve etkenler arasındaki ilişkilerin çok karmaşık yapı sistemi içinde hareket ettiğinin bütünsel ve sistemli bir şekilde anlaşılmasının gerekliliğini öne çıkarmaktadır. Sürdürülebilir gelişme toplumsal yapının bugünün ihtiyaçlarını karşılarken, gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılama talep ve yeteneklerini daraltmadan kaynakların sonlu olduğun göz ardı etmeden toplumsal gelişme biçimini tesis etmek olarak tanımlanmaktadır (Karaman,2009).

Gelişmekte olan ülkelerin başta gelen sorunlarından olan kaynakların dağılımındaki ve nüfus kitlelerine sunulan refah ve yaşam şartlarındaki eşitsizlik sonucunda; sosyal ve ekonomik problemlerin teşhisinde yaşam kalitesi bir ölçüt olmaktadır. Buradan hareketle tanımlarsak Yaşam Kalitesi kavramı topluluklar ya da kişilerin hissedilen ya da göstergelerle tespit olunan iyilik halidir (Ören Ersin,2012).

Sürdürülebilirlik değerlendirmesi aracının özünde mekânsal gelişme meselesini sosyal, ekonomik ve çevresel bileşenlerin etkileşimi ile oluşan karmaşık bir sistem problemi olarak ele almak ve karmaşık sistemin doğası gereği oluşan çıkar çatışmalarına uzun vadede tüm bileşenler açısından olumlu gelişmeyi hedefleyen çözümler getirmek amaçlanmaktadır. Bu değerlendirme yöntemi evrensel ölçütlere sahiptir. Uzun vadeli bakış, nesiller arası eşitliğe özen gösterme, sistemin bütünlüğünü gözetme, yaşam alanlarının yeterliliğini gözetme, kaynakların korunması ve etkinliği, demokratik yönetim, önlem alma ve uyum bu yöntemin yerine getirmeyi hedeflediği temel ölçütlerdir. Bu temel ölçütlerden herhangi birinin yerine getirilmesi zorlaştığında çıkan öncelikler arası değiş - tokuş durumu ortaya çıkmaktadır, Bu aşamada bileşenler açısından müzakere edilebilir ve müzakere edilemez alanlar belirlenerek değiş - tokuş ancak müzakere edilebilir unsurlar arasında yapılmaktadır, Söz konusu değiş - tokuşlar zamansal açıdan, mekânsal açıdan ya da etkinin türü (etkilenecek sektörün tanımlanması) açısından belirlenebilir, Değerlen

dirme sonucunda mümkün olduğunca çok amaca hizmet eden kolektif eylemler geliştirilmeye çalışılır (Sertesin,2015).

Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesinde (Johannesburg Uygulama Planı) sürdürülebilirliğin üç temelini oluşturan bazlar ekonomi, sosyal ve çevre olduğu ifade edilmiştir. Bu temellerden en önemlisi çevredir. Yani çevrenin pozitif bir gidişatı olmadıkça ne ekonomi nede sosyal bazlar pozitif bir hareket yakalayamazlar. Bu nedenden dolayı çevrenin korunması önemlidir. Oluşan küresel ısınma ise en çok çevreyi tehdit etmekte, sera gazı salınımlarını azaltmadıkça veya en azından sabitleştirilmedikçe çevrede var olan bozulma tehdidi güçlenecektir (Garip ve Koç, 2008). Sürdürülebilirlik şehir ve kent yönetimlerinin temel ilgi alanında bulunmaktadır. Toplumun doğal kaynakların tüketilmesi, yüksek nüfus yoğunlukları, kentsel hizmet yetersizlikleri, eğitim, kültür, ulaşım hizmetlerine erişebilme zorluğu, işsizlik, kötü sağlık hizmetleri, alt yapı sorunları, düşük kalitede yapılar, düşük çevre kalitesi, kaynakların kontrolsüz tüketimi şehirlerdeki büyüme-yoksulluk ikilemi günümüzde şehircilik biliminin karşı karşıya olduğu önemli sorunlardır (Aydedemir,2008).

1.2. Sürdürülebilir Kentsel Gelişim Yaklaşımı

Kent ve yaşam alanlarında kaliteli gelişme planlama ilkeleri ile sağlanır. Geçmiş yıllarda ülkemizde yapılan planlama talepleri karşılanmadığından vatandaşlar konut ihtiyaçlarını gecekondulaşma ile çözmüşlerdir. Bu durum şehrin kalitesini düşürdüğü gibi vatandaşlarında yaşam kalitelerini kötüleştirmiştir. İnsanların yeme, içme, barınma vb. yaşam ihtiyaçlarına çözüm bulmak devletlerin temel görevleri arasındadır.

Gelişen kent nüfus ve fiziki açıdan büyüyen kent değildir. Gelişen kentlerin toplumun temel beklentilerine göre kendini yenileyen, açılım yapabilen kentlerdir. Bir kentin nüfus artış katsayısına göre konut talebi planlanabilir. Beraberinde kaliteli yaşamdan taviz vermeden diğer taleplerde beraberinde planlanabilir. Aksi yönde 'nüfus düşüşünde' bir gelişme olduğunda da gerekli tepki verilmeli. Şehirde köhneleşen ve kullanılmayan yerler olumsuz yaşam alanlarına dönüşür. Bu durum yaşam alanlarında başta güvenlik sorunları gibi sorunların çıkmasına sebep olur. Gelişim tek yönlü değil her iki yönde çalışan bir sistem gibi düşünülmelidir. 1950 sonrası Türkiye'de gelişen büyükşehirlere göç eden ve kentte barınma sorunu ile yüz yüze kalan, Anadolu'nun

tüm yerleşim yerlerinden gelen kitlelerin bu sorunu çözmek için geliştirdiği gecekondu, ulaşımında dolmuşla ulaşım yönetimi, ekonomik açıdan işportacılık gibi yöntemleri 'kendi kendine organize olma' örnekleri olarak tanımlar (Tekeli,1976).

Kentler hala birçok mal ve hizmetin ilk defa ortaya çıkarıldığı ve yeni buluşların icat edildiği, geliştiği yerlerdir. Kentsel sorunlar yeniliği kısıtlayabilir ama öte yandan yeniliğe olan ihtiyacı daha keskin bir şekilde ortaya çıkarabilir. Kentsel çalışmalarındaki başarısızlık yeni bir dünyanın doğuşu olarak görülmelidir. Başarı asla bir kesinlik değildir; fakat hareketsizlik, başarısızlık için kesin bir başlangıçtır. Yeni kentsel alanlara yapılacak bir gezi yarının dünyasına giden uzun bir yoldur (Aydemir,2008).

Ülkemizde bu konuda ilgili kurum olarak Çevre Ve Şehircilik Bakanlığı, Mekansal Planlama Genel Müdürlüğü tarafından takip edilmektedir. Kurum Vizyonunu 'Yaşanabilir Çevre, Afetlere Hazır Kimlikli Ve Akıllı Şehirler' şeklinde tanımlarken Misyonunu 'Sürdürülebilir çevre ile uyumlu hayat kalitesi yüksek şehirler ve yerleşmeler oluşturmak üzere; planlama, yapım, dönüşüm ve çevre yönetimine ilişkin iş ve işlemleri düzenleyici, denetleyici, katılımcı ve çözüm odaklı bir anlayışla yapmak.' şeklinde tanımlamaktadır.

Sürdürülebilir gelişme gündemi, 1969'lı yıllarda artan kapitalizm-çevre gerilimi ile gündeme oluşturmuştur. Süreç büyük ölçüde bir çevre hareketi temelinde gelişerek yeni fikirler ve anlayışların gelişmesini tetiklemiştir. Bu süreç değişik alanlarda sürdürülebilir kriterlerinin gelişmesini sağlamıştır. Avrupa üretim standartlarının oluşumuna baktığımızda zaman içerisinde bir sonraki standartların daha kapsayıcı bir şekilde genişlediği görülmektedir.

Kurumsal işletmelerde İSO kalite yaklaşımının bu günlerde İSO 9001-2015 Kalite Yönetim Sistemleri işletmenin sürdürülebilirliği açısından kullanılırken, ayrıca ISO 14001-2015 Çevre Yönetim Sistemleri ile de dış paydaşlar ve alıcılara karşı çevresel sürdürülebilirliği kurum olarak öncelemiş olmaktadır. Bu durum artık daha iyi yaşanabilir çevre beklentilerini güçlendirmektedir.

Yatırımlarda istenilen ÇED Raporlamaları ve süreci yerleşik insan topluluğu ile beraber bölgesel etkilere karşı beraber karar alma süreçleri getirmiştir.

Durumun özetlenmesi gerekirse, 1987 yılında Birleşmiş Milletler tarafından yapılmış olan yayınlarda "Brundtland Raporu" ve ardından "1992 Rio Zirvesi" ile dünyanın

gündeminde yer edinmiş sürdürülebilir kalkınma vurgusu çeşitli aşamalardan geçtikten sonra günümüzde ‘Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri’ olarak yenilenmiştir..

İlk başta vurgu ekonomik büyüme adına gelecek nesillerin ihtiyaç ve gereksinimlerini karşılama yeterliliğini ipotek altına almamak ve üzerine yeni gelişmelerle ilave yapılarak, zamanla yaşamı destekleyici doğal sistemlerin taşıma kapasitesini aşmama ilkesi de bu tanıma eklenmiş oldu. İktisadi açıdan günümüzde sürdürülebilir kalkınma; dünya piyasalarıyla rekabet edebilen, insanların temel ihtiyaçlarının uygun şekilde, ekonomik değerden karşılayabilen ve refah düzeylerini yükseltebilendir. Toplumsal açıdan bakıldığında adil, hakkaniyet ilesine bağlı, hassas grupları kapsayıcı ve yaşam kalitesini yükseltici politikalar üretebilen sistemin tasavvurudur. Sürdürülebilirliğe çevresel açıdan baktığımızda çevresel kirliliği önleyici, ekosistem hizmetlerinin koruyan, nesiller içi ve nesiller arasında dengeli bir planlama, uygulama olarak tanımlanmaktadır. Sürdürülebilirlik kavramı ortak deklarasyonlarla birçok uluslararası kurumun gündemine girmiştir. Ülkemizde de 7. Kalkınma Planı ile birlikte üst düzey siyaset ve politika belgelerinde yer almaya başladı. 2004-2005 yıllarında çıkarılan yerel yönetim kanunları ile bugün artık çok sayıda strateji belgemizde ve bölgesel-yerel plan dokümanlarında kendine yer bulmaktadır (Serteser,2015). Özel sektör tarafından da sürdürülebilirlik kavramına işletmelerin yönetim felsefelerinde yer açılmıştır. Avrupa Sürdürülebilir Şehirler ve Kasabalar Konferansında kabul edilen Aalborg Deklarasyonuna göre, sürdürülebilir yerleşim, kendi sorunlarını başka yerlere aktarmayan, iç dinamiğinden kaynaklanan olumsuz etkileri kendi içinde çözen, adil ve karşılıklı düzenlemelerle işleyen, kendi kurallarını yaratan ve birbirine bağlı sosyal, ekonomik ve çevresel bir sistemdir (ICLEI, 1994).

Sürdürülebilirlik üretim ve yönetim ekseninin tüm boyutunda yer edinmiştir. Şehir yönetimleri tarafından şehir hizmetlerinin sürdürülebilirliğini sağlamak, yönetişimde sürdürülebilirliği sağlamak, şehrin sosyal-politik dokusunun sürdürülebilirliğini sağlamak, çevresel sürdürülebilirliği sağlamak gibi şehir toplumsal birliktelik alanlarında kavram işlerliğini ve kabul edilirliliğini ortaya koymuştur. Hedefleri olan birey insan, toplum insan, canlılar ve varlıkların olduğu etkileşimin içinde gelişerek ve değişerek devamlılık etken olmaktadır. Devamlılığı olumsuz etkileyen faktör ise gelişme uyumsuzluktur. Hedefleri olanlar devamlılığı sağlamayı arzularlar. Devamlılığı sağlamak arzusunda olanlar ise sürdürülebilirlik göstergelerinin asgari ölçütlerini belirleyip süreci işletmeye başlar.

Kentsel gelişimde gelişim ve sürdürülebilirliğin sağlanması yerel, ulusal ve uluslararası ölçekte birlikte organizasyon ve hareketlerle sağlanmaktadır. Bunun için değişik organizasyonların sürece katkıları mevcuttur. BM, AB, İİT gibi organizasyonlar çevre, kent, ekonomi ve güvenlik gibi eksenlerde bulunmaktadır. Kimi zaman hızlı ve kimi zaman yavaş hareket eden mekanizmalardır. Yine de birlikliklerin olması olmamasından evladır. Kararlarda güçlülerin etkisi büyük oranda hissedilmektedir.

Tablo 1.2.1: Uluslararası sürdürülebilirlik ve yaşam kalitesi ile ilgili kurumlar.

Teşkilat	Konu ve içerik	Tarih
Birleşmiş Milletler (BM)	İnsan Çevresi Konferansı (Stockholm)	1972
BM	Habitat I	1976
BM	Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Merkezi'nin kurulması	1978
Avrupa Konseyi	Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı	1985
BM	Dünya Çevre ve Kalkınma Konusunda Komisyon (Ortak Geleceğimiz)	1987
BM	BM Sürdürülebilir Kentler Programı	1990
Avrupa Birliği (AB)	Avrupa Komisyonu'nun Kentsel Çevre Konusundaki Yeşil Raporu	1991
AB	Avrupa Komisyonu'nun Kentsel Çevre Konusunda Uzman Grubu	1991
BM	Çevre ve Kalkınma Konferansı (Rio Zirvesi)	1992
Avrupa Konseyi	Avrupa Kentsel Şartı	1992
AB	Avrupa Sürdürülebilir Kentler Programı	1993
AB	Avrupa Sürdürülebilir Kentler Kampanyası	1994
BM	Habitat II İnsan Yerleşimleri Konferansı (İstanbul)	1996
AB	Kentsel Denetleme	1997
AB	Avrupa Mekânsal Gelişim Perspektifi	1999
BM	Binyıl Zirvesi	2000

AK	Avrupa Kıtasının Sürdürülebilir Mekânsal Gelişimi İçin Rehber İlkeler	2000
BM	Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi	2002
Eurufond	Avrupa Yaşam Kalitesi Anketleri (EQLS)	2003
AB	Kentsel Mevzuat	2004
AB	Bristol Mutabakatı, Avrupa’da Sürdürülebilir Topluluklar Üzerine	2005
AB	Leipzig Beyannamesi	2007
Eurofound	Avrupa Yaşam Kalitesi Anketleri (EQLS)	2007
Eurofound	Avrupa Yaşam Kalitesi Anketleri (EQLS)	2012
Eurofound	Avrupa Yaşam Kalitesi Anketleri (EQLS)	2016
BM	Habitat III Herkes İçin Sürdürülebilir Kentler, Yerleşimlere Bildirgesi(Kito)	2016

Kaynak: Anonim, 2017

Kentsel Planlama Genel Müdürlüğü şu başlıklarda süreci takip ve geliştirmekte görülmektedir. Mekansal Strateji Planları, Çevre Düzeni Planları, Bütünleşik Kıyı Alanları Planları (Bkay), İmar Planı, Yer Bilimsel Etütleri, Hedefleri, Kıyı ve dolgu planları, Kentsel Tasarım konularında mevzuat geliştirme ve plan takiplerin yapmaktadır. Bu bağlamda bakıldığında ülkemizde konu ile ilgili çalışmalar yapılmaktadır. Fiziki sorunları birikmiş şehirlerin, birikmiş sorunlarını çözmek için farklı yaklaşımlar geliştirilmelidir. Durağan olmayıp aktif bir sistem oluşturulması halinde şehirlerin kentsel yaşam kaliteleri artırılabilir.

1.3. Kentsel Sürdürülebilirlik Göstergeleri

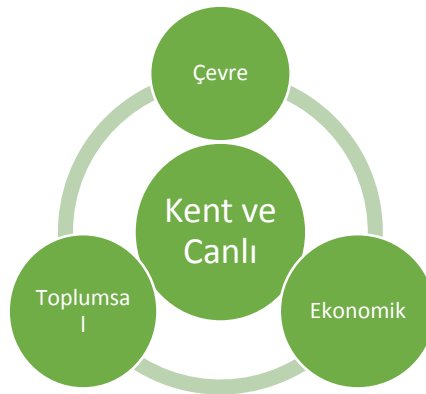
Sürdürülebilirlik küresel-genel, ulusal ve uluslararası, bölgesel ve kentsel ölçekte değerlendirilmelidir. Her ölçeğin kendine has sürdürülebilirlik göstergeleri oluşmaktadır. Bir bölge veya kent için belirlenen göstergeler başka bir bölge ve kentte farklılaşa bilmektedir. Sürdürülebilirlik çevre, ekonomi ve toplumsal ölçekte değerlendirilir. Kentler için sürdürülebilirlik göstergeleri çevre kapsamında fiziki olarak kentsel çevrenin iyileştirilmesi ve mevcut konut stokunun iyileştirilmesi şeklinde değerlendirilir. Fiziki çevre kapsamına şehrin ve yaşam alanlarının etkileşimi içinde olan fiziki temaslardır. Bunlar altyapı, yol, ulaşım, sosyal donatılar, kent

mobilyaları, otopark vb. fiziki ihtiyaçlarıdır. ‘Sürdürülebilir Kentleşme’ yaklaşımı aşağıdaki temel konuları içerebildiği gibi kentin sürdürülebilirlik göstergeleri açısından ilaveler ve çıkarmalar yapılabilir. Konut, ulaşım, kentsel tasarım, nüfus, yapılaşmada yeşil mimarlık, çevre koruma ve geliştirme, enerji verimliliği ve kullanılan malzemeler, enerjinin yenilenebilir sistemlerden kazanılması, çevresel adil yaklaşım, tarihi koruma ve restorasyon, ekonomik gelişime, geri dönüşüm sistemleri, adil hizmet sunma gibi yerel göstergeler oluşturulabilir.

Kentsel sürdürülebilir ve kentsel yaşam kalitesi kavramları bir birini tamamlayan kavramlardır. Kentsel sürdürülebilirlik büyük ölçekte bakışı, kentsel yaşam kalitesi ise küçük ölçekte ve detaycı bir bakışı gerektirmektedir. Mesela bir kentin suyunun sürekli akmasını sağlamak, kentin akan suyunun kaliteli olduğu anlamına gelmez. Kentsel yaşam kalitesi suyun şehre üst kalitede verilmesini hedef göstermektedir.

Avrupa Çevre Ajansı, kentsel sürdürülebilirlikte ulaşılmaması gereken amaçları şöyle tarif etmektedir: Kentsel nüfusun sağlığını korumak, mekanın tasarrufu ve doğal kaynakların tüketimini asgariye indirmek, kentsel akışları etkin biçimde idare etmek, kaynaklara ve hizmetlere adil erişimi sağlamak, kültürel ve sosyal çeşitliliği sürdürmektir. Kentsel sürdürülebilirlik göstergeleri bir birleri ile ilintili olabildiği gibi bağımsızda çalışabilir. Bazı kentsel göstergeler komşu yerleşim yeri ile beraber de belirlenebilmektedir.

Kentsel Sürdürülebilirlik kavramının yanında riskler ve dış etkilere karşı kentsel göstergeleri koruma noktasında direnç tedbirlerinin de planlaması gerekir. Bunun için kentsel dirençler veya dayanıklılık üzerinde de çalışmaların yoğunlaştırılması gereklilik arz etmektedir. ‘Kentsel Direnç ve Dayanıklılık’ tedbirlerinin alınması sonrası kazanımların çökmesi engellenmiş olacaktır. Sürdürülebilirlikte çökmeler bir depremin bıraktığı yıkı izi gibi kentlerin üzerinde kalmaktadır.

Şekil 1.2: Kentsel Sürdürülebilirlik Göstergeleri

İKİNCİ BÖLÜM

KENT VE YAŞAM KALİTESİ

Kent; dar bir alanda insanların sayısal oranlarının yoğun olduğu barınma alanlarıdır. Bir yerleşme biçimi ve bir topluluk türü olarak “Kent” insan toplumlarının gelişme süreci içinde yakın çağların ve belli bir aşamanın ürünüdür. Kent, kısa bir dönem içinde gösterdiği büyümeyle günümüzün egemen bir yerleşme ve topluluk tipi olma eğilimindedir. Kentin ne olduğu, nasıl tanımlandığı konusunda çeşitli düşünceler vardır. Kent tanımlarından bazılarında burada yer vermekle kent hakkında bir fikir edinebiliriz. Kentin dışa bağımlı satın almaya dayalı bir ekonomisi vardır. Kentlerin mekânsal yoğunluğu bulunmaktadır. Yönetmel örgüt biriminin sınırları içinde kalan yerlere kent bu sınırların dışında kalanlara köy denilmesini gerektiren tanımlar. Büyükşehirlerde bu durum farklılaşmaktadır. Büyükşehirler il sınırları mücavir alan olarak kabul edildiğinden köy kavramı kalkmış ve yerine tüm yerleşim yerleri için mahalle kavramı gelmiştir. Yönetmel sınır ölçütünü kullandığı kavramlar zamanla farklılaşa bilmektedir. Kentler tarihsel süreçte yaşam alanlarının en kalabalık olan yerleşim ve barınma alanlarıdır. Kent yerleşkesinde insanların yaşamsal sürecinde kent yaşamı denilir. Kentlerin kendine özgü örgütlü aktif yönetimi mevcuttur. Kentlerin yönetici ve meclisleri vardır. Kentte yaşayanların hizmet talepleri seçilmiş ve yöneticiler tarafından karşılanır ve planlanır, çözümleri üretilir.

2.1. Yaşam Kalitesi

Yaşam kalitesi kavramı tarihsel süreçte literatüre girmeden insanlık tarihinde fiilen yaşanan bir durumdur. Tarihsel süreçte mekan ve çevre tasarımlarına bakıldığında bu yaklaşımları görmekteyiz. Dünya nüfusunun zamanla artması ve 20.yüz yılda iki tane büyük, onlarca orta büyüklükte savaşı yaşamış dünya insanlığı bazı konularda sorunların artmasıyla çözüm arayışlarına girmiştir. Artan sorunlar önce insanlığı sonra çevre ve doğayı tehdit etmekteydi. Sorunların çözümü konusunda zamanla uluslar ortak birliktelikler ve paktlar oluşturmuşlardır. BM, AB, İİT, NATO, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) , Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Programı (WFP), Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Programı (UN-HABİTAT) gibi kuruluşlar.

Dünya Sağlık Örgütü'ne (WHO) göre yaşam kalitesi fert ve bireylerin, yaşam içerisindeki durumlarını, buldukları ortam ve topluluğun kültürel yapı ve değerler sistemi bağlamında, algılama ve değerlendirme biçimidir. Bireyin manevi ve fiziksel sağlığı, psikolojik durumu, özgürlük seviyesi, sosyal ilişkileri ve yaşadığı çevrenin başlıca sosyal ve doğal özellikleriyle etkileşimleri gibi çok sayıdaki etkenle ilişki içerisinde şekillenen, karmaşık, bölgeye has özellikleri ve karakterleri kazandıran geniş güncel bir kavramdır (URL-17, 2008).

Yaşam kalitesi yaşamı kolaylaştırmak ve daha iyiye ulaşmak için verdiği uğraş süreci 'kalite' kavramını ortaya çıkarmaktadır. Kalite mükemmeli olağandan farklılaştıran bir eylemdir. Ülkemizde ve dünyada iş güvenliği süreçlerine bakıldığında emek gücünün yaşam kalitesi açısından değerlendirildiğinde bu yasal düzenlemenin temelinde insana verilen değer yatmaktadır (Çetiner, 2003).

'Yaşam Kalitesi' kavramı, Avrupa'nın güncel literatürün de temel olarak bir insan topluluğunun ekonomik durumu (harcamalarının gelir olarak karşılanması), yaşam çevresi (insanca yaşam şartlarının karşılanması), eğitim ve iş olanakları, aile yapısı (sosyal statüde yerindeliğin sağlanması), sosyal yaşama katılım (yaşama ve çalışma dengesi, sosyal etkinlikler) ve sağlık durumu (sağlık hizmetlerinden yararlanma oranı) gibi ölçülebilen nesnel koşullar ve bu topluluktaki insanların yaşam kalitelerine ilişkin olumlu veya olumsuz öznel düşünce ve tarafından şekillenen bir olgu olarak ifade edilmektedir (Tağmat,2007). Yaşam kalitesini farklı tanımları olduğu gibi dar ve geniş olmak üzere iki tanımlamayla açıklanmıştır. Dar anlamıyla yaşam kalitesi bireyin sağlıklı ortamda yaşayabilme, beslenme, korunma ve barınma gereksinimlerini karşılayabilme durumunu ifade ederken geniş anlamıyla ise insanın bedensel ve tinsel gereksinimleri ile yaşamış olduğu topluma ve çevreye katkıda bulunabilme durumunu ifade eder (Geray, 1998).

Diğer bir yaklaşım olarak yaşam kalitesi kavramını, çevrenin ölçülebilir mekânsal, fiziksel ve sosyal bileşenleri ve bu bileşenlerin algılanma biçimlerinin sadece nesnel özellikleri ile değil, aynı zamanda özel-bireysel etkilerinin de değerlendirildiği bir yaklaşımla ele almaktadır (Marans, 2007). şeklinde de ortaya konulmuştur. Türkiye, 2003-2012 yaşam kalitesi eğilimleri araştırmasına göre yaşam kalitesi göstergeleri yaşam memnuniyeti, mutluluk, gelecek hakkında iyimserlik, sağlık memnuniyeti, ruhsal esenlik, yaşam standardı memnuniyeti, geçim zorluğu, insanların satın almaya gücünün yetmediği öge sayısı, gayri resmi borçlar, iş-yaşam çatışması, iş-yaşam çatışması,

haftanın birkaç günü ev işi yapma, kadınlar ve erkekler arasındaki fark, ekonomik olarak aktif olmayan, çalışmak isteyen, kadınlar, maliyetin doktora gitmede sorun olması, 12 yaşında çocukları olan ve çocuk bakım hizmeti alan hane, toplu taşıma araçlarını kullanma oranı, insanlara güven, hükümete güven, yerel makamlara güven, farklı ırksal veya etnik gruplar arasında gerginlik, fakirler ve zenginler arasında gerginlik, sosyal dışlanma algısı endeksi, gönüllü çalışmaya katılım, sivil ve siyasi katılım başlıklarında yapıldığı görülmektedir (Eurofound,2014).

Yaşam kalitesi insanı ve yaşayan toplumu doğrudan etkileyen bileşenlerden oluştuğu görülmektedir. Bu bileşenler üst seviyede gelişen teknolojik ve yaşamsal şartlara göre insan odaklı geliştirilmesiyle öznel veya nesnel yaşam kalitesi standartları topluluğunu oluşturur. Yaşam kalitesini oluşturan göstergeler arasında da hedeflenen seviyeler farklılık gösterebilir. Farklılık gösteren alanların tespiti için bölgenin ve insanların yaşam kalitesi standartlarını ortaya koyan göstergelerin belirlenmesi ve takip edilmesi gerekmektedir. Bu göstergelerin oluşması için uluslararası, ulusal, genelde ve yerelde yapılan çalışmaların önemi gittikçe artmaktadır.

2.2. Kentsel Yaşam Kalitesi Tanımı

İnsan nüfusunun en yoğun olduğu yerleşim ve yaşam alanı kentlerdir. Kentler ekonominin kalbini ve beynini taşımaktadır. Kenteler genel ve yerel yönetim merkezi oldukları için hizmet akışını devamlılığı için sürdürülebilir, hizmetlerden faydalananalar içinde kaliteli hizmeti almayı gerektirmektedir. Kentler ticaret ve ekonominin en yoğun olduğu yerlerdir. Ekonomi tüketime ve üretime dayalı iki ekseninde yürümektedir. Bu ülkeler arası ekonominin dış ticaret açığı gibi bölgesel ve yöresel olarak tükettiğinin ne kadarı şehir ve şehrin eklentileri üretmektedir. Bu yaklaşım doğrultusunda üretim tüketimin üzerinde oluştuğun da şehrin yaşam şartları ve kalite yaklaşımı olumlu yönde etkilenecektir. Bu sebeple de sürdürülebilir yaklaşımı yönünden kavramsal olarak kentsel yaşam kalitesi de öne çıkmaktadır. Şehir topluluklarında kentsel yaşam kalitesi kavramı ile beraber yaşam kalitesi göstergeleri de ortaya çıkmıştır. Bunlar çevre kirliliği, hava ve iklim özellikleri, kalabalık nüfus, konutun araz ve talep denge şartları, manevi yaşam ortamlarının erişilir olmaları, komşuluk ilişkileri, eğitim ve sağlık olanakları, suç oranı, trafik durumu, kültürel etkinlik alanları (sinema-tiyatro sayısı), işe yerleşme olanağı, spor imkanları, hayat pahalılığı, yeşil alan ve parklar,

alışverişe erişim olanakları, işe gidiş geliş için harcanan süre, toplu taşıma fırsatları gibi göstergelerdir (Türksever,2001).

Diğer bir yaklaşımda Avrupa Çevre Ajansı çevre kriterlerini tarım, enerji, ulaşım, alanlarında olduğu gibi diğer alanlarda da mevcuttur. Turizm, tabiat-doğa, iklimsel değişimi, kıyıların toplumsal kullanımı, denizlerden faydalanma, hava kalitesi, çevresel katı atıklar, toprak kullanımı başlıkları altında da toplanmıştır. Yaşam kalitesi kriterlerini de kentsel atık sularının arıtılması, nehirlerdeki oksijen düzeyinin yükseltilmesi, çevreye dost ulaşım araçlarının kullanımının artırılması, ev içi tüketimlerinin eksiltilmesi genel ortalama göstergeler şeklinde ortaya konulmuştur (Torlak ve Yavuzçehre,2008).

Kentler, değişken nüfus ve alana sahip oldukları ve sürekli büyüdükları ve geliştiklari için bir bakıma canlı varlıklardır. Bu yönleri ile bazı şehirler için hareketli ve sakin şehirler kavramı gelişmiştir. Tükettikleri alanlar ve enerji miktarları, kirlattıkları doğal ortamlar ve barındırdıkları nüfuslar nedeniyle çevre üzerinde çok büyük etkileri olmaktadır. Bu etki, içinde bulunduğumuz dönemde daha çok önem kazanmıştır. Bu etkiler küresel ölçekte olabildiği gibi, bölgesel veya bir kent ölçeğinde de olabilmektedir. Küresel ölçekteki etkilere; enerji ve hammadde kullanımı ve çevre kirliliği örnek verilebilirken bölgesel ölçekteki etkilere; su havzaları, doğal kaynaklar, arazi kullanım planları, kırsal alanlardaki kirlilik ve kalkınmadan kaynaklanan etkiler örnek verilebilir. Kent ölçeğinde ise kentlerin kendi yaşam alanlarına yönelik hava, su ve gürültü kirliliği, tarımsal alanlarının bozulması, biyolojik çevrenin tahrip edilmesi gibi konuları kapsamaktadır. Bu etkenler bölgenin varlıklarına, doğal kaynaklarına, kültürler varlıklarına göre oluşmaktadır.

Kentsel yaşam kalitesi hedeflerinin insanların ve bireylerin etkileşim içerisinde olduğu mekânsal, çevresel, ekonomik, sosyal, inanç bağlamında iyi bir yönetimle mutlu ve huzurlu bir şekilde hizmet, üretim ve tüketim ekseninde gelişimi ve standartları güçlendirmelidir. Bu süreçteki ilerleme ve gelişime içinde bulunan toplumun refahını, huzurunu ve gücünü artıracığı düşünülmektedir. Huzurlu ve refah seviyesi yüksek toplumlarda bir takım olumlu tavırlar görülebilir.

2.3. Kentsel Yaşam Kalitesinin Tarihsel Süreci

Yaşam kalite araştırmaları yenilikçi düşünce ve içerikleri ile ilk kez Amerika Birleşik Devletlerin (ABD) de tartışılmıştır. ABD de birçok eyalette kendilerine has tartışmalar sonucunda gösterge yaklaşımlarını oluşturmuşlardır. Tarihsel akış içerisinde de kentsel yaşam kalitesinin kavramsal olarak araştırılmaya başlanması 1928 dünya ekonomik buhranı sonrası gelişmiş bir kavram olmakla olmuştur. 20. Yüzyılın en büyük buhranı bütün dünyayı etkilemiştir. ABD’de ekonomik kriz sonrasında halkın refahını, moralini ve mutluluğunu arttırmaya yönelik arayışlar başlamış, 1930’larda farklı alanlardan bilim adamlarının yaşam kalitesi çalışmalarına yönelmelerini sağlamıştır. Örneğin; 1933’te Chicago’da William Ogburn adlı bir sosyolog “Son Sosyal Eğilimler Dergisi’nde, Chicago yönetimi için iki cilt rapor yayınlamıştır. Bu çalışma ile sosyal şartlar raporları geliştirerek yerel yöneticilere destek olunmuştur. Zaman içerisinde değişiklikleri görüntülemek amaçlanmaktadır; ancak çalışmanın sonunda ABD vatandaşlarının sosyal anlamda çözülmesi gereken problemlerinin olduğu anlaşılmaktadır (Türksever, 2001). Kentsel yaşam kalitesi kavramı Avrupa’ya yayılmış ve diğer uluslararası organizasyonlarında dikkatini çekmeye başlamıştır. OECD, sosyal göstergeler programına 1970’de başlamıştır.

Avrupa’da yaşam kalitesi kavramı 1957 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu’nun (AET) kurulma anlaşması olan Roma Antlaşması’nda “AET’nin’ ortak ulaştırma politikalarında temel unsur, ortak pazarı tam manasıyla oluşturmak ve vatandaşların yaşam kalitesini artırıcı yönde düzenlemeler içeren yaklaşımlar olmuştur. (Çelik,2007) 1975 yılında Avrupa Konseyi Düzenlemesi tarafından Avrupa Yaşam ve Çalışma Koşullarını Geliştirme Kurumu Eurofound kurulmuştur. Eurofound tarafından Avrupa Yaşam Kalitesi Anketleri (EQLS) 2003 yılından itibaren dört yıl ara ile yapılmaya başlanmıştır.

Sosyal iyilikleri irdeleyen Toplumsal Göstergeler Hareketi (Social Indicators Movement) 1960 sonrası içinde ekonomik ve sosyal iyilik arasındaki irdelenmesi sürecini başlanmıştır. Burada açıklanan ve ifade edilen kalite, doğal ve yapılı çevre özellikleriyle ilgilidir. Sürdürülebilirlik kavramına odaklanan kaliteden farklı olarak, doğal kaynakların korunması, iklimsel ve ekolojik vb. gibi değişmez öğelerle değil, kentsel gelişim ve konfor öğeleri ile ilişkilidir. Toplumsal aidiyet duygusu, ortak bellek vb. gibi kolay ölçülemeyen öznel durumları mevcuttur.. Bunların dışında doğal olarak, kentsel ekonominin ortaya koyduğu yaşam şartları kentteki Yaşam Kalitesine doğrudan etki eder.

Kentsel yaşam kalitesinin öznel iletişimleri algıya dayalı esenlik, sağlık, güvenlik, huzur gibi değerler iken, nesnel iletişimleri ise yapılı çevre, doğal çevre, ekonomik ve sosyal fonksiyon alanları gibi belirgin, somut değerlerdir (Şeker, 2011).

19-20 Ekim 1972 Paris Zirvesi ile *çevre* politikasının eylem programlarının hazırlanması çalışmaları yapılmıştır. Çevre Politikaları sanayileşme ile gelen çevre tahribatının kontrol altına alınması ve çevrenin yeniden kazanılması sürecini başlatmıştır. Çevre Eylem planları dönemsel olarak güncellenerek devam etmektedir.

Birleşmiş Milletler (BM) İnsan Yerleşimleri Konferansları (UN-HABITAT), sürdürülebilir insan yerleşimleri oluşturulması ve herkes için yeterli konut sağlanması yönünde oluşturulmuş bir Birleşmiş Milletler Programıdır. 20 yılda bir konferans düzenleyerek tüm dünyada sürdürülebilir kentsel gelişmeye yönelik gündemi belirler. İlk Konferans 1976 Yılında Kanada'nın Vancouver şehrinde gerçekleştirilmiştir. Türkiye 1996 yılında İstanbul Habitat II Konferansına ev sahipliği yaparak, "Yaşanabilir Kentler" kavramı ile konferansın sürdürülebilirlik çerçevesine önemli bir katkı sağlamıştır. Konferansların 3'ü 17-20 Ekim 2016 tarihleri arasında Ekvator'un başkenti Kito'da gerçekleştirilmiştir.

Kentsel Yaşam Kalitesi Kavramı kurumsallaşarak ve yenilenerek devam etmektedir. Dünyada gelir dağılımı adaletsizliği ve paylaşım şartları ülkeler ve toplumlar üzerinde sorunları artırmaktadır. Yönetişim becerileri yüksek topluluklar ve devletler Kentsel Yaşam Kalitesi kavramı ekseninde çalışmaları halinde topluluk barışını sağlamada daha etkili olması mümkündür. Ayrıca toplumun keskin uçlara kaymasının da önüne geçilmiş olacaktır. Kaynakların paylaşımı dengeli olması ve yaşam şartlarının eşit fırsatlar vermesi halinde Kentsel Yaşam Kalitesini olumlu yönde etkileyecektir.

2.4. Kentsel Yaşam Kalitesi Yaklaşımları Göstergeleri

Kentsel yaşam kalitesi göstergeleri zaman sürecinde gelişmekte ve mevzuat yaklaşımları geliştirilmektedir. Çalışmalar BM çatısı altında, Avrupa Birliği içerisinde birtakım mevzuat ve çalışmalar şeklinde devam ediyor. Kentsel yaşam kalitesinin ölçülmesinde, kentlerde yaşam kalitesini yansıtan ölçütlerin ya da göstergelerin belirlenmesi öncelik arz etmektedir. Son yıllarda yapılmış çalışmalar kent, semt ve mahalle düzeyinde yaşam kentsel yaşam kalitesini yansıtan özellik ve göstergelerin belirlenmesine

yönelik olumlu gelişmeler mevcuttur. 2003 yılından beri yapılan Avrupa Yaşam Kalitesi Eğilim (Eurofound EQLS) araştırmaları kurumsallaşmış durumuna bir örnektir. Bu çalışmaların bir bölümü, yerleşmeleri yaşam kalitesine göre sıralamaya yöneliktir. Bu çalışmalar, her bir yerleşme için aynı gurup göstergeleri içermektedir. Göstergeler, iklimsel koşullar, nüfusa bağlı özellikler, kullanım ve ulaşım, çevresel, kentsel alışkanlıklar ve kentsel doku özellikleri gibi göstergeleri içermektedir.

Dünyada ve Türkiye’de kentlerin fiziki şartlarının sağlıklı oluşmuş yapılaşma alanlarını ortadan kaldırmak ve günün kentsel yaşam kalitesi göstergeleri doğrultusunda bütüncül yaklaşımlarla hızlı ve ekonomik çözümler getirmek mümkündür. Çevre ve Ekonomik boyutta yapılacak yaklaşımlarda çevre etkileşim bölgelerinden, komşulardan bağımsız yaklaşımlarla verimli ve kalıcı çözümlere ulaşılmaz. Sosyal ve yönetim boyutlarında ahenk ve kabul edilir yaklaşımlar verimli sonuçları beraberinde getirmektedir. Yerelde karar alma süreçleri hızlı olacağından çözümlerde beraber hızlanacaktır. Kazanımlar herkes için fayda sağlayacaktır. Sorunlara parçalı ve bağımsız yaklaşımlar daima zaman ve maliyet açısından kayıplara sebebiyet vermektedir. Zaman içinde yeni ihtiyaçların ortaya çıkması durumunda risklerin önceden hissedilmesi içinde farklı yaklaşımlar geliştirilebilir. Bu yaklaşımlar dayanıklılığı sağlayacaktır.

Kentsel yaşam kalitesi göstergeleri genel anlamda üç ve yirmi beş başlık arasında toplanmaktadır. Genel yaklaşım fiziksel gösterge, sosyal gösterge ve ekonomik gösterge şeklinde görülmektedir. Kabul gören güncel yaklaşım fiziksel gösterge, sosyal gösterge, çevresel gösterge, ekonomik gösterge ve yönetsimsel göstergeler, parametreler şeklindedir. Bu ana göstergelerin alt çeşitlendirmeleri yerelin talep ve ihtiyaçlarına göre belirlenebilmektedir.

Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi, Dünya Sağlık Örgütü, OECD, Dünya Bankası gibi kuruluşların kendilerine has yaklaşımları mevcuttur. Bu alanda en etkin organizasyon Avrupa Birliğidir. Avrupa Konseyi’nin kentsel yaşam kalitesini yükseltebilecek stratejileri belirlediği belgeler 1988 Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, 1992 Avrupa Kentsel Şartı, 2004 Avrupa Peyzaj Sözleşmesi’dir. 1992 Avrupa Kentsel Şartı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi gibi hizmetlere yönelik stratejilerin gelişmesini öngören kurumlardır. Bu stratejilerin çıktıları Avrupa Yaşam Kalitesi Anketi ile takip edilmektedir. Bu stratejilere yaklaşımlar bazı ülkelerin güvenlik ve üniter yapılarını tehdit etmesi sebebiyle katılımı uygu görmemektedir. 1988 Yerel Yönetimler Özerklik Şartı belgesine Türkiye Cumhuriyeti taraf olmaması gibi...

Tablo 2.4.1: Çeşitli ana gösterge gruplarının karşılaştırılması.

AVRUPA SOSYAL KALİTE		İNGİLTERE	WİNİPEG		NEW	USA-NEW
GÖSTERGE AĞI [Herrmann] 2003]			Ana konular	Alt konular	ZEALAND	INDİANA
Ana konular	Alt konular	Ana konular	Ana konular	Alt konular	Ana konular	Ana konular
		İNSAN ve			İNSANLAR	
Finansal Kaynaklar	Gelir Yeterliliği Ve Güvenliliği				Ekonomik Yaşam Standartları	
Konut Ve Çevre	Konut Güvenliği Ve Koşulları Çevresel Koşullar (Sosyal Ve Doğal)	Konut Ve Toplum Güvenliği		Konut	Konut, Güvenlik	Canlı Ve Açık Mahalleler, Toplum Güvenliği
Kamu Mekânı	Kolektif Eylemlerin Destelenmesi Ve Kültürel Zenginlik	Kültür		Kültür, Sanat, Eğlence, Rekreasyon Ve Boş Vakit		Sanatsal Faaliyeti, Yüksek Toplum
Sosyal Ağlar	Komşuluk Katılımı, Arkadaşlık, Aile Yaşamı Ağlar	Toplumsal Uyum Ve Dâhil Olma	Toplumsal Varlık, / Bi-reysel	Komşuluklar İnsanlar		
Hizmetler	Sağlık, Konut Eğitim, Sosyal Bakım, Finansal Hizmet, Ulaşım, Sivil Kültürel Hizmetler	Ulaşım Ve Erişilebilirlik	Refah	Yönetim Hizmetleri		Toplumsal Yardımlaşma

Eğitim	Eğitim Güvenliği Ve Kalitesi	Eğitim Ve Ya- şam Boyu Eğitim		Eğitim		ğrenen Toplum
Sağlık Ve Bakım	Sağlık Güvenliği Ve Sunumu, Sağlık Ve Bakım Hizmetleri	Sağlık Ve Sosyal Refah			Sağlık	Sağlıklı Ve Başarılı Toplum
İş	İşgücü Güvenliği alışma Ko- şulları			İşgücü		
İşgücü Pazarı	demelere Erişim İşgücü Söz- leşmeleri İşgücü Hareketlilik Araştırmaları, İş Uzlaşları İş Ve Aile Yaşam Dengesi	Ekonomik Refah	Kent Ekonomisi	Ekonomik Canlı- lık Yerel Yne- tim Finans Kay- nakları	Ekonomik Gelişme	Canlı Toplum
Güven	Genel, zel Güven					
Diğer Bütünleyici Norm Ve Değer- ler	Fedakrlık Hoşgörü Sosyal Sözleşme					
Kimlik	Ulusal, Bölgesel, Yerel, Birey- sel Kimlik			İmaj, Kimlik, Li- derlik, Yönetişim	Sosyal Bağlılık	Toplumsal eşitlilik
Vatandaşlık Hakları	Kurumsal Ve Politik Haklar, Sosyal Haklar, Sivil Haklar, Ekonomik Ve Politik Ağlar		Toplum Liderliği	Vatandaşlık	Sivil Ve Politik Haklar	

Bilgi Altyapısı	Bilginin Uygulanması Bilgi Elde Edilebilirliği Bilgi Arkadaşlık Hatlarının Kullanımı				Bilgi Ve Beceri	
Şeffaflık Ve Kurumların Desteklenmesi	Politik, Ekonomik, Kurumsal Sistemlerin Desteklenmesi Ve Şeffaflık,					
Bireysel İlişkiler	Bireysel Destek Hizmetleri, Sosyal Etkileşimin Desteklenmesi					
				Doğal Çevre	Doğal Çevre	
		Çevre	Kentsel Çevre	Arazi Kullanım Yönetimi Tüketim Ve Koruma Altyapı Ve Hizmetler	Yapılı Çevre	Toplum Ve Çevre Arasındaki Denge

Kaynak: (Aydemir, 2008)

Tablo 2.4.1 de sürdürülebilirlik yaklaşımlarının beraber değerlendirilmesidir. Sürdürülebilirlik bölgesel olarak farklılıklar arz edebilir. Genel başlıklarda tanımlanmaktadır.

Tablo 2.4.2: Topluluk Düzeyinde Kentsel Yaşam Kalitesi.

NESNEL	ÖZNEL
Çevre kalitesi	Risksiz bir yaşam çevresi
İnsan kaynağı	Yüksek bir yaşam kalitesine sahip bir topluluk oluşturmaya uygun nicelik ve nitelikte insan kaynağının varlığı
Sağlık durumu	Güvenli sağlıklı yaşam sağlayan topluluk
Eğitim durumu	Eğitimin mükemmeliyeti ve fırsatların yüksekliği
Ekonomik performansı	Topluluğun sağladığı ekonomik fırsatların algılanması
Toplumsal bütünleşmesi	Yabancılaşma, dışlanma duygusu
Siyasal sistemin niteliği	Topluluğun kararlara katılıma açık olma derecesi
Yerleşme kalitesi	Keyifli ve yer duygusu oluşturan bir yaşam

Kaynak: Kabadayı, 2006

Tablo 2.4.2 ve Tablo 2.4.3 topluluk düzeyinde ve bireysel yaklaşımda kentsel yaşam kalitesi göstergelerinin değerlendirilmesidir.

Tablo 2.4.3 Birey Düzeyinde Kentsel Yaşam Kalitesi.

NESNEL	ÖZNEL
Doğal çevreyle ilişki kurma biçimleri	Doğayla uyumlu yabancılaşmamış bir yaşam duygusu
Sağlıkla ilgili yaşam kalitesi göstergesi	Tam iyi olma hali duygusu
Eğitim düzeyi ve bilgisi	Eğitim başarısı ve dünyanın gelişmiş bilgilerine ulaşabilme duygusu
Gelir düzeyi	Gelirini tatmin edici bulma duygusu
Sanatsal ve bilimsel başarısı	Sanat ya da bilimsel etkinliklerde başarı duygusu
Toplumsal farklılaşma ve katmanlaşmadaki konumu	Toplumda saygı görme duygusu
Siyasal sürece katılma düzeyi	Hakların korunduğu ve toplumsal bir özne oldu duygusu
Boş zamanın varlık derecesi	İş dışında yaşamına anlam katacak faaliyetleri seçme özgürlüğü
Yaşadığı yerleşmenin (mahallenin) Kalitesi	Yaşadığı yerleşmeden ve kurduğu sosyal ilişkilerden tatmin duygusu

Kaynak: Kabadayı, 2006

Tablo 2.4.3’de birinci sütunda bireysel düzeyde nesnel yaşam kalitesini ölçmekte kullanılacak kavramlar yer almaktadır. Bu kavramlar, topluluk düzeyindeki yaşam kalitesi kavramlarına paralellik göstermektedir. Topluluk düzeyindeki olanaklar ölçülürken, birey düzeyinde bu olanaklar çerçevesinde bireyin gerçekleştirdikleri ölçülmüş olmaktadır. İkinci sütunda yer bireyin yaşam kalitesi hakkındaki öznel değerlendirmeleri, iyi olma hali, başarı, tatmin olma, coşkulara sahip olma duyguları yer almaktadır. Öznel göstergeler, bireyin yaşam deneyiminde elde ettiği yaşam kalitesini temsil etmekte ve aynı zamanda, nesnel göstergelerden de etkilenmektedir (Kabadayı, 2006).

2.5. Birleşmiş Milletler Kentsel Yaşam Kalitesi Yaklaşımı

Birleşmiş Milletler (BM) İnsan Yerleşimleri Konferansları (UN-HABITAT), sürdürülebilir insan yerleşimleri oluşturulması ve herkes için yeterli konut sağlanması yönünde oluşturulmuş bir Birleşmiş Milletler Programıdır. 20 yılda bir konferans düzenleyerek tüm dünyada sürdürülebilir kentsel gelişmeye yönelik gündemi belirler. İlk Konferans 1976 Yılında Kanada’nın Vancouver şehrinde gerçekleştirilmiştir. Türkiye 1996 yılında İstanbul Habitat II Konferansına ev sahipliği yaparak, “Yaşanabilir Kentler” kavramı ile konferansın sürdürülebilirlik çerçevesine önemli bir katkı sağlamıştır. Konferansların 3’cüsü 17-20 Ekim 2016 tarihleri arasında Ekvator’un başkenti Kito’da gerçekleştirilmiştir. Birleşmiş Milletler (BM) İnsan Yerleşimleri Konferansları ile insan yerleşimleri BM gündemine girmiş ve Habitat. 20 yıllık zaman dilimi ile devam etmektedir. Habitat I barınma ve kentleşmenin beraber değerlendirilmesi, BM İnsan Yerleşimleri Merkezi’nin kurulması çıktıları alınmıştır. Habitat II yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, şehirlerin küresel büyümedeki yeri, kentleşmenin fırsatları, katılım gücünün benimsenmesi şeklinde çıktılar oluşturulmuştur. Habitat III Konferansı’nda 175 maddelik Yeni Kentsel Gündem Bildirgesi kabul edilmiştir (ÇSBS,2017).

Yeni Kentsel Gündem Bildirgesinin 5. Maddesinde Yeni Kentsel Gündem, kentlerin ve yerleşmelerin planlanma, tasarım, finansman, imar, idare ve yönetim şekillerini yeniden ele alarak, yoksulluğun ve açlığın tüm biçim ve boyutlarına son vermeye; eşitsizlikleri azaltmaya; sürekli, kapsayıcı ve sürdürülebilir ekonomik büyümeyi teşvik etmeye; sürdürülebilir kalkınmaya yaşamsal katkılarını tam olarak sağlayabilmek için cinsiyet eşitliğini ve tüm kadın ve kız çocuklarının güçlendirilmesini gerçekleştirmeye

insan sağlığı ve refahının iyileştirilmesine, direncin arttırılmasına ve çevrenin korunmasına yardımcı olacaktır (ÇBS-2017).

2.6. Avrupa Birliği Kentsel Yaşam Kalitesi Yaklaşımı

Kentsel yaşam kalitesi kavramı Avrupa'ya yayılmış ve diğer uluslararası organizasyonlarında dikkatini çekmeye başlamıştır. OECD, sosyal göstergeler programına 1970'de başlamıştır. Avrupa'da yaşam kalitesi kavramı 1957 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun (AET) kurulma anlaşması olan Roma Antlaşması'nda "AET'nin" ortak ulaştırma politikalarında temel unsur, ortak pazarı tam manasıyla oluşturmak ve vatandaşların yaşam kalitesini arttırıcı yönde düzenlemeler içeren yaklaşımlar olmuştur (Çelik,2007). 1975 yılında Avrupa Konsey Düzenlemesi tarafından Avrupa Yaşam ve Çalışma Koşullarını Geliştirme Kurumu Eurofound kurulmuştur. Eurofound tarafından Avrupa Yaşam Kalitesi Anketleri (EQLS) 2003 yılından itibaren dört yıl ara ile yapılmaya başlanmıştır.

1992 Avrupa Kentsel Şartı belgesine göre yapılan araştırmaların çoğunda, bireyin sosyal çevresi içinde yer alan öğeler ile yaşam kalitesi arasındaki ilişkiler araştırılmıştır. Aşağıda belirtilen hakların gerçekleşmesi, fertlerin dayanışma ve sorumluluğu kabullenmesine ilişkin eşit yükümlülükleri sağlar.

Avrupa Kentsel Şartı'na göre Avrupa yerleşimlerinde kentlilerin ve kentin hakları şöyle sıralayabiliriz. Güvenlik, kirletilmemiş- sağlıklı bir çevre *hava*, istihdam, konut, dolaşım, sağlık, spor ve dinlenme, kültürler arası kaynaşma, kaliteli bir mimari ve fiziksel çevre, işlevlerin uyumu, katılım, ekonomik kalkınma, sürdürülebilir kalkınma, mal ve hizmetler, doğal zenginlikler ve kaynaklar, kişisel bütünlük, belediyeler arası işbirliği, finansal yapı ve mekanizmalar, eşitlik yerel yönetimlerin tüm bu hakları bütün bireylere politik ayrıma tabi tutmadan adil olarak sunulmasını sağlamakla yükümlü olmasıdır.

2.7. Türkiye Cumhuriyeti Kentsel Yaşam Kalitesi Yaklaşımı

Kentsel yaşam kalitesi konusu merkezi ve yerel yönetimlerinin ilgi ve ilgilenmeleri gereken alandır. Yasal alt yapı merkezi hükümet ve yasama tarafından düzenlenirken, uygulama ve pratik işlemler yereldeki yöneticiler tarafından uygulanmaktadır. Geneli

ilgilendiren göstergelerde yaklaşımlar merkez tarafından planlanırken, yereli ilgilendiren uygulamalar genelde yerel yöneticiler tarafından icra edilmektedir. Yerelin yatırımlar için ekonomik ve finans talepleri merkezi hükümet tarafından da karşılanabilmektedir. Hizmetler ve yatırımlar iki kanaldan yapılmaktadır. Merkezi hükümet ve merkezi hükümete bağlı birimler (vali, kaymakamlık) ve yerel yönetimlerdir.

2.7.1. Merkezi Hükümet Yaklaşımı

Kentsel yaşam kalitesini etkileyen ve ilgilendiren konularda merkezi hükümet bazı birimlerle takip etmektedir. Gerekli mevzuatlar hazırlanıp yasallaşmaktadır. Bu konuda ağırlıklı olarak Çevre ve Şehircilik Bakanlığı bünyesindeki kurumlar aracılığı ile Kültür Bakanlığı bünyesindeki kurumlarla ve diğer kurum aracılığı ile takip etmektedir. Fiziksel, çevresel, sosyal, ekonomik ve yönetişimsel yaklaşımlarla süreç desteklenmektedir. Ancak yerel yöneticilerin yönetim bakışları bu süreçleri olumsuz yönde etkilemektedir. 2018 imar affından yaralanan birim sayısı 13 milyonu aşmıştır. Bu durumda yerel yöneticilerin uygulamalarında kentlinin ve kentin hakkını koruyamadıklarını göstermektedir. Adil yaklaşımın olmadığı alanlarda kentsel yaşam kalitesini sağlamak mümkün değildir. Adaletsizlik toplumsal ilişkilerde komşunun kentsel yaşam hakkına müdahale şeklinde tezahür etmektedir ve kentsel sorunları da beraberinde oluşturmaktadır.

Genel anlamda sürdürülebilirlik açısından merkezi yönetim DPT'nin kurulması ile süreci ilk disipline eden kurumdur. 1963 yılı itibariyle beşer yıllık planlama ve gözlemleriyle sürece Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planları ile katılmıştır. Süreç Onuncu Kalkınma Planlarının uygulaması ve takibi ile süreç devam etmektedir.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığına bağlı Kentsel Planlama Genel Müdürlüğü şu başlıklarda kent ve yerleşim alanlarda süreci takip ve geliştirmekte görülmektedir. Mekânsal Strateji Planları, Çevre Düzeni Planları, Bütünleşik Kıyı Alanları Planları (BKAP), İmar Planı (Proses), Yer Bilimsel Etütleri, Hedefleri, Kıyı ve dolgu planları, Kentsel Tasarım (Proses) konularında mevzuat geliştirme ve plan takiplerini yapmaktadır.

Mekânsal Planlama Genel Müdürlüğü planlama ilke ve esaslarını şöyle sıraladığı görülmektedir. Doğal, tarihi ve kültürel değerlerin korunması, kamu yararı, kaynak kullanımında etkinlik, verimlilik ve saydamlığın sağlanması, altyapı, hizmet ve üretim

faaliyetlerinin kentsel ve kırsal tüm alanları kapsayacak şekilde kalkınma politikalarına uygun olarak dağıtılması, afet zararlarının azaltılması, katılımcı süreçlerle hazırlanması, çok disiplinli bir yapıda hazırlanması, sektörel öncelikler arasında tamamlanabilirlik ve bütünsellik ilişkisinin kurulması, yenilikçi, esnek ve rekabetçi bir ekonomik yapının oluşturulması için gerekli mekânsal düzenlemelerin yapılması, değişen koşullara uyum sağlanması, mekânsal uyumun gözetilmesi, yaşam kalitesinin artırılması, kentsel ve kırsal alanlar arası mekânsal ilişkilerin güçlendirilmesi, bilimsel araştırmalar ve verilere dayanarak hazırlanması esastır (ÇŞB-2018).

Bu bağlamda bakıldığında ülkemizde konu ile ilgili çalışmalar yapılmaktadır. Fiziki sorunları birikmiş şehirlerin birikmiş sorunlarını çözmek için farklı yaklaşımlar geliştirilmektedir. Durağan olmayıp aktif bir sistem oluşturulması halinde şehirlerin kentsel yaşam kaliteleri artırılabilir.

2.7.2. Yerel Yönetimler Yaklaşımı

Yerel yöneticiler, kentsel yaşam kalitesini şehir ve toplum için yalnızca fiziksel bir değişimi ele alan bir yaklaşım olarak görmemelidir. Fiziksel değişime dayalı yaklaşımlar işin özüne inilmesini ve durumun kavranmasına ulaşmayı engelleyici durum oluşturmaktadır. Vatandaşların, toplumların ekonomik, sosyal, siyasal alanda kapsayıcı bir değişim karşısında ne hissettiğini anlamaya çalışmalıdırlar. Yerel yönetimler tarafından sunulan hizmetler ile vatandaşların ihtiyaçları, istekleri arasındaki ilişki dikkate alınmalıdır. Ekonomik güç kontrolünü, zayıf, izole edilmiş ve profesyonel olmayan kamu sektörüne geçmişte bırakması olumsuz bir durum ortaya koymaktadır. Bölgesel ve yerel topluluklar, kamu kaynaklarının kullanımından memnun kalmalıdır. Bunun sağlanması için kamu hizmetlerinin, etkin, verimli, şeffaf, aydınlatıcı, ulaşılabilir, adil ve hesap verilebilir yaklaşıma sahip olmalıdır. Konuya istinaden günümüzde uzmanlar, gelişimin yenilikçi, hızlı, verimli, üretici ve üretken olan kaliteli kamu hizmetlerine bağlı olduğu konusunda hemfikirdirler.

Bölgesel ve yerel toplulukların, kent yönetiminin hizmetlerine yönelik memnuniyetini ölçebilmek adına subjektif göstergeler kullanılabilir. Kullanılacak olan subjektif göstergeler, kent halkına sunulan hizmetten memnun olup olmadığına bağlı sorulardır. Kamuoyu araştırmalarında; vatandaşların, hükümetin ve yerel yönetimlerin yaptıkları işlerle ilgili gerekli ve yeterli bilgiye sahip olmadıkları görülmektedir. Yine, benzer

şekilde pek çok vatandaş, hizmet kalitesi bilgisinden ve algılamasından yoksun olmasına rağmen, yerel hizmetlerin değerlendirilmesinde gönüllü olmaktadır. Bu az bilgiye rağmen, düşüncelerini rahatça ifade edebilmektedirler. Buna rağmen yerel yöneticiler, halkın görüşlerini dikkate almak zorundadırlar. Kentsel yaşam kalitesine yönelik çalışmalar bu konuya bağlı inceleme ve araştırma yapan araştırmacıların fikirleri ve tavsiyeleri ile sınırlıdır.

Konuya ilişkin araştırmacılar genel manada, kentsel yaşam kalitesinin politika yapabilmek için politikacılar için çok önemli bir araç olduğuna dikkat çekmektedir. Görünen duruma rağmen yerel yöneticiler kentsel yaşam kalitesi çalışmalarını yeterince dikkate almamaktadırlar. Bunun sebebi karar alıcıların araştırmacılarla aynı fikirde olmamasından kaynaklanmaktadır (Gehrmann, 1978). Yerel ölçekte başarıları yakalamak daha kolay olmaktadır. Yerel yönetimlerin konuya yaklaşımı, bakış açıları olumlu yönde değişime uğradığında süreç daha kabul edilir olacaktır. Örnekleme ve örnek almalarla süreç her tarafta kabul görme imkânına kavuşmuş olacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KENTTE EKONOMİ

3.1 Fatsa'da Tarihsel Süreç ve Ekonomik Gelişme

Tarihsel süreçte Fatsa ilçesi ekonomi ile irtibatlı olduğu görülmektedir. Sahil şehri olduğundan doğal liman şehri özelliği bulunmaktadır.

Fatsa'da Tarihsel Süreç

Fatsa ve çevresinde M.Ö. 400 yılında, Driller, Mossinoikler, Halipler, Kolhlar ve Ti-barenler gibi Yunan asıllı olmayan yerli muhtelif topluluklar yaşamıştır. O döneme ait buluntuların Yapraklı bölgesinde Çingirt Kaya çevresinde var olduğu tahmin edilmektedir. Bu bilgiler bilimsel tespitlerden ziyade tahmin ve efsanelere dayandığı görülmektedir. Çingirt Kaya'da yapılacak arkeolojik araştırma bu dönemlere ait önemli bilgi ve belgelerin çıkmasını sağlayacaktır ve ilçe, bölge turizmine katkı verecektir.

Fatsa'da Kimmerle (M.Ö.675) , Persler (M.Ö. 547), Makedonyalı İskender (M.Ö. 334), İskender'in komutanlarının yönetimi(M.Ö. 312 - 208) şeklinde sırası ile tarihsel süreçte Fatsa ve çevresine hakim olmuştur. Fatsa'da Pontus dönemi ilk çağda olmuştur (M.Ö. 280 - M.S. 263). Pontus hakimiyeti dönemi bölge Side olarak anılan yörenin daha da güçlenmesine neden olmuştur. Bu tür bilgiler popüler amaçlı eser ve kaynaklarda bulunmaktadır. Kaynağa dayalı olarak yazıldığı bilinmemektedir.

Fatsa tarih sahnesinde miladi 1. Yüzyılda önemi başlar. Pontus hâkimiyeti ile ilgili genelde Mitrilat'ın ölümünden sonra II.Farnak (M.Ö. 65-42) Roma'ya bağlı bir krallık olan Pontus Devleti'nin başına geçer. II.Farnak bu günkü Fatsa hükümdarlığını devam ettirmiştir.. Roma'nın iç karışıklıklarından faydalanarak bağımsızlığını ve yönetim idaresini genişletmek için çalışmıştır. Ancak başarılı olamamıştır. Fatsa'nın sahilde iskele yanında bulunan eski hükümet binasının bulunduğu sahada II.Farnak kızı Fani-zan adına bir şato yaptırmıştır. Bu şatodan dolayı buraya Fanizan denilmiştir. Sonraki yüzyıllarda Fanise, Phadsane, Pytane, Faça adları ile anılan kasaba en son Fatsa adını almıştır. Pont Devletinin sınırları dahilinde Fatsa bulunmakla beraber, iddiaları destekleyen başkent olduğu dair bir bilgi bulunmamaktadır. Kasaba Şarl Teksiye'de Fati-zan şatosu vilayet salnamelerinde Vadisane olarak adlandırılmaktadır. Popüler kaynakların ifadelerine göre II.Farnak'tan sonra bölgeye ayrı bir sülaleden gelen Polemen

hükümdarlık yapmıştır. M.S. 63 tarihinde Pont devri, Roma tarafından ortadan kaldırılmış, M.S. 395'te ise bu topraklar Roma'dan Bizans'a devir olmuştur. (Anonim-2018)

Tarihte 391 (M.S)'den sonra Anadolu'ya giren Peçenek ve Kuman Türklerinin akınları ve yerleşmeleri görülmektedir. Malazgirt (1071) sonrası Türk'lerin Fatsa yöresine kesin olarak yerleşmeleri, akınları başlamıştır. Danişment Gazi'nin beylerinden Seveli Bey, Samsun Ladik taraflarından gelerek Samsun, Ünye, Fatsa ve Giresun taraflarını ele geçirmiştir. Daha sonra Trabzon'a kadar ilerlemeyi başarmıştır. Bu olaylardan sonra yerleşen oymaklar sayesinde Türkleşme ve İslamlaşma süreci başlamıştır. Bu oymaklardan en önemlisi Çepni'lerdir. Çepni'ler sonra 1380'lerde bölgede Hacı Emir Oğulları adlı bir Türk Beyliği'nin hakimiyet dönemi başlamıştır. 1427 - 1428 yıllarında Yörgüç Paşa'nın Canik Seferi ile Fatsa Osmanlı topraklarına bağlanmıştır. Fatsa'da ki Türk nüfusunun temelini Hacı Emir Oğulları dönemi oluşturmuştur. 13. ve 14. yüzyıllarda kıyı kesiminde Ceneviz kolonilerinin etkileri görülmektedir. Sahildeki tabya Cenevizliler tarafından depo olarak kullanılmıştır.

Fatsa bu süreçte Karadeniz'in önemli ticaret merkezlerinden biri haline gelmiştir. Cenevizlilerin Karadeniz hakimiyeti Fatih Sultan Mehmet döneminde sona erdiği için Cenevizler bu dönemde Fatsa'dan muhtemelen ayrılmışlardır. Fatsa'da Türk hakimiyeti 1380'lerde Hacı Emir Oğulları ile başlamış ve Osmanlı Dönemi ise 1427-1928 de başlamıştır.

Osmanlı Dönemi (1427-1922) Fatsa idaresi ve yönetimi: Fatsa'da İdari Taksimatın Kuruluşu ve Gelişmesi. Fatsa idari olarak Canik Sancağı'na bağlıdır. Osmanlı kayıtlarında Fatsa yöresinin adı 'Satılmış Mezid Bey' veya 'Nahiye-i Satılmış-ı Ferid Bey'dir. 15.yy. kayıtlarında nahiye statüsündeki Satılmış, 16. ve 17.yy. kayıtlarında kaza olarak geçmektedir. Yörede 15.yy.'da tek bir kaza varken 1642'de altı kaza ortaya çıkmıştır. Tapu defterine göre kazaların adları şunlardır: Satılmış, Cevizderesi, Çöreği, Meydan, Sergis ve Keşderedir. Katip Çelebi bunlara Fatsa ve Vonayı'da eklemiştir. (Süğümlü, 2015).

Canik Sancağı, 15 ve 16.yy.'da Eyaleti Rum'a, 17.yy.'da ise Sivas Eyaletine bağlıydı. Bu durum 1847'ye kadar devam etmiştir. 18.yy.'ın ikinci yarısından itibaren Canik ve Trabzon'a aslen Fatsa'lı olan Caniklizedeler hakim olmuştur. 1846 / 47 yönetsel bölümünde Trabzon Eyaletine bağlı bir sancak olan Canik, 1872 - 77'de bağımsız sancak

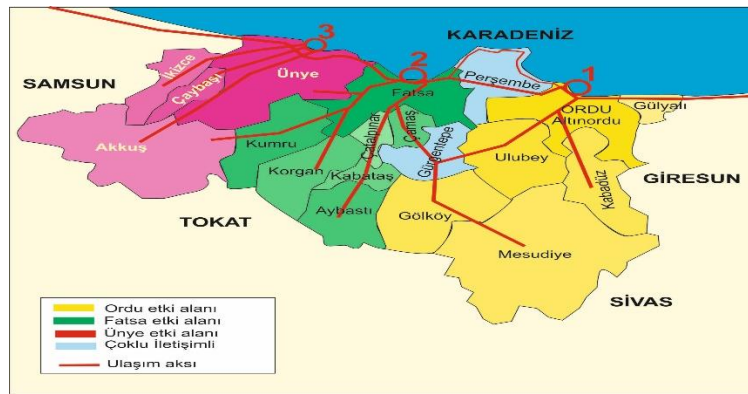
olmuştur. Daha sonra tekrar Trabzon'a bağlanır. Ancak 1908'de yeniden bağımsız sancak olur.1851'den 1856'ya kadar kaza statüsünde olan Fatsa Kasabası 1869'dan 1872'ye kadar Ünye Kazasına bağlı bir nahiyedir. Kasaba 1878'de yeniden kaza yapılmıştır (Süğümlü, 2015).

TBMM'de 30 Kasım 1920'de bölge ile ilgili görüşmeler yapılmıştır. Bu oturumlarda Ordu ve Giresun sancaklarının oluşumu hakkındaki kanun ile ilgili yapılan görüşmeler sonunda 4 Aralık 1920'de Ordu ve Giresun Sancakları kurulmuştur Canik Sancağına bağlı Fatsa ve Ünye kazalarının merkezi Ordu olmak üzere Ordu Sancağı kurulmuştur. Fatsa ve Ünye halkı bu karara karşı çıkmıştır. Hatta Ünye Sancağı'nın kurulması teklifinde bulunmuşlardır. Ancak bu teklif TBMM'de reddedilmiştir. Böylelikle Fatsa 4 Aralık 1920'de Ordu'ya bağlı bir kaza olmuştur (TBMM-2018).

Fatsa coğrafi olarak 41' kuzey paraleli ile 37' - 38' doğu meridyenleri üzerinde bulunmaktadır. Doğusunda Perşembe, Batısında Ünye, Güneyinde Korgan, Çamaş, Gürgentepe, Çatalpınar ve Kumru İlçeleri bulunmaktadır. Kuzey yönde ise Kara Deniz bulunmaktadır.

Fatsa'nın Coğrafi Konumu

Fatsa Ordu ilinin 19 ilçesinden biridir. Karadeniz sahil şeridinde bulunmaktadır. Sınırı olan yedi ilçe mevcuttur. Ayrıca etkileşim içinde olduğu ilçe sayısı dokuz adettir. Fatsa şehrinin doğu ve batı tarafında bulunan havza üzerinden dokuz tane ilçe ile etkileşimi sağlanmaktadır.

Şekil 3.1.1: Ordu il ulaşım hatları

Fatsa'da Ekonomik Gelişme

Kentsel yaşam kalitesini olumlu yönde etkileyen göstergeler açısından Fatsa fırsatları içinde saklamış bir kenttir. Fatsa'da ekonomik süreç Osmanlı İmparatorlu döneminden itibaren aktif bir şekilde mevcuttur. Pazar yeri ve liman gibi alanların olması bu durumu ortaya koymaktadır. Fatsa'nın tarihinde kaza, nahiye oluşu 1878 yılına dayanmaktadır. Kurulan devlet birimleri günümüze kadar devam etmiştir. Ekonomik değer yönünden tarihi vesikalara bakıldığında fındık Osmanlı İmparatorluğu döneminde Fatsa'da ticari potansiyeli olan bir ürün olarak görülmemektedir. Fatsa çevresi ile düşünüldüğünde geniş bir alana sahip olduğu bilinmektedir. 2017 yılı itibariyle Fatsa coğrafi yapısından Korgan, Kumru, Çatalpınar, Çamaş ilçeleri kurulmuştur. Bu gün coğrafi olarak Ünye, Kumru, Korgan, Çamaş, Çatalpınar, Gürgentepe, Perşembe ilçelerine komşu olmaktadır. Aybastı, Kabataş ilçeleri ile aktif, İkizce, Akkuş gibi ilçelerle mevsimsel etkileşim içerisinde olmaktadır. Coğrafi konum olarak Kumru, Korgan, Aybastı, Kabataş, Çatalpınar, Gürgentepe ilçelerinin sahil bandı, kıyı şeridi ile irtibatları Fatsa merkezden sağlanmaktadır. Bu durum muazzam bir katma değer avantajı sağlaması gerekirken Fatsa bu avantajlı durumunu etkin ve verimli bir şekilde değerlendirmedeği görülmektedir.

Coğrafi üstünlüğünü etkili bir şekilde kullanamaması ciddi yerel fırsat kaybı olarak görülmektedir. Fatsa yerelde potansiyeli değerlendirilmemiş bir sahil ilçedir. Bu avantajına Karadeniz'in imkanlarını, akarsularını, rüzgarını, fındık üretim gücünü, fındık altı hayvancılık gibi doğanın sürekli ve sürdürülebilir, yenilenen kaynakları ile desteklendiğinde ciddi bir ekonomik kapasiteye ulaşma potansiyeli bulunmaktadır. Fatsa kalkınmasına etki edecek en önemli diğer potansiyel yeşil ve yayla turizmdir. Yeşil turizm de mahalle/köy gibi yerleşim yerlerinde bağımsız, yerinde tahsisli, var olan yapıların yeni modellemeleri ile geliştirilmesi halinde yeni yapılar yapmadan mahalle/köy doğal imkânları yut içi ve yurtdışı turizm ziyaretlerine açılabilir. İhtiyaç halinde bu potansiyel yeni projelerle güçlendirilebilir. Komşu ilçelerin sınırları içinden geçecek yeşil yol muazzam bir potansiyeli yani sahil şeritle yaylaları birleştirmiş olacaktır. Yer altı kaynakları ve kütle kaynakların çıkarılması zarureti halinde açık işletme değil kapalı sistemle işletmeye alınmalıdır. Açık işletme noktasında mevcut taş ocakları olumsuz yönde bir göstergedir. Ve görsel noktada itici bir görünüm arz etmektedir. Cennet gibi bölgeye daha hassas yaklaşılması halinde potansiyeli ve kimliği zedelenmemiş olur.

Tablo 3.1: H. 1319/M.1901 Yılında Fatsa'nın İhracat ve İthalat Listesi.

1319 senesinde Fatsa limanına vuku ^c bulunan ithalat istatistik cetvelidir			1319 senesinde Fatsa limanından vuku ^c bulunan ihracat istatistik cetvelidir		
	Kıyye-i	Kıymet-i Muhammene		Kıyye-i	Kıymet Muhammene
	Cedid	Guruş		Cedid	Guruş
Kahve	3000	10350	Buğday, yulaf ve arpa	1120000	383000
Şeker	112000	155250	Kendir	470000	1307250
Tire ve pamuk	57000	391500	Mısır Buğdayı	5700000	2519750
Yün ma'mulâtı	31000	273600	Sisam ve keten to-	410000	429750
Çuval ve saire	35000	158400	Fasulye	680000	520000
Petrol gazı	96000	63900	Ceviz içi	50000	225000
Sabun ve kibrit	41000	19800	Yumurta	350000	945000
Tuz	1000	4050	Deri ve hayvan	5000	88000
			Elma	300000	290000
			Eşya-yı mütenevvia	120000	66600
Yekün	376000	1086850	Yekün	9205000	6764350
1318 senes. İthltı.		120000	1318 senesinin ihra- catı		7100000
Noksan-ı ithalat		13250	Noksan-ı ihracat		336750

Kaynak: Osmanlı İmparatorluğu Fatsa 72 nolu Şeri'ye Sicilleri

Osmanlı İmparatorluğu döneminde Fatsa ekonomisinde gıdaya dayalı şeker hariç temel ihtiyaçlarda bir ithalat görülmemektedir. 1900'lü yıllarda giyim vb. asli ihtiyaçlarını dışarıdan temine ettiği görülmektedir. Dengeli bir ekonomik yapı görülmektedir. Ticari bir hareketlilik de mevcuttur.

Günümüzde ekonomik sınırlar kalktığından Fatsa tüm ihtiyaçlarını farklı yöntemlerle elde etmektedir. Gelir açısından Fatsa: fındık üretimi, fındığa bağlı ekonomik işlemlerden, organize sanayi üretiminden, teşvik yatırımlarına bağlı hizmet sektöründen, yurt içi ve yurt dışı gurbetçi işçi gelirlerinden, çevre ilçelerle yapılan ticari dağıtım-lojistik hizmetlerinden, fındık mevsiminde gelen nüfusa bağlı mevsimler gelirlerden, deniz ürünlerine bağlı gelirlerden ve iç tüketime dayalı ekonomik döngüden elde etmektedir. Tüketme dayalı harcama kalemleri asli ihtiyaçlar, konut, ulaşım-ticari-zirai taşıt araçları şeklinde görülmektedir.

3.1.1. Fatsa'da Nüfus Araştırma

Fatsa ilçesi nüfus açısından genç nüfusu ile ülke nüfusuna göre daha dinamik ve kendini büyük oranda yenileyen bir yapıya sahiptir. Yıllara göre 18 yaş altı nüfusun 18 yaş üstüne oranı %32 ile %38 arasında değişmektedir. Bu durum üretimin en etkili paydaşı olan iş gücünü güçlü bir şekilde desteklediğini göstermektedir. Türkiye nüfus gelişimine göre genç bir nüfus hareketi görülmektedir. Ayrıca mahalle (köy) nüfus yapısı ise zamanla azaldığı görülmektedir. Bu durum şehre göç veya mahalle (köy) nüfusunun azalmasını işaret etmektedir. Bu durum fındık bahçelerinin bakımı ve takibi açısından olumsuzluk oluşturacak bir etkidir. Bu durum uzun vadede bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Tedbirler ve çözüm üzerine gerekli girişimlerin yapılması hasıl olmaktadır.

Tablo 3.1.1: Fatsa ilçesi yaş nüfus değerlendirmesi

	2013	2014	2015	2016	2017
Fatsa Nüfusu	105.960	108.365	111.072	114.940	117526
Mahalle (Köy)	38.010	34.705	32.800	32710	32001
Nüfus 18 Yaş Oranı	37,99	37,64	36,95	36,17	35,76
Türkiye 19 Yaş Oranı	24,72	24,54	24,23	24,07	23,78

Kaynak: TÜİK, 2017

3.1.2. Fatsa'da Yatırım Araştırması

Komşuluk ilişkileri açısından Fatsa çok boyutlu iletişim içerisinde bulunmaktadır. Komşu yedi ilçesi mevcuttur. Ayrıca dolaylı güçlü ilişkisi olan üç ilçede mevcuttur. Fatsa ilçesi kendi nüfusu ile beraber komşu ilçelerin de yükünü taşımaktadır. Bu durum ticari yönden dengelenmektedir. Bazı kamusal hizmetlerinin alınması noktasında diğer ilçelere sağlık, eğitim, ulaşım vb. alanlarda komşu ilçeler ile ortak kullanılmaktadır. Yatırım açısından en büyük desteği tabanda doğrudan çiftçi desteklerin de mevcuttur. Bu durum bölge halkını ekonomik olarak rahatlatmaktadır. Bu doğrudan destekler fındık üreticisinin faizli yapıların eline düşmesine büyük oranda engel olduğu görülmektedir. Tüccarlardan fındık veresiye adı altında alınan borçlar geçmişte büyük haksızlıklara sebep olduğu belirtilmektedir. Merkezi kurumlara bağlı yatırımlardan hak ettiği payda faydalanmadığı görülmektedir.

Tablo 3.1.2: Fatsa ilçe merkezi yatırım değerlendirilmesi.

	2013	2014	2015	2016	2017
Merkez Yatırımı	7.274.000	13.349.000	6.582.000	190.000	1.275.000.

Kaynak: TÜİK, 2017

3.1.3. Fatsa'da Konut Araştırması

TÜİK 2017 memnuniyet araştırmasında Ordu 46.sırada görülmektedir. İnşaatın bölge ekonomisinde ağırlığı görülmektedir. Kişi başı gelire ciddi bir katkısı mevcuttur. Fındık ekonomisi ile karşılaştırıldığında inşaatın katkısı düşük görülmektedir. Fındığa bağlı gelir dağılımı tabanda geniş bir alana yayılmaktadır. Bu kalemden gelen gelir ağırlıklı olarak tabana bağlı olduğundan çoğu asli harcama kalemine gittiği görülmektedir. Fındığa bağlı ekonomik kazançlar bölgede üç ana sektöre gitmektedir. Asli ihtiyaçlar, konut, ulaşım-taşıt-zirai araçlar şeklindedir. İlçe bazında sektör bazında harcamalarda konut en büyük rakamı oluşturmaktadır. Konut talebinin destekleyen diğer etken ilçe dışında ikamet eden 70000 üzerindeki bireylerdir.

Tablo 3.1.3: Fatsa ilçe konut değerlendirmesi; yapılacak yeni yapılar yönünden.

	2013	2014	2015	2016	2017
Daire/ Bağısız Bölüm					
Ordu	5938.	8016	6562	7017	13416
Fatsa	1209	1366	1695	1713	5958
1 ve 2 Kat Yapı					
Ordu	866	545	233	385	401
Fatsa	181	160	47	63	77
Değer / Fiyat TL					
Ordu	639.496.365	960.347.198	758.613.806	899.628.491	1.894.703.712
Fatsa	115.575.000	180.016.255	179.032.00	212.193.190	786.284.615

Kaynak: TÜİK, 2017

Fatsa ilçesinde 2017 yılında ruhsat verilen konut sayısında ciddi bir artış görülmektedir. Bu durum 2017 İmar Yönetmeliği'nde yapılan değişikliğe bağlı olduğu düşünülmektedir. Bu durum şehrin planlama hedeflerine uygunluğuna uyumu imar açısından irdelenmesi gereken bir durum olabilir. Konut satışı hareketine bakıldığında Fatsa'da belli talep mevcuttur. Bir ekonomik boyutu mevcuttur.

3.1.4. Fatsa'da Ulaşım ve Taşıt Araştırması

Fatsa yedi ilçe ile direk ulaşım sağladığı görülmektedir. Bu ilçelerin altı tanesi Fatsa şehir merkezi üzerinden sağlanmaktadır. Komşu ilçeler ana ulaşım üzerindeki iletişimi Fatsa şehir merkezi üzerinden sağlamaktadır. Bu durum Fatsa'ya ekonomik manada bir değer katmaktadır. Ayrıca Fatsa'nın Karadeniz ulaşım aksı üzerinde bulunması yerli ve yabancı trafiğin hareketine sahiptir.

Tablo 3.1.4: Fatsa ilçe ulaşım araçları ve zirai araç durumu.

	2013	2014	2015	2016	2017
Otomobil/ Ordu il	2589	2126	2892	3007	3048
Traktör / Fatsa	82	109	87	130	138
Fındık Harman Mak.	91	89	91	92	94
Tarım Arabası / Fatsa	940	960	962	965	963

Motorlu Tırpan/ Fatsa	2110	2233	2455	2540	2620

Kaynak: TÜİK, 2017

Fatsa ilçesinde tarım ve bakım açısından harman makinası, tarım arazi vasıtası (patpat), motorlu tırpan gibi araçlar kullanılmaktadır. Son on yıl içinde bu tür araçlarda ciddi bir artış sağlanmış ve talep doyumu oluşmuştur. Bu durum bahçe sahipleri bahçelerinin imarı ile ilgilendiklerinin bir göstergesidir. Gündelikçi kullanarak veya kendisi çalışarak bahçelerinin bakımının yapıldığı görülmektedir. 2014-2015 döneminde fındık üretimi düşük olması ile araç taleplerinde, otomobil, tarım ve zirai aletler açısından bir düşüş görülmektedir. Daha sonraki yıllarda satış adedi artarak devam etmektedir.

3.1.5. Fatsa’da İstihdam Araştırması

İstihdam konusunda Fatsa nüfusunun %52’sinin istihdama katılımı görülmektedir. Diğer yandan işsizlik oranı %6 görülmektedir. İlçeye mevsimlik işçiler noktasında ilçe dışından işçi getirildiği görülmektedir. Fındık toplama mevsiminde il ve ilçe dışından ciddi bir iş gücü katılımı görülmektedir. Günlük ücretler Türkiye’nin diğer bölgelerine göre en yüksek seviyede gündelikçi işçi ücreti ödendiği görülmektedir.

3.2 Fındık Hakkında Genel Bilgiler

Dünya genelinde en büyük üretici Türkiye’dir. En büyük ithalatçı Almanya görülmektedir. Fındık; sert kabuklu meyvelerden bademden sonra dünyada en yaygın üretilen meyvedir. Fındığın kültür çeşitleri üretim sırasına göre Türkiye, İtalya, Azerbaycan, Gürcistan, İspanya, ABD, Şili, Çin, İran, Yunanistan, Fransa, Rusya’da yetiştirilmektedir. Büyük ölçekte olmasa da fındık üretimi Avusturya, Avustralya, Suriye, Estonya, Arjantin, Yeni Zelanda, İngiltere ve Yugoslavya gibi ülkelerde de görülmektedir. Fındık 40. enlem kuzey ve güney kuşağına yakın bölge ülkelerinde yetiştirilmektedir. Dünya fındık üretimi, 1960’lı yıllarda yaklaşık 250 bin ton civarında iken son 5 yıllık süreçte ortalama 800 bin ton rakamlarını yakalamış görülmektedir. Dünya fındık üretiminin yaklaşık %65’ini Türkiye gerçekleştirmektedir (INC).

Türkiye’de Karadeniz Bölgesi’nde en büyük üretici olan iller Ordu, Giresun, Trabzon,

Samsun, Sakarya ve Düzce illeridir. Türkiye genelinde 16 ilde fındık üretimi yapılmaktadır. Fındık ve çay özellikle Doğu Karadeniz Bölgesi'nin neredeyse en önemli tarımsal ürünü durumundadır. Fındık, ayrıca yetiştirme ortamı ve yetiştirme şekliyle de, çok eğimli, toprak derinliği az olan alanların erozyona karşı korunmasında da çok önemli bir işleve sahiptir. Bu duruma en uygun arazi yapısı Karadeniz Bölgesinde görülmektedir.

3.2.1. Fındığın Tarihçesi

Antik Çağda Fındık sözcüğü, Karadeniz'in adı olan 'Pont Exinus'tan türetilen 'pontik' sözcüğünden meydana gelmiştir. Plinus'da, Pontos kıyılarından getirildiği için, fındığa 'Pontos cevizi' denildiğini kaydetmiştir. Fındık sözcüğünün Farsçası 'fonduk', Arapçası 'hazelnut', Ermenicesi 'kalin', Tatarcası 'çitlevük', Rumcası 'leptokarion', İtalyancası 'nocciola', İspanyolcası 'avellana', Portekizcesi 'avella', eski Yunancası 'funduki', Romencesi ise 'aluna'dır. Fındık Akdeniz, Ortadoğu ve Avrupa ülkelerine Doğu Karadeniz'den adını da beraber getirerek yayılmıştır. Fındık kültürünün Türkler arasında yayılmasının üç devre içerisinde olduğu bildirilmektedir. Birinci devre, Türklerin Orta Asya'da oldukları devredir. Fındığa 'kosık' ya da 'kosuk' denilmektedir. İkinci devre, Batı Türklerinin fındık için 'çetlevük' denildiği görülmektedir. Üçüncü devrede ise, Anadolu Türkleri fındığı Arap etkisi ile 'bunduk' ve bunu da değiştirerek 'fındık' şeklinde adlandırmışlardır (Duman, 2008).

a. Eski ve Ortaçağ Kaynaklarında Fındık

Fındığın anavatanı hakkında birçok yazar, tabiat bilgini ve tarihçi değişik görüşler ileri sürmüşlerdir. Arkeolojik kazılar MÖ binli yıllarda fındık diyetlerinin olduğunu bildirmektedir. M.Ö. 2838 yıllarında Çin kaynaklarında fındık yetiştiriciliğinin yapıldığı ifade edilmektedir. Fındığın Tanrı'nın insanlara ihsan eylediği beş kutsal meyveden birisi olduğu bildirilmektedir.

Büyük tarihçi Herodotos antik döneminde (MÖ 490-425), Herodot Tarihi olarak adlandırılan eserinde fındığın Karadeniz'in doğusunda yetiştirildiğini yazarken, Antik Çağ'da fındığın yağının nasıl çıkarıldığını dair tarif verilmektedir. Bölgede farklı uygulamalar olduğu görülmektedir. Yağ elde edilmesi yöntemi fındık içlerinin bir torbaya konulup sıkılmasıyla fındık yağı elde edildiği görülmektedir. Günümüzde kırsal

kesimde fındıktan ve zeytinden yağ elde edilmesinde kullanılan usullere benzeşmektedir (Duman,2008).

Yunanlı filozofların eserlerinde Milattan önce 372-287 tarihleri arasında yaşamış Thophrastos fındıktan bahsetmektedir. Uygurlar tarafından fındığın bilindiği ve hatta kutsal ağaçlardan sayıldığı görülmektedir. Eski Yunan ve Roma mutfağında sos olarak kullanıldığı görülmektedir (Duman,2008).

b. Selçuklular ve Osmanlı Döneminde Fındık

Türk kaynaklarında fındık ağacından söz edilen en eski eser Uygur Destanı'nın İran rivayetinde görülmektedir. Şöyle denilmektedir: 'Tuğla ve Selenga ırmaklarının birleştiği yerde bir kayın ve fındık ağacı arasında bulunan bir dağ kabardı ve yarıldı. İçinden beş çocuk çıktı.'

Büyük Türk Bilgini İbn-i Sina (930-1037) El Kanun Fi't-Tıbb adlı eserinde fındık besleyici ve tedavi edici olarak kullanıldığı bilinmektedir. Trabzon bölgesine yaptığı bir seyahatte Evliya Çelebi; 'Dağlarında taşlarında cümle ormanları fındıklıktır' diye bahsetmektedir. Ispartalı Seyrani 13.yy.'da yaşamış ve Karadeniz Bölgesi'nin Giresun topraklarında bol miktarda fındık yetiştiğinden bahsetmektedir. Fındığın 1403 yılında uluslararası ticaret malı olarak satışını gösteren yazılı belge mevcuttur. Bizans kaynaklarında ilaç olarak hangi rahatsızlıklarda kullanıldığı belirtilmektedir. İspanya kralı III. Henri,1403 yılında Timur' a elçi gönderir, elçi Timur ile görüşür, Trabzon'dan İstanbul' a deniz yoluyla döner. Yolculuk izlenimlerini yazdığı Seyahatnamesinde şu cümle yazılıdır: '17 Eylül 1403' te Trabzon'dan kaptan Nicolos Cojen yönetimindeki fındık yüklü bir gemiyle 25 günde İstanbul'a gittik.'(Duman,2008).

Fransa ile 1737 yılında, I. Mahmut (1730-1754) döneminde ticaret anlaşması yapılır. Bu antlaşmaya göre Fransa'ya satılacak ürünler arasında fındık da vardır.

Avrupa ülkelerinde Türk fındıklarının tanınması 18. yüzyılın ikinci yarısından sonradır. 1782 yılında Rusya'ya, 1792 yılında Romanya'ya, 1875 yılında Belçika'ya fındık ihracatının başladığı görülmektedir. İç fındığın ilk ihracatı 1879 yılında yapılmıştır. Daha sonraki süreçte 1906 yılında Sırbistan'a, 1907 yılında Almanya'ya, 1909 yılında Fransa Marsilya'ya, 1912 yılında ABD'ye fındık ihracatı yapıldığı görülmektedir.

Ayrıca dünyada 1900 yıllarında fındığın tek üreticisi ve ihracatçısı Türkiye'dir. İsviçreli Lui Ramber'in 5 Mayıs 1902 tarihli gezi günlüğünde fındıkla ilgili 'Sabah şafakla

beraber Giresun' a geldik... İşte bugün fındık diyarındayız... Yamaçlar üzerinde, küçük vadilerin kıvrımlarında, sözün kısası her tarafta düzenli biçimde dikilmiş fındıklar görülür.' şeklinde notları görülmektedir. Ordu'da fındık ziraatının başlangıcının ise geç bir dönemde olduğu bildirilmiştir. Ordu ilinde sıtma hastalığını önlemek için pirinç ekiminin yasaklanması ve fındık ziraatının teşviki için yazılan yazı 9 Haziran 1894 tarihlidir (Duman,2008).

c. Cumhuriyet Döneminde Fındık

Cumhuriyetin ilk yıllarında bazı karalar alınmış ve mevzuatlar çıkarılmıştır. 1925 yılında alınan 407 sayılı yasa ile Rize fındık yetiştiren iller arasına dahil edilmiştir. 552 sayılı yasa ile aynı yıl vergi düzenlemesi yapılmıştır. 1927 yılında 6207 sayılı hükümet kararnamesi ile fındık fidanlarını yurtdışına çıkarılması yasaklanmıştır. İş Limitet Şirketi 1931 yılında fındık ticaretine başlamıştır. 10 Ekim 1935'te Ankara'da Birinci Ulusal Fındık Kongresi toplanmış, kongrede fındığın yetiştirilmesinden satışına kadar, kalite ve standartlaştırma konuları işlenmiştir. Kongrede çeşitli raporlar sunulmuştur. Fındık Nizamnamesi çıkartılarak yürürlüğe konulmuştur. 28 Temmuz 1938 tarihinde Giresun'da Fındık Tarım Satış Kooperatifleri Birliği (FİSKOBİRLİK) kurulmuştur. 6 Kasım 1940 tarihinde merkezi Giresun'da Karadeniz Bölgesi Fındık İhracatçılar Birliği kurulur. İkinci Ulusal Fındık Kongresi Giresun'da 7 Kasım 1957 tarihinde toplanır. 1965 yılında Fındık İstasyonu, Fındık Araştırma Enstitüsü adını almıştır ve halen enstitü devam etmektedir. 1983 yılında 'Fındık üretiminin planlanması ve dikim alanlarının sınırlandırılmasını' öngören 16.6.1983 tarih ve 2844 sayılı yasa çıkarılır.

1996 yılında Fındık Tanıtım Grubu (FTG) kurulur, fındığın iç ve dış tüketimini artırmak için çeşitli çalışmalar yürütülür. Devamlılığı sağlanamamıştır.10-14 Ekim 2004 tarihinde yine Giresun'da FTG toplanmıştır. Toplantıda fındık konusu çeşitli yönleriyle ele alınıp tartışılmış ve şura sonunda 29 maddelik bir bildiri kamuoyuna duyurulmuştur.

3.2.2. Fındık Mevsimi, iklim ve kültür

Fındık mevsimi haziran-temmuz-ağustos ve eylül aylarını kapsamaktadır. Haziran ve temmuz aylarında bahçe içi otlar ve gereksiz bitkiler temizlenir. Bahçeler temmuz sonu fındık hasadına hazır hale getirilir. Sahil şeridinden iç bölgeye 0-10 km mesafede bulunanlar 5 ağustos, 10-20 km içeride olanlar 12 ağustos, 20 km ve yüksekliği 500m

olan bölgelerde 20 ağustosta hasada başlanır. Bu tarihler hava sıcaklıklarına bağlı olarak +, - 5 gün oynayabilir. Bakım, gübreleme işlemleri yılın farklı zamanlarında yapılır. Hasat sonrası patoza verilmesi ve taneye dönüştürme işlemi yapılır. Son olarak kurutma ve ayıklama işlemleri ile satışa hazır hale getirilir.

İklim açısından 40. enlem kuzey ve güney yaklaşımlarına göre ılıman ve yağışlı bölgelerde yetişmektedir. Nem oranı yüksektir. Özellikle şubat, mart, nisan aylarında 0°C'nin altındaki düşük sıcaklıkların görülmesi verimi düşüren en büyük etken olmaktadır. Yıllık ortalama sıcaklık 13-16 °C olan yerler fındık yetiştirmek için en uygun yerlerdir. Ayrıca bu yörelerde en düşük sıcaklığın -8, -10 °C'yi ve en yüksek sıcaklığın 36-37 °C'yi geçmemesi gerekmektedir. Yıllık yağış toplamının 700 mm'nin üstünde olması ve yağışın aylara dağılımının dengeli olması gerekmektedir. Aynı zamanda haziran ve temmuz aylarındaki oransal nemin de % 60'ın altına düşmemesi gerekmektedir (Kayalak, 2009).

Fındık Kitabı yazarı Mustafa DUMAN çocukluk yıllarındaki hasadı şöyle anlatır.

'Yemek zamanı fındıklıkta çimenin üzerine serilen bir çul ya da kilim üzerine yayılan yemekler yenilirdi. Namaz vakti gelince de yaşlılar abdest alıp namazlarını kılarlardı. Fındıklar bir sıra içerisinde, ocak toplanırdı. Fındık toplarken küçük sepet ve selevler ya da bele bağlanan bir peştamal kullanılırdı. Toplanan fındıklar arka sepetlerine veya çuvallara doldurulur ve orada bulunan genç kızlar veya gelinler tarafından sepetler ve çuvallarla harmana taşınırlardı. Taşıma işinin at, katır ve eşeklerle yürütülmesi de olurdu.

Fındık harmana serilir ve güneş altında kurumaya bırakılırdı. Birkaç gün içinde fındıkların yeşil kabukları sararır ve kabuğu artık kahverengi olmaya başlayan fındıklar kumuşlardan, yani kavsuldan, zuluftan çıkardı. Zaman zaman tırmıklarla veya ayakla fındık harmanı baştan sona karıştırılır ve fındıkların sararan yeşil kabuktan, yani zuluftan çıkması sağlanırdı. Fındıklar belirli bir süre harmanda kalınca taneler zuluftan çıkar ve yere yayılırlar. Tırmıklarla boş fındık kumuşları harmanın kenarına çekilir. Kalan son taneler de alındıktan sonra fındık kumuşları kışın ocaklarda yakılmak için depolara konurdu. Çuvallanan fındıklar artık satışa hazırdı (Duman, 2018).'

Şekil 3.2.2: Fındık Patozu

Orta ve Doğu Karadeniz bölgesinde fındık bölge halkının geçim kaynağı olmuştur. Fındık halkın tatlılarında, yemeklerinde ve muhtelif ikramlarında tüketilir. Yörenin türkülerine, şarkılarına, fıkralarına, masallarına, atasözlerine, manilerine, tekerlemelelerine, oyunlarına, anılarına işlemiştir. Türk hikâye, roman, folklor ve seyyahların seyahatnamelerinde yerini almıştır. Misafir geldiğinde fındığın kabuklu ve kavrulmuş şekli ikram edilir. Gelin at üzerinde eve geldiğinde kayınvalide tarafından üzerine şekerle beraber saçılır. Evin çevresinde gelinin yanında olan insanlar ve çocuklar bir birleri ile yarışarak fındık ve şekerleri toplarlar. Bu karşılama evimize hoş geldin karşılmasıdır. Aileye yeni katılmış olana gelin için mutluluk, huzur temennisinde bulunmanın nişanesi olarak değerlendirilir.

...

Fındık zamanı gelir gelmez

Bülbüller ve karatavuklar

Ötmeye başlar bahçelerde

Gençlerin kalbini sevgi kaplar

Ve yaşlıların doğar gönlüne güneş

Vaktaki gelir fındık zamanı

Serinlik aramak hayal kurmak için

Gidilir fındık bahçelerine

....

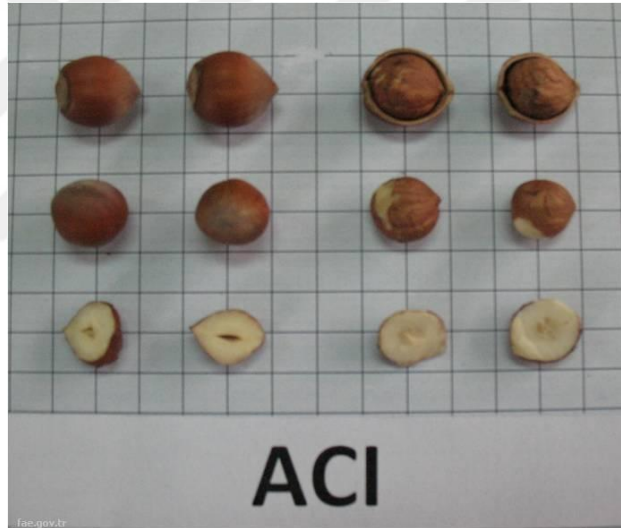
Kemal Peker

3.2.3. Fındık Çeşitleri

Dünya genelinde yüzün üzerinde fındık çeşidi bulunmaktadır. Türkiye’de bölgeler arasında fındık çeşitleri mevcuttur. Giresun bölgesi farklı çeşide sahipken, Düzce, Sakarya farklı bir fındık çeşidini üretmektedir. Fındık Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü tarafından yapılan değerlendirmede 18 adet fındık çeşidi değerlendirilmiştir. Doğu Karadeniz ve Batı Karadeniz arasında çeşit farkları mevcuttur. Bu durum bölgenin iklimsel yapısına bağlı olduğu bilinmektedir. Yine Doğu Karadeniz sahil şeridi ile sahil şeridinden 30km veya 500m yükseklikteki fındık çeşidi bile farklılaşmaktadır. Yüksek kesimlerde geç çiçeklenen fındık çeşitleri tercih edilmektedir.

Türkiye’de fındık çeşitleri;

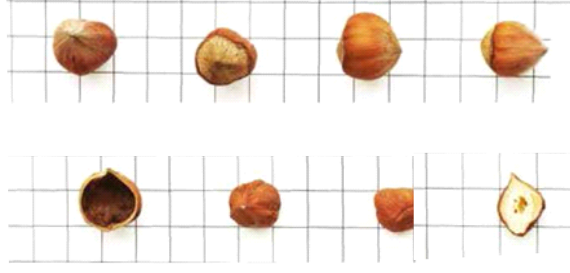
Acı

Şekil 3.2.3.1: Fındık Çeşidi Acı (FAEM, 2017)

Acı Fındık: Verim ve kalitesi düşük. Kabuğu girintili çıkıntılı, Kabuk açık kahve renkli, ortalama kalınlığı 1 mm'dir. Kabuklu meyve ortalama 18.68 mm uzunluk ve 16.63 mm genişliktedir. Randımanı % 50-52 ve yağ oranı % 63-65'dir. 630-690 adet kabuklu fındığı 1 kg gelmektedir (FAEM, 2017).

Allahverdi

Şekil 3.2.3.2: Fındık Çeşidi Allahverdi (FAEM, 2017)

Allahverdi fındığı Fındık Araştırma Enstitüsü (FAEM)'nin yürüttüğü bir seleksiyon çalışması neticesinde ortaya çıkmış çeşidimizdir. Dekara verim iki kat daha fazla, kurak, don, hastalık ve zararlılara karşı daha az duyarlıdır. Gösterişsiz, açık çizgili, az puslu, dişbükey, çıtlama yok, Kabuklu Meyve İriliği: 17.43 mm; Kabuk Kalınlığı: 1.18 mm. Randıman % 48.85, Yağ Oranı: % 62.50, Kg.'da dane sayısı 591 adet 1 kg. (FAEM, 2017).

Cavcava

Şekil 3.2.3.3: Fındık Çeşidi Cavcava (FAEM, 2017)

Cavcava Fındığı: Yetiştirilme alanı çok az, kabuğu kahve renkli, ortalama 0.9-1 mm. kalınlıktadır. Tablası dışa çıkıntılı, ortalama 18.46 mm. uzunluk ve 17.33 mm. genişliktedir. Randımanı % 52-54 ve yağ oranı %63-66'dır. 700-780 adet kabuklu fındığı 1kg.gelmektedir (FAEM, 2017).

Çakıldak

Şekil 3.2.3.4: Fındık Çeşidi **Çakıldak** (FAEM, 2017)

Çakıldak Fındık: Ordu ilinde yaygın, ilkbaharın geç donlarından az zarar görmekte, verimi çok yüksektir. Oldukça iri ve nispeten uzunca olan meyvelerin lezzet ve kalitesi iyi değildir. Meyve kabuğu açık kahve renkli, 1.2 mm kalınlıkta, tabla kısmı geniş, düz ve dışa nispeten bombe yapmıştır. Kabuklu ortalama 18.41 mm uzunluk ve 17,76 mm genişliktedir. 580-610 adet kabuklu fındık 1 kg gelmektedir. Randımanı % 52-54 ve yağ oranı % 58-63'dür (FAEM, 2017).

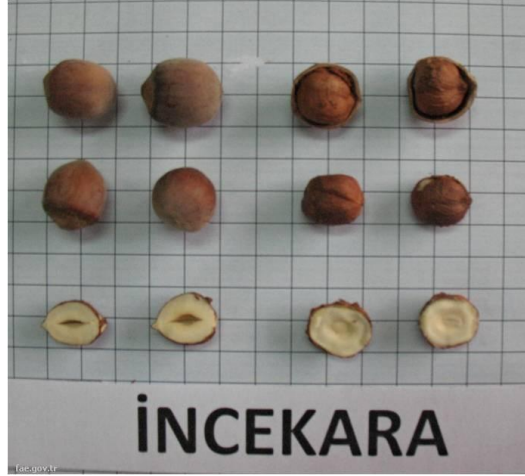
Foşa

Şekil 3.2.3.5: Fındık Çeşidi **Foşa** (FAEM, 2017)

Foşa Fındığı: Daha çok Trabzon yöresinde gösterişli bir fındık çeşididir. Kabuğu kırmızımsı, kahve renkte, ortalama 1.20 mm. kalınlıkta Ortalama 17.87 mm. genişlikte kabuklu meyveye sahiptir. Tabla kısmı dar, iç randımanı %50-53 ve yağ oranı % 66.69'dur. 475-550 adet kabuklu meyvesi 1kg.gelmektedir (FAEM, 2017).

İncekara

Şekil 3.2.3.6: Fındık Çeşidi **İncekara** (FAEM, 2017)

İncekara Fındığı: Diğer fındık çeşitlerinin üretildiği fındık bahçelerinde yer yer rastlanılmakta, tabla kısmı küçük ve dışa kabarıktır. Kabuğu mat ve koyu kahve renklidir. Kabuk kalınlığı ince ve 0.96 mm kalınlıktadır. Bu çeşidin kabuklu meyvesi 21.19 mm uzunluk ve 17.47 mm. genişliktedir. İç Randımanı % 50-52 ve yağ oranı % 68-70 ile Tombul fındıktan sonra en fazla yağ oranına sahip olan fındık çeşididir. 590-670 adet kabuklu fındık 1 kg gelmektedir (FAEM, 2017).

Kalınkara

Şekil 3.2.3.7: Fındık Çeşidi **Kalınkara** (FAEM, 2017)

Kalınkara Fındığı: Diğer fındık çeşitlerine göre kolayca yetiştirilir. Kabuğu mat, kirli kahverengidir. Kabuğu ortalama 1.3 mm kalınlıkta, kabuklu meyvesi 19.27 mm uzunluk ve 19.03 mm genişliktedir. İç meyve randımanı % 48-49 ve yağ oranı % 59-64'dür. olan bu fındık çeşidinin 450-525 adet kabuklu fındık 1 kg gelmektedir (FAEM, 2017).

Kan

Şekil 3.2.3.8: Fındık Çeşidi **Kan** (FAEM, 2017)

Kan Fındığı: Çok lezzetli, kabuğu koyu kırmızı – kahve renktedir. Kabuk kalınlığı ortalama 0.9 mm'dir. Kabuklu meyve 18.29 mm uzunluk ve 17.32 mm genişliktedir. İç Randımanı %52-54 ve yağ oranı % 66-69'dur. 680-715 adet kabuklu meyve 1 kg gelmektedir (FAEM, 2017).

Karafındık

Şekil 3.2.3.9: Fındık Çeşidi **Karafındık** (FAEM, 2017)

Karafındık: Akçakoca koca bölgesinde bulunmaktadır. Lezzetli ve çok verimli bir çeşittir. Adaptasyon yeteneği yüksektir. Buruşuk iç oranı yüksektir. Periyodisite eğilimi fazladır. İlkbahar geç donlarından etkilenmez. Çiçeklerin olgunluk süresi azdır. meyve 1 kg gelmektedir (FAEM, 2017).

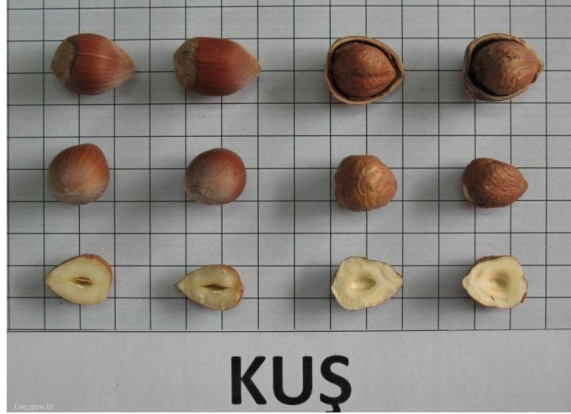
Kargalak

Şekil 3.2.3.10: Fındık Çeşidi **Kargalak** (FAEM, 2017)

Kargalak Fındık: Trabzon ve Hopa dolaylarında kısmen bulunur. Kabuğu oldukça kalın ve sert ortalama 1.33 mm kalınlıktadır. İç meyve üzerinde oldukça kalın, kahve renkli zar bulunmaktadır. İç meyve randımanı %46-58 ve yağ oranı %57-63'dür. 340-370adet kabuklu fındık 1kg. gelmektedir (FAEM, 2017).

Kuş

Şekil 3.2.3.11: Fındık Çeşidi **Kuş** (FAEM, 2017)

Kuş Fındığı: Sivri fındığa çok benzer, Kabuğu parlak kahve renkli, ortalama 1.1 mm. kalınlıkta, meyve ise 19.08 mm. uzunluk ve 16.28 mm. genişliktedir. İç Randımanı % 49-51 ve yağ oranı %56-61'dir. 570 - 640 adet kabuklu fındık 1kg. gelmektedir (FAEM, 2017).

Mincane

Şekil 3.2.3.12: Fındık Çeşidi **Mincane** (FAEM, 2017)

Mincane Fındığı: Tombul fındık çeşidine çok benzer, Kabuğu açık kahve renkli, Kabuk kalınlığı ortalama 1.2 mm ve kırılması kolaydır. Kabuklu meyve ortalama 18.96 mm uzunluk ve 17.50 mm genişlikte. İç Randımanı % 48-50 ve yağ oranı % 59-65'dir. 730-760 adet kabuklu meyve 1 kg gelmektedir (FAEM, 2017).

Palaz

Şekil 3.2.3.13: Fındık Çeşidi **Palaz** (FAEM, 2017)

Palaz Fındık: Lezzet ve kalitesi orta olan bu fındık çeşididir. kabuğu donuk kahve renktedir. Kabuk kalınlığı ortalama 1.66 mm ve kolay kırılır. Ortalama 16.01 mm uzunluk ve 19.26 mm genişlikte, iç randımanı % 49-51, yağ oranı % 64-68'dir. 600 - 650 adet kabuklu fındık 1 kg gelmektedir (FAEM, 2017).

Sivri

Şekil 3.2.3.14: Fındık Çeşidi **Sivri** (FAEM, 2017)

Sivri Fındık: fındık üretilen bütün yörelerde bulunur. Meyve kabuğu parlak, açık kahve renkli, ortalama 1.05 mm kalınlıkta ve kolay kırılır. Kabuklu meyve ortalama 20.71 mm uzunluk ve 14.88 mm genişliğindedir. İç Randımanı % 49-50 ve yağ oranı % 65-68'dir. 580-650 adet kabuklu fındık 1 kg gelmektedir (FAEM, 2017).

Tombul

Şekil 3.2.3.15: Fındık Çeşidi **Tombul** (FAEM, 2017)

Tombul Fındık: Ülkemizde en önemli fındık çeşididir. Kabuk açık, parlak, kahve-rengi, ortalama uzunluğu 17.58 mm. ve genişliği 17.04 mm. İç randımanı %50-52'dir. 670 - 730 adet kabuklu fındığı 1kg. Gelir (FAEM, 2017).

Uzunmus

Şekil 3.2.3.16: Fındık Çeşidi **Uzunmusa** (FAEM, 2017)

Uzunmusa Fındığı: Daha çok Ordu yöresinde yetiştirilir. Meyve kabuğu kırmızımtırak kahve renkli, ortalama 0.99 mm. kalınlıkta ve tabla dışa çıkıntı yapmıştır. Kabuklu meyve ortalama 18.85 mm. uzunluk ve 17.52 mm. genişliktedir. İç Randımanı %54-56 ve yağ oranı %64-68'dir. 620-670 adet kabuklu fındık 1kg. gelmektedir (FAEM, 2017).

Yassı Badem

Şekil 3.2.3.17: Fındık Çeşidi **Yassı Badem** (FAEM, 2017)

Yassı Badem Fındığı: Verimi oldukça düşük olan bu fındıktır. Kabuk parlak kahve renkli, ortalama 1.3 mm. kalınlıkta ve 24.45 mm. uzunluk, 14.93 mm. genişliktedir. İç randımanı % 48-49 ve yağ oranı % 57-62'dir. 530 - 620 adet kabuklu fındık 1kg.gelmektedir (FAEM, 2017).

Yuvarlak Badem

Şekil 3.2.3.18: Fındık Çeşidi **Yuvarlak Badem** (FAEM, 2017)

Yuvarlak Badem Fındığı: Meyveleri oldukça uzun ve sivri olan bu fındık çeşidinin kabukları incedir. Kabuklu meyve ortalama 24.35 mm. uzunluk ve 15.14 mm. genişlikte olup kabuk kalınlığı 1mm.civarında bulunmaktadır. İç Randımanı % 51- 52 olan bu fındık çeşidinin yağ oranı %58-61'dir. 620 - 670 adet kabuklu fındık 1kg.gelmektedir (FAEM, 2017).

Standart fındık çeşitleri dışında FINDIK ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ (FAEM) tarafından seleksiyon ve melezleme ıslah çalışmaları neticesinde geliştirilen fındık tip ve çeşitleri aşağıda verilmiştir:

Fındık Çeşitleri : Okay28,Giresun Melezi, Allahverdi

Fındık Tipleri : 190, 260, K-1/1, K-19/6

3.2.4. Fındığın Gıda Sanayindeki Yeri

Fındık çuvallandıktan sonra pazara indirilir veya evde tutulur. Son yıllarda fındık harmandan kaldırıldıktan sonra tüccarlara götürülmektedir. Tüccarlar ile iki şekilde anlaşılır, Direk satış veya emanete bırakmak. Direk satışta al-ver peşin olur. Emanet hesapta fındık istenildiğinde hesabının kesilmesi imkânını vermektedir. Bunun olumlu ve olumsuz yönleri mevcuttur. Olumlu yönü fiyat artışı olduğunda depolama maliyetini taşımadan fiyat artışından yararlanmaktır. Birkaç yıl emanette kalabilir, hatta beş yılı aşan emanet hesapları da bulunmaktadır. Olumsuz yönü risk taşımasıdır ki tüccar yanlış ve hesapsız bir yatırım yaptığında, fiyatların hızlı yükselmesi durumunda tüccarların ödeme sorunu yaşamasıdır. Bu durumda her il, ilçe ve beldede iflas etmiş yüz-

lerce kişiyi mağdur eden bir durum oluşmaktadır. Bu işlemler kayıt altına alınmadığından, güvene dayalı olduğundan bölgenin üreticileri suiistimal edilmektedir. Hukuki olarak ta bir sonuç alınamamaktadır. Bunu sebebi de belge verilmemesi görülmektedir. Tüccarlar aldıkları fındıkları ihracatçı, işleme fabrikası ve diğer direk alıcılara, sanayicilere vermektedirler.

Fındık tüketimi ağırlığına göre çikolata sanayinde dilinmiş, kıyılmış, öğütülmüş biçimde kullanılmaktadır. Pastacılık-bisküvi-unlu mamuller sektörlerinde, çerez sektöründe, kalanı dondurma sektörü ile yağ sanayinde kullanılmaktadır.

Tüketime sunulan fındık mamullerini şu şekilde gruplandırmak mümkündür.

Tüccarlar fındık alımında randıman kavramı standardını kullanmaktadır. Sanayide belli standarda göre fındık kabuksuz veya işlenmiş olarak iki şekilde kullanılır. Kabuksuz olan fındıkta belli standartlar vardır.

a- Fındık Standartları

Standart 1: Kabuklu fındıkların sert meyve kabuğundan çıkarılmış 13-15 mm çapındaki fındıklardır. Kullanıldığı yerler; İşlenmiş ve ileri derecede işlenmiş fındıkların hammaddesini teşkil eder (FTG, 2017).

Standart 2: Kabuklu fındıkların sert meyve kabuğundan çıkarılmış 11-13 mm çapındaki fındıklardır. Kullanıldığı yerler; İşlenmiş ve ileri derecede işlenmiş fındıkların hammaddesini teşkil eder (FTG, 2017).

Standart 3: Kabuklu fındıkların sert meyve kabuğundan çıkarılmış 9-11 mm çapındaki fındıklardır. Kullanıldığı yerler; İşlenmiş ve ileri derecede işlenmiş fındıkların hammaddesini teşkil eder (FTG, 2017).

Şekil 3.2.4.1: Standart Fındık (FTG, 2017)

b. İşlenmiş Fındık Çeşitleri

Beyazlatılmış İç Fındık: İç fındığın zarının atılarak beyazlatılması ve kısmen beyazlatılmış tanelerinden ayrılmasıyla hazırlanmış mamuldür. Kullanıldığı yerler: Çikolata sanayii ve tuzlu fındık imalatında kullanılmaktadır (FTG, 2017).

Şekil 3.2.4.2: Beyazlatılmış İç (FTG, 2017)

Kavrulmuş İç Fındık: İç fındığın kavrulmasıyla hazırlanmış mamuldür. Arzu edilen kavurma dereceleri ile isteğe bağlı olarak hafif, orta veya çok kavrulmuş şekilde, yine isteğe bağlı olarak tamamen zarsız veya kısmen zarlı hazırlanabilir. Kullanıldığı Yerler: Çikolata sanayiinde ve kuruyemiş olarak tüketilir (FTG, 2017).

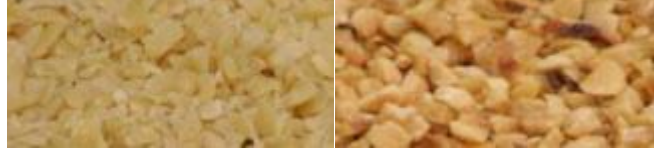
Şekil 3.2.4.3: Kavrulmuş İç Fındık (FTG, 2017)

Kıyılmış İç Fındık: Naturel veya kavrulmuş iç fındığın tekniğine uygun olarak milimetrik boylarda (2-4 mm, 3-5 mm vs.) parçalar halinde kesilmesi suretiyle hazırlanmış mamuldür. Kullanıldığı yerler: Dondurma, bisküvi, çikolata, pastacılıkta kullanılır (FTG, 2017).

Şekil 3.2.4.4: Kıyılmış İç Fındık (FTG, 2017)

Dilinmiş İç Fındık: İç fındığın tekniğine uygun olarak kesilerek yaprak haline getirilmesi suretiyle hazırlanmış mamuldür. Kullanıldığı Yerler: Pastacılıkta kullanılır (FTG, 2017).

Şekil 3.2.4.5: Dilinmiş İç Fındık (FTG, 2017)

Fındık Unu / Öğütülmüş / Toz Fındık: Naturel veya kavrulmuş iç fındığın tekniğine uygun olarak öğütülmesi suretiyle elde edilen mamuldür. Kullanıldığı yerler : Pastacılık, bisküvi, dondurmacılıkta kullanılır (FTG, 2017).

Şekil 3.2.4.6: Fındık Unu / Öğütülmüş / Toz Fındık (FTG, 2017)

Fındık ezmesi: İç fındığın kavrulup zarlarından kısmen veya tamamen ayrıldıktan sonra ve kavrulmuş veya kısmen kavrulmuş iç fındığın tiplerine göre gereken teknoloji uygulanılarak içine muhtelif lezzet ve çeşni verici maddelerle gerektiğinde katkı maddelerinden bir veya bir kaçının katılarak küçük parçacıklar halinde ezilmiş veya tamamen ezilmiş ve homojen hale getirilmiş olarak üretilen ürünlerdir. Kullanıldığı yerler: Doğrudan tüketildiği gibi çikolata sanayiinde ve pastacılıkta kullanılır.

Şekil 3.2.4.7: Fındık Ezmesi (FTG, 2017)

Fındık püresi; Kavrulmuş iç fındığın (hafif, orta veya çok kavrulmuş) tekniğine uygun olarak ezilmesi ile elde edilen fındık ezmesi vb. mamullerin yapımında kullanılan kıvamlı bir yarı mamuldür. Kullanıldığı yerler: Dondurma ve çikolatacılıkta kullanılır.

Şekil 3.2.4.8: Fındık füresi (FTG, 2017)

Tuzlanmış Bütün / Yağda Kavrulmuş Fındıklar: İç fındığın tuza bulanarak kavrulması veya yemeklik yağlarda kızartılması suretiyle hazırlanması ile elde edilen bir mamuldür. Kullanıldığı yerler: Doğrudan tüketiciye sunulan bir mamuldür.

Şekil 3.2.4.9: Tuzlanmış Bütün / Yağda Kavrulmuş Fındıklar (FTG, 2017)

Kavrulmuş Kabuklu Fındık: Kabuklu fındıkların çitlatılarak kavrulması ile elde edilen bir mamuldür. Tuza bulanarak da kavrulabilir. Kullanıldığı Yerler: Doğrudan tüketiciye sunulan bir mamuldür.

Şekil 3.2.4.10: Kavrulmuş Kabuklu Fındık (FTG, 2017)

Fındık ürününe bağlı fındık sosu; fındık yağından yapılır. Nuga; fındık füresinin şeker, süttozu, nebati yağ, doğala özdeş aroma (vanilin) ve emülgatör (lesitin) ile karıştırılması ile elde edilir. Fındık yağı; fındık ham yağı, fındık meyvesinden fiziksel işlemler ve ekstraksiyonla elde edilen, kimyasal işlem görmemiş, oleik esaslı, yani tek çifte bağ yapısında olması sebebi ile vücutta parçalanması ve sindirimi kolay, erime noktası düşük ve bilinen bütün sıvı yağlara göre oksitlenme ve acılaşıma süreleri de daha uzundur (FTG, 2016).

3.2.5. Fındığın Bileşimi Ve İnsan Beslenmesindeki Yeri

Yeterli ve dengeli beslenme programı içinde yüksek MUFA içerikli fındık kan kolesterolü, LDL, VLDL, TG düzeylerini düşürmekte, HDL düzeyini ise yükseltmektedir. Bu da Koroner Kalp Damar Hastalıklarından korunmada yeterli ve dengeli bir beslenme programı içinde Fındığın da yer alabileceğini göstermektedir.

Her gün sadece 25-30 gr fındık yemek, günlük E vitamini ihtiyacının 100%' ünü karşılamaktadır. Son zamanlarda yapılan araştırmalar göstermiştir ki fındıkta bol miktarda bulunan beta- sitosterol maddesi kolesterolü düşürmek ve kanser (kolon, prostat, göğüs) gibi pek çok hastalığı önlemekte önemli bir rol oynayabilmektedir. Bu husus tümör büyümesini engelleme ve apoptosis uyarımı içinde geçerlidir. Tansiyonun dengelenmesinin yanı sıra, sodyum bakımından düşük fakat mineraller bakımından oldukça cömert olan fındığın kemik gelişimi ve sağlığı açısından da önemi büyüktür. Ayrıca, kalsiyum, magnezyum, fosfor ve potasyum başta olmak üzere fındıklar iyi birer mineral kaynağıdır (FTG, (201). Bu minerallerin sağlık açısından olumlu etkileri iyi bilinmektedir. Fındık ayrıca tüm gerekli amino asitleri ve en gerekli mineralleri de içermektedir. Fındık cystine ve methionine bakımından düşük olan baklagil kökenli gıdalarla birlikte protein kaynağı olarak kullanılabilir. Doğal antioksidanlar bakımından fındık iyi bir kaynaktır. Bu, fındığın ve fındık mamullerinin nutraceutical potansiyelini işaret etmektedir. Sonuç olarak, fındık, günlük dengeli beslenmede hayati bir besin ve katkı maddesidir ve kalp sağlığı açısından da en faydalı nutraceutical maddedir. Günde bir avuç fındık yemek tüketenleri birçok hastalıktan koruyabilir (FTG, 2016).

Fındık Yağının Bileşimi

Mutfağın vaz geçilmez ürünlerinden biride yağdır. Zeytinyağı ile fındık yağı verileri incelendiğinde fındık yağının değeri görülmektedir. Mukayese sonuçları incelendiğinde kullanılması muteber olduğu görülmektedir. Sektörün kazancının artırılması için yurtdışı tanıtımın yapılması gerekmektedir. Fındıktaki yağ miktarı bölge, toprak ve çeşide bağlı olarak 50-73 g/100 g arasında değişmektedir. Yağların organizmada enerji sağlamalarının yanı sıra vücut ısısının korunması dış etkenlere karşı korunma ve yağda eriyen vitaminlerin taşınması gibi önemli fonksiyonları vardır.

Tablo 3.2.5. : Fındık ve zeytinyağında yağ asitleri ve miktarları (%), (FTG, 2016)

	Doymuş yağ asitleri			Tekli doymamış yağ asitleri		Çoklu doymamış yağ asitleri	
	14:0	16:0	18:0	16:1	18:1	18:2	18:3
Fındık yağı	-	4.6-6.1	1.2-3.0	0.2	75.2-84.2	7.9-18.5	0.1-1.9
Zeytin yağı	0.05	7.5-20	7.5-20	0.3-3.5	56-83	3.5-20	1.5' dan az

Fındıkta Raf Ömrü

Depolama ve raf ömrü yönünden en makul ürün fındık görülmektedir. Yıllarca saklanma dayanıklılığı bulunan fındıkla ilgili Tübitak MAM'a yaptırılan 'Fındık ve Fındıklı Ürünlerin Raf Ömürlerinin Belirlenmesi ve Uzatılması Çalışmaları' projesi yaptırılmıştır. Fındık yıllara dayalı dayanıklılık yönünden en olumlu üründür. Üreticiler tarafından çerezlik olarak ayrılan fındıklar hiçbir özel tedbir alınmada bir yıla yakın özelliğini kaybetmeden saklanmaktadır. Kalite ve lezzet özellikleri üstün bir ürün olan fındığın raf ömrü boyunca bu özelliklerindeki değişimin, farklı depolama koşullarında tespit edilmesi ve raf ömrünün artırılması için alınacak tedbirlerin belirlenmesi amacı ile TÜBİTAK MAM tarafından yapılmış olan çalışmanın devamı getirilmelidir.

3.3. Fındık Üretimi ve Değeri

Dünya genelinde en büyük üretici Türkiye'dir. Fındık; bademden sonra dünyada en yaygın üretilen sert kabuklu meyvedir. Fındığın kültür çeşitleri Türkiye, İtalya, İspanya, ABD, Şili, Çin, İran, Yunanistan, Fransa, Azerbaycan, Rusya ve Gürcistan'da yetiştirilmektedir. Ayrıca büyük ölçekte olmasa da Arjantin, Avusturya, Avustralya, Estonya, Yeni Zelanda, Suriye, İngiltere ve Yugoslavya gibi ülkelerde de yetiştirilmektedir. Dünyada en büyük alıcı - ithalatçı Almanya görülmektedir. Fındık ihracatımızın büyük bölümü (% 70) kabuksuz fındıklardan oluşturmaktadır. İç fındık çeşitlerinden standar1 ve standart 2 bu ürün grubunda en önemli ihraç kalemlerimiz olarak

ön plana çıkmaktadırlar. Çok düşük oranda da olsa (5,5bin/ton) Türkiye fındık ithalatında bulunmaktadır (TÜİK, 2017).

3.3.1. Dünyada Fındık Üretimi ve Değeri

Dünya fındık üretimi incelendiğinde Türkiye'den sonra fındık üretimi en fazla İtalya'da yapılırken, Azerbaycan, Gürcistan, ABD ve İspanya takip etmektedir. Yıllara göre sıralama Türkiye ve İtalya hariç değişmektedir. Dünyada Türkiye 1.ve İtalya 2.üretimde sahip ülkedir. İtalya ayrıca büyük ithalatçı ve ihracatçı ülkedir. En büyük ithalatçı – alıcı İtalya ve Almanya'dır. Sonra Fransa, Polonya, Avusturya, Kanada, İsviçre olmaktadır. Dünya fındık üretimi 2015 / 2016 sezonu için yaklaşık 757.000 bin/ton görülmektedir. (INC, 2017). AB, ithal yönünde kabuksuz fındığın % 64' ünü, kabuklu fındığın ise % 4' ünü Türkiye' den ithal etmektedir (KİB, 2017).

Ekili alana sahip ülkeler yönünden incelendiğinde 2016 yılı itibariyle en büyük alana sahip Türkiye'dir. Verim açısından incelendiğinde ABD'dir. Ekili alan noktasında Türkiye sınırlamaya gitmiş ancak Şili, Gürcistan, İran ve Azerbaycan'ın üretim alanlarında artış devam etmektedir. Dünya fındık üretiminde Türkiye güçlü bir yere hakimdir. Dikili alanlar olarak yönünden bakıldığında %75'in üzerinde verimle sahip görülmektedir. Alan bazlı üretim değerlendirilmesine gelindiğinde Türkiye'nin durumu iyi görülmemektedir. Coğrafi ve iklim şartlarına bağlı bölge fındığının güçlü ve baskın özellikleri ile beraber üretim durumu daha iyi noktaya taşımak gerekir. Verim oranını artırılması çalışmalarının güçlendirilmesi ve üretim alanlarının sınırlandırılması politikasının sıkı takip edilmesi gerekmektedir. Karadeniz bölgesinde arazinin parçalı ve düşük alana sahip olması bölgenin etkili sorununu oluşturmaktadır. Maliyet ve ürün kalitesi açısından yeni bir yaklaşım geliştirilmelidir. Alan bazında Türkiye'yi İtalya, Azerbaycan, Gürcistan takip etmektedir. Gürcistan zamana bağlı alanını genişletmekte ve geliştirmekte olan bir ülke görünümündedir.

Tablo 3.3.1.1: Dünya fındık üretim alanları (ha)

	2010	2011	2012	2013	2014
Türkiye	667.865	696.964	701.407	702.144	701.141
İtalya	70.492	70.492	57.992	70.492	71.200

Azerbaycan	23.242	23.242	23.968	23.242	23.000
Gürcistan	15.500	15.500	12.400	15.500	18.000
A.B.D.	11.938	11.938	11.890	11.462	12.500
İspanya	13.803	14.067	14.000	15.000	15.000
Diğerleri	34.900	35.100	57.186	40.000	63.350
Toplam	837.740	867.303	878.843	877.840	904.191

Kaynak: TMO Fındık Sektör Raporu 2016

Üretim miktarlarında yıldan yıla dalgalanmalar meydana gelmiştir. Tablo 3.3.1.2.'de görüleceği üzere dalgalanmanın rekolte aralığı dünya ölçeğinde ki üretimde 225bin yıl/ton olarak görülmektedir. Türkiye'de dalgalanma 240bin yıl/ton olarak görülmektedir. Bu durumun kaynağı iklim şartlarına bağlıdır. Don hava etkisine karşı hassas bir bitkidir. Yaprak evresinde oluşan don fındığı en çok etkileyen faktördür. Dünya fındık üretimi son yıllarda 700 bin yıl/ton ile 950 bin yıl/ton arasında oluşmaktadır. Ağırlık olarak dünya fındığının %56 ile %72'si Türkiye tarafından üretilmektedir. Türkiye'yi İtalya, Gürcistan, Azerbaycan, ABD ve İspanya takip etmektedir. Mevcut verilere göre Türkiye dünya fındık üretiminde ve ihracatında çok güçlü bir yeri mevcuttur. Fındığın bu durumunu rekabet edebilir ve kalite yönünden güçlendirilmesi gerekmektedir. Bu durum ayrıca fiyat istikrarı ile beraber paralel giden eş durumdur. Gerçekçi bir yaklaşımla fiyat istikrarının sağlanması halinde bölge üreticilerinin moral değerleri artırılması halinde ürün üzerinde yatırımları da beraberinde getirecektir.

Tablo 3.3.1.2: Dünya fındık üretim miktarları (kabuklu/ton),

Ülke	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16
Türkiye	430.000	660.000	549.000	450.000	646.000	420.000
İtalya	129.00	85.000	113.000	75.400	101.600	120.500
Gürcistan	31.100	24.700	39.700	33.800	35.300	29.500
Azerbaycan	32.900	29.600	31.200	30.000	32.200	33.900
ABD	35.000	35.500	40.800	32.600	28.100	34.400

İspanya	17.600	14.400	15.300	13.500	11.400	15.300
Diğer	68.400	74.800	80.000	72.600	78.100	89.800
Dünya	744.000	924.000	869.000	707.900	932.700	743.400

Kaynak: TMO, 2017 / FAO).

Dış Ticarete Fındık

Dünya fındık ihracatında en büyük payı Türkiye elinde bulundurmaktadır. Yıllara göre bu durum dünya fındık üretim oranlarının da üzerinde görülmektedir. Türkiye'nin iklim yapısı itibariyle fındık üretiminde şanslı görülmektedir. Dış ticarete ihracat ayağında %70 ile %84 oranında da etkin konumdadır. Sürecin iyi yönetilmesi halinde fındıktan elde edilen döviz girdisi 4 milyar doları bulması mümkündür. Depolama ve ürün geliştirme süreçleri işletilmesi halinde bu rakamı yakalamak zor görülmemektedir. Fındık ihracatından elde edilen rakam natürel, işlenmiş ve kabuklu olarak satılması ile elde edilmektedir. Gıda sanayinde kullanım alanlarının çeşitliliği artırılması halinde Türkiye'nin üretim fazlası olmayacaktır. Türkiye'yi ihracatta İtalya, Gürcistan, ABD, Azerbaycan, Almanya takip etmektedir. Almanya ithalatçı olan bir ülke olmasına rağmen dış ticaretin ihracat bölümünde de bulunmaktadır.

Tablo 3.3.1.3: Dünya kabuklu fındık ihracatı (yıl / ton).

Ülkeler	2011	2012	2013	2014	2015
Türkiye	487.533	531.488	549.315	505.057	480.275
İtalya	28.510	28.320	34.263	37.785	36.994
Gürcistan	38.184	27.106	57.889	38.674	37.676
ABD	19.967	3.142	31.308	39.098	40.052
Azerbaycan	25.804	20.500	20.830	23.918	490
Almanya	9.868	5.658	10.072	11.989	9.615
İspanya	5.559	4.652	5.096	4.763	3.224
Fransa	4.607	2.024	4.937	5.354	3.716

Diğerleri	62.232	17.016	47.243	27.957	30.650
Dünya	682.264	639.906	760.953	694.595	642.691

Kaynak: TMO Fındık Sektör Raporu 2016

Dünya fındık ithalatında en büyük alıcı İtalya görülmektedir. Türkiye’den en çok fındık ithal eden de Almanya’dır. İtalya Türkiye haricinde başka ülkelere fındık ithalatı yapmaktadır. İtalya ayrıca Dünya’da 75 bin yıl/ton ile 130 bin yıl/ton da üretim yapmaktadır. 2015 yılı için bir değerlendirme yapıldığında İtalya 120.500 yıl/ton üretim ve 227.300 yıl/ton (iç fındık 113.6654x2) ithalatla toplamda 347.800 yıl/ton fındık işlemektedir. İtalya’nın iç tüketimi 310.806 yıl/ton (347.800 – 36.994) görülmektedir. İtalya kurmuş olduğu gıda sanayi ile sektörün en büyük tüketicisi konumundadır. Türkiye’nin iç tüketimi aynı dönemde 100.000 yıl/ton dur. Yıllara göre bu durum dünya fındık üretim oranlarının da üzerinde görülmektedir. Türkiye’nin iklim yapısı itibarıyla fındık üretiminde şanslı görülmektedir. Azerbaycan ve Gürcistan üretimlerinin çoğunu ihraç etmektedirler. Türkiye dış ticaretin ihracat ayağında %70 ile %84 oranında da etkin konumdadır.

Tablo 3.3.1.4: Dünya iç fındık ithalatı (yıl / ton).

Ülkeler	2011	2012	2013	2014	2015
İtalya	94.904	94.790	115.959	126.519	113.654
Almanya	70.752	57.106	81.514	65.225	76.684
Fransa	58.165	57.784	54.180	38.773	45.471
Kanada	21.549	22.240	24.449	39.039	42.244
Belçika	48.463	13.944	14.604	9.492	11.396
İsviçre	19.149	17.502	20.072	2.134	17.710
Vietnam	9.330	340	5.651	9.962	13.901
Rusya	28.166	26.358	18.370	9.605	7.525
İspanya	10.126	10.496	12.210	9.268	6.526
Hollanda	7.384	7.110	7.742	6.433	5.557

Diğer	170.453	154.961	237.892	171.712	109.995
Dünya	538.441	462.631	592.643	488.162	450.663

Kaynak: TMO Fındık Sektör Raporu 2016

Türkiye 108 ülkeye iç fındık ihracatı gerçekleştirmektedir. Dünya iç fındık ihracatında Türkiye'nin payı %70'den %84'lere kadar çıkmaktadır. İhracatın en fazla yapıldığı ülke Almanya görülmektedir Fındık Türkiye'nin dış ticaretinde %1.1 ile % 1,78 olumlu yönde katkı vermektedir. İhraç edilen ürünün içinde ithalata bağlılığı bulunmamaktadır. Fındık ihracatından ülkeye giren döviz net iç üretime dayalıdır. Dış girdisi olmayan bir üründür. Yıllık yaklaşık olarak 1.75 milyar ile 2.80 milyar dolar arasında döviz girdisi sağlamaktadır. Dış ticarete olumlu yönde % 1'in üzerinde katkı sağlamaktadır.

Tablo 3.3.1.5: Türkiye dış ticaretinde fındık ihracatının payı (bin \$ -/ %).

	2012	2013	2014	2015	2016
Ülke İhracat	152.461.700	151.802.600	157.610.200	143.838.900	142.529.600
Fındık İhracatı	1.750.500	1.981.500	2.799.500	2.280.100	1.882.250
İhracat %	1,12	1,31	1,78	1,56	1,32
Ordu İhracat	104.698	60.060	65.192	73.545	45.788

Kaynak: TÜİK, 2017

Tablo 3.3.1.6 da görüldüğü üzere Türkiye'nin ihracat yaptığı ilk üç ülke sırası ile Almanya, İtalya, Fransa'dır. Yıllık bu üç ülkeye 150.000 yıl/ton iç fındık (300.000 yıl/ton kabuklu fındık karşılığı) ihracatı yapılmaktadır. Bu durumda Almanya, İtalya ve Fransa'ya gerçekleşen 2015/16 dönem ihracatı toplam ihracatın içinde yaklaşık %55'e tekabül etmektedir.

Tablo 3.3.1.6: Türkiye iç fındık ihracat ettiği ilk beş ülke (yıl/ton).

Ülkeler	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17
Almanya	65.700	59.021	53.790	58.460	54.111
İtalya	62.748	55.110	48.817	56.819	47.622
Fransa	31.881	28.074	20.418	23.500	21.909
Kanada		10.328		11.684	10.122
İsviçre			9.592		9.409
Polonya	11.013		9.073	10.357	
Avusturya	10.014	11.116			
Ara Toplam	181.356	163.651	141.690	160.822	143.173
Diğerleri	120.475	103.992	75.738	88.860	92.596
Toplam	301.831	267.643	217.428	249.682	235.769

Kaynak: KİB, 2016)

3.3.2. Yıllara Göre Türkiye Fındık Üretimi

TUİK verilerine göre 33 ilde fındık üretimi mevcuttur. Bu illerin bir kısmı planlama alanı dışında kalmaktadır. Genel üretim içinde fazla bir ağırlığı görülmemektedir. Fındık üreten illerin hangi alanlarda fındık üreticiliği yapılacağı belirlenmiştir. Ordu, Giresun illeri il sınırlarının tamamında fındık üretimi yapılabilmektedir. Bu illerin coğrafi yapıları itibariyle farklı ürünlerin yetiştirilmesi zordur. Bu nedenle bu illerde fındık üretimi tüm il sınırları kabul edilmiştir. Ordu %32, Giresun %16, Samsun %12 ile üretim alanları ile ilk üçtedir. Türkiye'nin fındık alanlarının %60'ı bu üç ildedir. Diğer illerde ilçe bazlı belirlenmiştir. Ekonomik açıdan Türkiye'de 16 ilde ve 108 ilçede fındık üretimi mevcuttur. Fındık bölgenin ticaret borsalarında işlem görmektedir. Fındığa dayalı depolama, lojistik, fındık işleme tesisleri bölgede mevcuttur. Üretim ruhsatlı alanlarda yapılmaktadır. Bu durum Çiftçi Kayıt Sistemi üzerinden takip edilmektedir (ÇKS). Çiftçi destekleri ÇKS sistemi üzerinden yapılmaktadır.

Tablo 3.3.2.1: Türkiye il bazında fındık üretim alanları (ha).

İl	2012	2013	2014	2015	2016
Ordu	226.900	227.100	227.100	227.100	227.100
Giresun	117.700	117.700	117.700	117.700	117.700
Samsun	88.300	89.300	89.100	90.100	90.100
Sakarya	68.300	71.400	71.300	70.900	71.700
Trabzon	64.200	64.500	65.400	65.400	65.400
Düzce	62.600	62.700	62.700	62.600	62.600
Zonguldak	23.400	23.400	23.400	23.600	23.600
Diğer	38.700	35.900	36.300	37.500	37.300
Toplam	690.100	692.000	693.000	694.900	695.500

Kaynak: Gıda Tarım ve Hayvan. İl Müdür. Rekt. Tespit Tutanakları, (OTB, 2017).

Türkiye 2016 yılında 420 bin ton üretim gerçekleştirmiştir. Dünya üretimi 743.400 bin tondur. Dünya üretimi içerisinde Türkiye % 56 ile en düşük seviyede olmuştur. Ordu Türkiye üretiminde üretimi yıllara göre değişmektedir. Son 5 yıllık süreçte %14 ile %35 arasında üretim değerleri görülmektedir. Ordu Türkiye üretimi içerisinde 2016 yılı için 93.030 bin tondur. Son 5 yıllık ortalaması 144.400 bin tondur. 2016 yılında Ordu genel ortalamasının çok altında bir üretim gerçekleştirmiştir. Ordu fındık üreticileri için büyük bir ekonomik değer kayıp görülmektedir. Ülke üretiminde son 5 yıllık ortalamaya göre ağırlığı olan iller sıra ile Ordu, Sakarya, Samsun, Giresun, Düzce, Trabzon illeridir. Yaklaşık ülke üretiminin 5 yıllık ortalamasına göre % 89'la yer almaktadırlar.

Tablo 3.3.2.2: Türkiye il bazında fındık üretim rekolte ve gerçekleşen değerler.(ton).

İl	2012	2013	2014	2015	2016
Ordu	161.734	193.662	66.762	209.134	93.030
Giresun	110.168	89.637	24.456	107.234	37.591
Sakarya	122.766	60.860	96.169	79.887	77.279
Trabzon	63.489	49.651	30.299	50.194	28.978

Samsun	100.539	73.765	57.021	100.833	67.855
Düzce	80.339	52.679	53.083	72.460	54.493
Zonguldak	25.961	20.826	27.036	20.417	28.428
Kocaeli	14.730	9.075	14.266	9.651	7.033
Sinop	7.269	5.931	5.850	6.585	7.153
Kastamonu	6.336	6.986	3.425	8.262	5.769
Artvin	8.722	5.178	4.612	7.318	5.022
Rize	3.610	2.416	3.830	3.988	881
Bartın	1.125	1.148	1.039	1.512	1.080
Diğer	603	571	129	5.895	5.408
Rekolte Tahmin	707.391	572.385	387.973	683.370	420.000
Fark	-47.391	-23.385	+62.027	-37.370	0.000
Gerçekleşen Toplam	660.000	549.000	450.000	646.000	420.000
İç Tüketim	135.000	150.000	142.000	100.000	120.000
İhracat	531.488	549.315	505.057	480.275	471.500*.

Kaynak: TMO, Fındık Sektör Raporu 2016 , * Mukayese

3.3.3. Ordu'nun Dünya'da ve Türkiye Fındık Üretimindeki Yeri

Fındık üretiminde Ordu dünya üretiminde en büyük alan ve üretime sahiptir. Ticaret Borsalarının müstahsil tescil verilerine göre dünya üretiminin %11 ile %27 si arasında ki bir oranla yıllara göre dünya genelinde üretim yapmaktadır(Tablo 3.3.3.1). Bu üretim ihracatta kendini gösterememektedir. (Tablo 3.3.3.2). Ordu'nun fındığı başka il üzerinden ihracata girdiği anlaşılmaktadır. Ülke dış ticaretinde Ordu çok düşük bir yer almaktadır.

Tablo 3.3.3.1: Ordu'nun fındık üretiminde dünyadaki yeri.

	2012	2013	2014	2015	2016
Dünya	924.000	869.000	707.900	932.700	743.400
Ordu *	189.000	235.400	78.800	119.000	134.100
Dünya %	20,45	27,09	11,13	12,76	18,04

*Kaynak: Fatsa Ticaret Borsası Müstahsil Tescil

Tablo 3.3.3.2: Ordu'nun yıllara gör ihracatı. yıl/bin dolar.

	2012	2013	2014	2015	2016
Ülke İhra- catı	152.461.700	151.802.600	157.610.200	143.838.900	142.529.600
Fındık İhra- catı	1.750.500	1.981.500	2.799.500	2.280.100	1.882.250
Ordu Dış Tic.	344.142	169.072	202.200	220.821	163.226
Ordu Fındık İhrct.(KFİB)	192.200	146.300	318.900	389.800	237.600
Dış Tica- rette % Fın- dık	0,012	0,010	0,20	0,27	0,10
Fındık İhrct. %	10,98	7,38	11,39	17,09	12,6
Ülke Üreti- minde %	28.64	42.87	17.51	26.72	31.93

Kaynak: TÜİK, 2017

Ordu Türkiye fındık üretimin birinci sırada olup, yıllık bazda 144.000 bin yıl/ton ortalama ile en büyük üretici konumundadır. Oransal olarak %17 ile % 42 oranında Ticaret Borsası verilerine göre üretimin içinde aktif bulunmaktadır. Bazı yurtdışı çikolata vb. üreticiler ambalajlarında Ordu fındığı kullanılmıştır notlarını düşmektedir.

Tablo 3.3.3.3: Ordu'nun yıllara göre fındık üretimi yıl/ton.

	2012	2013	2014	2015	2016
Dünya	924.000	869.000	707.900	932.700	743.400
Türkiye	660.000	549.000	450.000	646.000	420.000
Ordu *	189.000	235.400	78.800	119.000	134.100
Dünya %	20.45	27.09	11,13	12,76	18.04
Türkiye %	28.64	42.87	17.51	18,00	31.93

Kaynak: TÜİK, 2017

3.3.4. Fatsa'nın Ordu ve Dünya Fındık Üretimindeki Yeri ve Ekonomik Değeri

Fatsa dünya üretiminde yıllık bazda %1,95 ile %3,84 arasında yer almaktadır. Türkiye üretiminde %3,31 ile %6,08 yıllık bazda yer almaktadır. Ordu ilinde yıllara göre %10,81 ile %20,17 arasında üretimde etkindir. Fındık üretimi Fatsa'nın gelir kaleminde etkili bir konumda görülmektedir. Bölge ekonomisine katkısı göz ardı edilmeyecek büyüklüktedir.

Tablo 3.3.4.1: Fatsa'nın Dünya, Türkiye, Ordu içinde üretimi (FTB, 2017).

	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17
Dünya	924.000	869.000	707.900	932.700	743.400
Türkiye	660.000	549.000	450.000	646.000	420.000
Ordu *	189.000	235.400	78.800	119.000	134.100
Fatsa*	25.300	33.400	15.900	21.400	14.500
Dünya %	2.74	3.84	2.25	2,30	1.95
Türkiye %	3,83	6.08	3,53	3,31	3.45
Ordu %	13,38	14,21	20,17	17,98	10,81

*Kaynak: Fatsa Ticaret Borsası Müstahsil Tescil

Tablo 3.3.4.2: Fındık Fiyatının Yıllara Göre sezon açılış – kapanış fiyatları (TL)

	2012/13		2013/14		2014/15		2015/16		2016/17	
Fatsa Üretim	25.300		33.400		15.900		21.400		14.500	
	Açılış - Kapanış		Açılış - Kapanış		Açılış - Kapanış		Açılış - Kapanış		Açılış - Kapanış	
Ordu TB	3.90	5.50	5.85	9.90	10.20	11.30	10.75	8.30	11.00	8,50
Yüksek Fiyat	6,00		9,90		20,00		13,00		12,50	
TÜİK	5,26		5,33		9,86		14,87		11,10	
Serbest Piyasa	3,90 – 5,20		2,80 – 10,30		16,35 – 17,50		7,20 – 13,80		6,9 – 13,50	
TMO									10,50	

Kaynak: Ordu Ticaret Borsası, 2017

Fındık fiyatları yıllardır oynak ve düzensiz görülmektedir. Devlet TMO aracılığı ile piyasa müdahil olmasına rağmen fiyatlar serbest piyasada TMO'nun alım fiyatının çok altında görülmektedir. 2017/18 döneminde TMO 10,5TL fiyatına rağmen serbest piyasada 7,00TL ile 11,00TL arasında işlem gördüğü görülmektedir. TMO fındık ile ilgili alım programı ve şartlarını yeniden gözden geçirmesi üreticiler açısından güçlü bir benimsemeyi sağlayacaktır. Her mevsim döneminde 'fındık fiyatları ne olacak? Sorunu sormamış olacaktır.

	2012	2013	2014	2015	2016
Ülke İhracatı	152.461.700	151.802.600	157.610.200	143.838.900	142.529.600
Fındık İhracatı	1.750.500	1.981.500	2.799.500	2.280.100	1.882.250
Ordu Dış Tic.	344.142	169.072	202.200	220.821	163.226
Ordu	192.200	146.300	318.900	389.800	237.600

Fındık İhrct.(KFİB)					
Fatsa Fındık İhrct.(KFİB)	4,12	3,38	68,71	19,90	71,00

Tablo 3.3.4.3: Fatsa'nın yıllara gör ihracatı. yıl/bin dolar.

Kaynak: TÜİK, 2017 - * KFİB, 2018

Dış ticaret açısından Fatsa güçlü bir yerde görülmemektedir. Hatta dış ticarete yok gibi. Bu konuda mutlaka ihracat yönünden masaya yatırılıp yeni hedefler ve yöntemler geliştirilmesi zorunlu görülmektedir. Bu yapılırsa fındık üreticileri ve ticareti ile ilgili kurumlara bir güven getirecektir. Bu alanda sağlanan gelişeme diğer alanlarda güçlenerek devam edecektir. Ekonomik ölçekte Fındık Fatsa ekonomisine net katkısı olan bir değerdir. TMO'nin 2016/17 dönemi belirlediği fiyata (10,50TL - TMO, 2017) göre katkı şöyle olmaktadır. Fatsa ekonomisine 2013 verilerine 33.400 tona fındık ve rakamsal olarak 350.700.000TL katkı vermektedir. 2016 verilerine 14.500 tona fındık ve rakamsal olarak 152.250.000TL girdi sağlamaktadır. Ekonomik anlamda ithalat girdisi olmadan, yerinde çevresel atık bırakmadan elde edilen bir kazanım olmaktadır. Fatsa nüfusu 2016 yılı verilerinde 114.940 kişi olduğuna göre 2016/17 dönemi için kişi başı 1.324,60TL gelir görülmektedir. 2013/14 üretim verisi dikkate alındığında kişi başı 3.501,15TL gelire katkı vermektedir. Ekonomini içerisinde bir can damarı olarak görülmektedir.

Bu veriler gerçekte tahakkuk ediyor mu? Sorusunu sormamız gerekmektedir. Gerçek boyutta tahakkuk etmediği görülmektedir. Fındıkta fiyat istikrarı olmadığından ve politik yaklaşımların sağlıksız ve sürdürülebilir olmaması, dengeli ve adil bir tahakkuku oluşturmamaktadır. Her yıl üreticileri etki altına alan psikolojik durum 'Bu sene fındık fiyatı ne olacak?' şeklinde kamuoyunda yer edinmektedir. Fatsa ilçesi Ordu ili içinde coğrafi konum olarak en muhteşem yerinde bulunmaktadır. Fındık bitkisel ürünü ile sektörün en etkili merkezi olması gerekirken bu avantajlı konumunu ekonomik katma değere dönüştürememiş bir ilçe durumundadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Fındık üretiminde Türkiye Dünya’da en büyük üretici ve ihracatçı ülkedir. Ordu dünya üretiminde güçlü bir yere mevcuttur. İhracat ve ekonomik katma değerlerde hak ettiği yerde görülmemektedir. Fatsa ilçesi Türkiye ve Ordu ili ilçeleri içerisinde ciddi bir üretime sahiptir. İlçe coğrafi sınırları içerisinde fındık dikim alanı genişlemesini tamamlamıştır. Bu durumu ile yeni bir yol haritası çizmek durumundadır. İlçe fındık üretimini dekar başına üretimini yukarı çıkartma yöntemini geliştirmeli ve kaliteye odaklanarak farkını ortaya koyması gerekmektedir. Ordu ve Fatsa bölgesi dekar başına dünya üretiminin çok çok gerisinde görülmektedir. Bölge için güçlü bir konuma sahip olması bölgede harekete sebep olacaktır. Fatsa bu çalışmasını ilçe sınırları içerisinde başardığı takdirde konumu itibariyle komşularının desteği ile fındık sektörünün Türkiye’de ki en güçlü merkezi olacaktır. Fındık üretim alanı olarak Ordu il sınırları tamamı üretime tabidir. Dünyanın en büyük üreticisi olması, kendine has fındık tadına sahip olması yönüyle avantajlı bir noktadadır.

Tespitler ve öneriler

Ordu ve Fatsa bölgesin de fındık üretimi içindeki güçlü yönünü fırsata dönüştürmeye sahip görülmektedir. Genel bakışta alansal olarak genişlemesini tamamlamış olması emek ve yoğunluğunu farklı alanlara yoğunlaştırarak sektörde konumunu taşıyıcı aktör olarak bir noktaya götürecektir. Ordu il sınırları içerisinde 500 metreyi geçen kot bölgelerinde kaliteli verim elde edilemeyeceğinden yüksek noktalarda alan genişlemesi de görülmemektedir. İlçe olarak Fatsa yeni alanların genişletmesi ile ilgili bir alana sahip olmadığından imkanlarını değişik mecralara yönlendirmelidirler. Ordu ili ilçeleri ile beraber fındık alanı olarak belirli bir üretim alanında yaklaşık sabit değerle devam edeceği görülmektedir.

Fatsa ilçesi Karadeniz sahil şeridi boyunca sahilden 20 km’lik içeriye kadar girişi olan bir coğrafyaya sahip olmaktadır. İlçenin tüm alanı fındık yetiştiriciliğine elverişli gö-

rülmektedir. İlçe sınırları içinde bahçeleri oluşturulmuş, sabit alana kavuştuğu görülmektedir. TÜİK (2017) verilerine göre tarım alanı 276.635,50 dekar, tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerin alanı 5.308,00 dekar görülmektedir. Açık tarım alanı 5.308 dekar haricindeki diğer tüm alanlar ağırlıklı olarak fındık bahçesine dönüştürülmüştür. Bu vesile ile Fatsa ekonomik olarak doğal kaynağından elde edeceği gelir alanı sabit ve ürünü de netleşmiştir bir ilçedir. Başka alternatif ürün üzerine enerji harcayarak zaman ve emek kaybetmesi makul görülmemektedir. Var olan ürününün üzerine yoğunlaşarak kalite ve verim üzerine çalışılmalıdır. Ürün çeşidinde değişiklik ilçede emek israfı ve zaman kaybı oluşturacaktır.

Fatsa Karadeniz sahil kıyı şeridinde yer alan ve şehrin merkezi sahile kurulmuş bir güzide, hareketli ilçedir. Bu konumu ile Karadeniz'in verimli ürünleri üzerinden kontrollü ve geleneksel deniz ürünleri mahsullerinden faydalanma imkanı mevcuttur. Hamsi denildiğinde Karadeniz bir markadır. Ancak bu durum gün geçtikçe zayıflamaktadır. Bir dönem var olan balık işleme tesisleri bu gün tasfiye edilmiştir. Bu alana ilave Fatsa ilçesinin doğu ve batı yönlerinde bulunan akarsu kaynaklarının kontrollerinin yapılması ile bu bölgelerde tatlı su balığı üzerine üretim yapılarak sektör güçlendirilebilir. Bu imkanların düzgün ve sürdürülebilirliği incelenip planlandığında mkemmelleme gelir getiren kaynaklar olacaktır. Su kaynaklarının rehabilitasyonu ve ıslahları yapıldığında üç beş yıllık zaman diliminde şehirleri tehdit eden sel baskınlarına karşı şehrin kazanımları da korunmuş olacaktır.

Fatsa ilçe sınırları içerisinde ve bölgede yapılacak bitki çeşitlendirmesi gerekmektedir. Başta meyve çeşitliliğinin geliştirilmesi önem arz etmektedir. Bu konuda fındık dikiminin mümkün olmayan alanlarında değişik meyve ürünleri ile çeşitlendirme yapılmalıdır. Bu meyvelerin ekonomik getiriden ziyade bireysel faydayı öne çıkaracaktır. Bu tür kazanımlar bireysel kazançlar sağlayabilme potansiyeline sahip görülmektedir. Orman alanlarının geleneksel kestane ağaçlarının yeniden güçlendirilmesi gerekmektedir. Bu alanlara yeniden sürdürülebilir işlevi kazandırmak gerekmektedir. Hatta kırsal alan köy evlerinin bahçelerinin peyzaj modellemeleri yapılarak ve teşvik edilerek çiçek çeşitlendirilmesi de yapılabilir. Bu çalışmalar yine bölgeye estetik bir yaklaşım kazandırmakla beraber görünmeyen katkıları da olacaktır. Bitki çeşitlendirilmesi bölgenin en önemli gelir kaynağı olan arıcılık sektörünü güçlü bir katkı ve destek vermiş olacaktır.

Fatsa'da fındık bahçelerinin yeniden düzenlemesi ve planlaması gerekmektedir. Tüm ilçe sınırları ile etkileşim içerisinde olduğu ilçelerle beraber mahalle/köyler yeniden planlamaya tabi tutulmalıdır. Planlamaya önce yerleşim yerlerinin yeniden planlaması ile başlanmalıdır. Sonra fındık bahçelerinin yeniden planlaması ve yenilenmesi ile devam edilmelidir. Bu süreçte su kaynaklarının, dere boylarının ıslah edilmesi, kontrol altına alınması beraber sonuçlandırılmalıdır. Bu durum bölgenin eğimli araziye sahip olmasından dolayı toprak kayması ve heyelan gibi olumsuz durumları kontrol altına almasını sağlayacaktır. Toprak erozyonunun önüne bir nebze geçilmiş olacaktır. Fatsa sınırları içerisinde yaptığımız şu bulgular fındık ekonomisinin sürdürülebilirliğini olumsuz yönde etkileyeceğini ortaya koymaktadır. Fatsa ilçesinin doğu, batı bölgelerinde ve Fatsa ilçe merkezine en uzak noktalardan elde edilen veriler şöyle görülmektedir. Araştırma 200x200m'lik bir alanda yapılmıştır. Bu alanda yapı, yol, akarsu kanalı, orman alanı bulunmamaktadır. Örnekleme alanı tamamen fındık bahçelerinden oluşmaktadır.

Mesela birinci örneğimiz; doğu tarafında bulunan Örencik mahallesinde/köyünde 200x200m'lik alanla etkileşim içerisinde bulunan parsel sayısı 19 adettir. En büyük parsel alan(111A-29P) 8.177,61m², en küçük parsel alanı (111A-41P) 633,00m²dir. Etkileşim içerisindeki 19 parselin toplam alanı 82.400,00m²dir. Ortalama parsel alanı 4.300m²dir(TKGM, 2017).

İkinci örneğimiz; batı tarafında bulunan Yukarıbahçeler mahallesinde-köyünde 200x200m'lik alanla etkileşim içerisinde bulunan parsel sayısı 16 adettir. En büyük parsel alan(137A-2P) 17.613,00m², en küçük parsel alanı (122A-6P) 606,00m²dir. Etkileşim içerisindeki 16 parselin toplam alanı 63.200,00m²dir. Ortalama parsel alanı 3.900m²dir (TKGM, 2017).

Üçüncü örneğimiz; şehre uzak mesafede bulunan İslamdağ mahallesinde/köyünde 200x200m'lik alanla etkileşim içerisinde bulunan parsel sayısı 21 adettir. En büyük parsel alan(122A-54P) 9.055,00m², en küçük parsel alanı (191A-54P) 1.170,00m²dir. Etkileşim içerisindeki 21 parselin toplam alanı 65.100,00m²dir (TKGM, 2017).

Ortalama parsel alanı 3.100m²dir. Fatsa büyük ölçekte üretim alanına sahip olmadığı görülmektedir. Parçalı parsel yapısına sahip olan bölge yeniden planlamaya tabi tutulması zorunlu görülmektedir.

Fatsa ve Bölgesi; Parçalı ve dağınık parsel yapısı ile sektördeki üretici yönünü olumsuz yönde etkileme potansiyelini bünyesinde bulundurmaktadır. En ciddi sorunu parsel ve yerleşim alanlarının plansızlığı görülmektedir. Mutlaka bu konuyu yönetim erki, sorumluları öncelediği konular arasına almaları gerekmektedir. Durumun önemine binaen bölgenin çöküntüye sürüklenmesini engelleyecektir. Planlamanın bölgeye getireceği en büyük avantaj fındık altını ekonomik değere kavuşmasını sağlayacaktır. Fındık altı yapılan canlı hayvan yetiştiriciliği değişik alanlarda bölgeye yeni markalar kazandıracaktır. Mükemmel, olağan üstü üretim potansiyeline kavuşacaktır. Bu yaklaşımlar parsel sahipleri ile beraber yürütülmesi halinde başarıla bilinir. Karadeniz halkının bu tür olaylara yaklaşımlarının iyi analiz edilmesi gerekmektedir. Kazan kazan felsefesini halka benimsetmek gerekmektedir. Milli ve milliyetçi eksende duygu yoğunluğu yüksek noktada olan bir bölgemizdir. Adaletsiz yaklaşımlara hızlı tepki veren toplumsal bir değere sahip olduğu görülmektedir.

Mahalle/köy yerleşkelerinde Karadeniz Bölgesi çok dağınık yapıya sahiptir. Bölgede planlama hassasiyeti görülmemektedir. Genelde plansız alanlar yönetmeliği doğrultusunda yapılaşma mevcuttur. Bu durum bölgeyi sağlıksız ve kalitesiz yerleşime sebep olmaktadır. Bu yaklaşım gelecekte bölgenin sorunlarını artıracaktır. Çöküntülere bile sebep olma riski bulunmaktadır. Yerleşim mutlaka yeniden bir anlayışla ele alınmalı ve yapı modellemeleri yapılmalı. Çok katlı yapılar mahalle/köy yerleşkelerinde görülmeye ve hatta gün geçtikçe arttığı görülmektedir. Yerleşke konut modellemesi bölge turizmine katkı verecek şekillerde modelleme yapılmalıdır. Türkçe kurallı dil kullanımını bölgede güçlendirilmelidir. Yurt dışından dil öğrenim için gelecekler için değerlendirilecek bölge haline getirilebilir. Teşvik edilebilir. Bölgede turizm için büyük otellerin yapılması bölge kültürünün yok olmasını tetikleyebilir. Turizm komşu ilçe sınırları içerisinde bulunan yaylalarla entegre edilmeli ve bütünleştirilmelidir. Bu alanlarda, yaylalarda bireysel konaklama alanlarının oluşturulması gerekmektedir. Bölgede bil hasa Karadeniz bölgesinde bu durum entegre edilirse bölgenin tamamı için muazzam sinerji oluşması mümkündür. Kültürel değerleri ile beraber bu sektör güçlendirilmelidir. Turizm bölgenin ekonomik kalkınmasına ciddi bir katkı verecektir.

Turizm ve fındık sezonuna bağlı etkinlik çeşitlenmesi yapılabilir. Fatsa'da fındık ve hamsi ile bağlantılı geçmişte ve günümüzde kullanılan aletler, kıyafetler, kültürel alanda edebi ve sanatsal eserlerin sergilendiği bir müzenin kurulması bölgenin tanıtı-

mına katkı verecektir. Bölge kültürel eser kazanmış olacaktır. Müzenin konsepti İstanbul 1453 müze modeline benzer bir modelleme ile yapılabilirse bölgeye kültürel bir hareketlilik getirecektir. Yine Fatsa sahile 2500m mesafede bulunan adanın genişletilmesi ve sosyal bir tesis yapılarak hareketlendirilebilir. Ada ile sahil arasında ulusal ve uluslararası yüzme yarışları yapılabilir. Sahil ada arası 2500m yüzme organizasyonunda makul bir mesafe olarak görülmektedir. Organizasyonun zamanlaması Ağustos ayının ilk haftası olarak planlanabilir. Bu yarışlar değişik öğelerle çeşitlendirilmelidir. Fındık sezonu açılış etkinliklerinin/festivalinin yapılması, fındık ürünü üzerinde bölge halkının sahiplenme, benimseme bilincinin güçlenmesine güçlü bir katkı verecektir. Bölgede gezici seyahat sistem ve modellemelerinin geliştirilmesi ile bölgenin eğimden kazandığı eşsiz manzaralarını tüm misafirlerinin seyrine sunacaktır. Gündüz ve gece manzaralarının insanlara izlettirilmesi, insanlar üzerinde bırakacağı rahatlama ‘tarif etmekle anlatılmaz, yaşanarak anlaşılır’ sözünün anlam bulduğu bölge olacaktır. Turizmde ulaşım açısından kara ve hava yolu mevcuttur. Ordu havaalanına 57 km, Samsun havaalanına 95km mesafede bulunmaktadır. Ulaşım güzergâhı ayrımlı çevre yolu olarak görülmektedir. Ulaşım avantajına sahip en iyi bölge şehridir.

Bölgenin rüzgâr (RES), bireysel güneş enerjisi ve küçük HES’ler açısından değerlendirilip enerji üretim kapasitesi planlaması tamamlanıp, kendi enerji kaynaklarını doğadan yenilenebilir yaklaşımlarla tedarik etmesini öncelemelidir. Bu durum bölgenin enerjide dışa bağımlılığını düşürecektir. Ülke ekonomisinin ithalat kaleminde ülke lehine olumlu katkı vereceği görülmektedir. HES’ler ve bentler açısından bölgenin erozyona, taşkın su durumlarına karşı ayrıca olumlu etkileri olacaktır.

Arıcılık sektörünün gelişmesini sağlayacak bitkisel çeşitlilik sağlanmalıdır. Bölgede çiçek çeşitleri, bitki çeşitleri, mevsimlere göre meyve çeşitlemesi, kestane, akasya ağaçları ile ağaç çeşitlemesi yapılabilir. Bu tür yaklaşımlar ve çalışmalar bölgenin görünmeyen, ancak planlandığında ortaya çıkan ek gelir kaynakları olacaktır. Karadeniz bölgesi genel anlamda zengin doğa nimetlerinin mümbit olduğu eşsiz değerlendirilememiş bir bölgedir. Turizmin deniz ve kum anlayışının zayıfladığı dönemde diğer zenginliklerimizi fark etmeye başladık. Bu değerlerin hızlı planlamasını ve yatırımlarını yapamadığımız için etkin faydalanılamamaktadır.

Fındık fiyatları konusunda; fiyatının istikrara kavuşturulması bölgenin temel meselesi olarak görülmektedir. Geniş kesimleri etkileyen durum mevcuttur. Parsel küçüklüklerine göre etki ettiği kişi fazlalığı verilerden anlaşılmaktadır. Bu konuda üreticiler her

hasat dönemi fiyatlarda endişe duymaktadır. Yapılan gözlemlerde ve geçmiş haber arşivlerinde durum görülmektedir. Fiyatların istikrarı için yapılması gereken en büyük destek Fiskobirlik gibi veya TMO gibi yeniden özerk bir kurumun oluşturulmasından geçmektedir. Menfaate bağlı özellikten uzak bir yapı oluşturulmalıdır. Geçmişten bir örnek olarak Fiskobirlik yanlış yaklaşımların kurbanı olmuştur. Gücünü ideolojik yaklaşımlara harcamış, enerjisini bitirmiş ve işlevini kötü bir sonuca taşımıştır. Kurum yöneticileri yanlış yönetim anlayışı ile sektörün en eski kurumunu sektörden silmişlerdir. Kurumu yöneticiler kendi ideolojik yaklaşımlarına ve politik ayrışmaya feda etmişlerdir. Her seçim dönemi siyasete politik baskı aracı olarak kullanılmıştır. Özel sektör gibi ticari işletme gibi kendini konumlandırmaya başlayınca özel sektörle rakip olmaya başlamıştır. Üyelerinin sorunları ile ilgilenmekten uzaklaşmıştır. Modern yönetim yaklaşımından uzak ve fındık fiyatlarında gerçekçi yaklaşımı ve tavrı geliştirememiştir, Politik çekişmelerin içinde kurum konumunu kaybetmiştir. Asli işlevini terk etmiştir. En belirgin kötü yaklaşımını 2005 yılında göstermiştir. Takip ettikleri fiyat politikası kurumun hızlı çöküşünü sağlamıştır. 2005 yılında brüt fındık alım fiyatını 7,45TL açıklamıştır. Serbest piyasada fiyatlar 2,20TL civarında işlem gördüğü görülmektedir. Bu siyasi mekanizma ile sürtüşmeye götürmüş, çöküşü kaçınılmaz olmuştur. O dönemin fındık alımın incelenmesi halinde Fiskobirlik kurumunun neden çöktüğü ortaya çıkacaktır. Siyasi erk tarafından bu dönem Fiskobirlik adına 2.000.000.000TL (iki katrilyon) borcun silindiği ifade edilmektedir. Bu dönem diğer ürün üreticileri tarafından ayrımcılık yapıldığı görüşü dillendirilmeye başlanmıştır. Siyasi ve politik erk bu söyleme karşı zor durumda kaldığı görülmektedir. Fiskobirlik fiyat istikrarını sağlama yerine yüksek fiyat vererek üreticilerini zorda bıraktığı görülmüştür. Yüksek fiyat vererek kurum, gücünün üzerin de bir harekete girmiş ve piyasanın çökmesinin en büyük müsebbibi olduğu görülmektedir. Her seçim dönemi siyasi şovlarla açıklanan fiyatlar gerçekçi olmadığından üretici moral ve ekonomik çöküntü yaşamıştır. Geçmişte üreticinin arın terini suiistimal edildiği görülmektedir. Fiskobirlik işlevini yerine getiremediğinden siyasi erk TMO üzerinden fındık alımına girmiş ve üreticisini bir nebze desteklemiştir. Bu durumda, devletin fiilen işin içine girmesi de fiyat istikrarını sağlamamıştır. 2016/17 döneminde TMO 10,5TL'dan fındık aldığı dönemde, serbest piyasada fiyat 6,50TL ile 10,00TL arasında dalgalandığı görülmektedir. 2016/17 sezonunda yaklaşık 650 bin ton fındık üretimi yapılmış, bunun 130 bin tonu TMO tarafından üreticiden alınmıştır. Mevsimin tüm ürününü TMO tarafından alınma imkânı olmadığından piyasa tüccarların elinde şekillenmiştir. Bu durumda gerçekçi olmayan

piyasa oluşmaktadır. Fiyat konusunda devlet; Fiskobirlik veya yeni bir kurum oluşturarak sektöre yeni bir dinamik oluşturması zarureti oluşmuştur. Yeni oluşturulacak kurum yüksek fiyat politikalarından uzak tutulacak şekilde görev alanı belirlenmeli. Kurumun 200 bin ton stok/depo/yıl saklama kapasitesine sahip olmalı. Stok gücü sektöre güçlü bir destek sağlayacaktır. Fiyatlandırmada yöntem; bağımsız maliyet üzerinden belli oranda ilave yapılarak oluşturulmalı. Fındık alımındaki standartları sıklaştırma yönteminden ziyade daha esnek yaklaşım sergilenmeli. Alt fiyatı belirlemeli ve piyasanın çökmesine ve istikrarsızlaşmasına mani olacak şekilde sektörde bulunmalı. Verdiği fiyat üzerinden ürünün tamamını alacağına dair güçlü mesaj ve algıyı piyasaya tereddütsüz kabul ettirmeli. Fıli fındık işleme tesisleşmesi konumunda asla bulunmamalı. Gerekli gördüğünde elindeki ürünü piyasada işleterek piyasa bozuculara set olmalı. Bu durum siyasi erkle beraber değerlendirilerek sonuçlandırılmalı.(Stok azaltmada siyasi erkle beraber hareket edilmesi gibi...) Kurum fındık alanında devletin diğer kurumları ile üniversite, enstitü, diğer kurumlarla beraber dekar başına üretim rekoltelerini artırıcı çalışmalara yoğunlaşmalı. Fındık kalitesinin artırılmasına dönük çalışmalara destek olmalı. Fındık alanlarının korunmasına dönük alan çalışmalarını desteklemeli. Fındık altı ve üstü alanların farklı şekillerde değerlendirilmesine yönelik projelere yoğunlaşmalı. Fındık hasat malzemelerinin gelişimine destek vermeli. İş gücünden insan odaklı olmaktan çok modern hasat sistemlerine ve yöntemlerine geçerek, maliyetleri aşağı çekmesine destek vermeli. Fındık kurutma sistemlerine yoğunlaşmalı ve desteklemeli. Yeni hasat modellemelerine destek vermeli. Bu tür yaklaşımlara sahip bir kurum milyonlarca üreticiye destek ve katkı verdiği gibi tek kalemde ortalama 2 milyar dolar ihracat kalemi ile ülke girdilerine doğrudan katkı verecektir. Ayrıca diğer yan gelir kalemleri ile beraber çok ciddi bir ekonomik değer gelişmesine de sebep olacaktır.

Türkiye dünya fındık üretiminde ki yerini güçlendirmesi gerekmektedir. Bunun için fındık dikim alanlarını netleştirmeli, dikili alanların oynaklığını sonlandırmalı, fiyat istikrarını sağlayan mekanizmayı geliştirmeli, 200 bin ton stok/yıl kapasitesine ulaşmalı, dekar başına üretimini yukarı taşımalı, kaliteye yoğunlaşmalı, hasat maliyetlerini aşağı çekmeli, fındık alanlarında ürün çeşitlendirme yaklaşımlarını sonlandırmalı ve dünyada fındık tanıtımını ciddiye alan bir çalışma oluşturulmalı. Yapılacak çalışmalar sonrası Türkiye üretimde 1.000.000 tona kendini konumlandırması gerekmektedir.

Fiyat istikrarsızlığının bölge ekonomisine ciddi etkisi olduğu görülmektedir. Fiyat istikrarsızlığının etkisine gelindiğinde şöyle bir hesapla karşılaşılmaktadır. Fiyat istikrarsızlığı Türkiye'deki fındık üreticilerini olumsuz yönde etkilediği gibi merkezi yönetim hükümeti üzerinde politik baskıyı da beraberinde getirmektedir. Şehirlerin ekonomik hareketliliğini ciddi bir şekilde etkilemektedir. Türkiye'nin yıllık en düşük üretim dönemine göre (2014/15) 420.000 ton görülmektedir. Fatsa'da en düşük üretim dönemine göre 14.500 ton fındık üretimi yapmaktadır. Bu verilere göre 1 TL'lik fiyat hareketinin Türkiye için 420 milyon lira parasal etkisi görülmektedir. Fatsa için 14.500 ton üzerinden 14.500.000TL olumlu veya olumsuz etkisi olmaktadır. Bu rakam ilçe belediyesinin bütçesine bakıldığında 2017 yılı bütçesinin %18'ne tekabül etmektedir. Bölge halkı fındıktan elde ettiği geliri asli ihtiyaçlarını karşılamada kullanmaktadır. Bölge ekonomisinin içine direk giren yapıya sahiptir. Bu gelir kalemi asli ihtiyaçların yanında beyaz eşya, mobilya, zirai vasıta, vasıta, konut ve benzeri alanlara gitmektedir. Fındık gelirinin bir kısmının ilçe dışına transfer edildiği de görülmektedir. Bunun yanında ilçe dışından gayrimenkul ve konut gibi yatırımlar için bir kaynakta geri dönmektedir. Fatsa konut satışları rakamları bu durumu ortaya koymaktadır (TÜİK, 2017). TÜİK, 2017 verilerine göre Ordu ili için işsizlik %6'dır. İstihdama katılım %52,2'dir. İl bazında kişi başı milli gelir ise 6.500 dolar civarında görülmektedir. Ordu Türkiye yaşam endeksi içinde genel endekste 55.sırada bulunmaktadır. Konut endeksinde 46.sırada bulunmaktadır. Güvenlik endeksinde 25.sıradadır. Memnuniyet endeksinde 52.sıradadır. Fatsa'da bu endekslere dahil olduğu için Fatsa ilçesi içinde geçerli olduğu düşünülmektedir (TÜİK, 2017).

Fatsa İlçesinin dinamik ve kırılganlıkları

Fatsa ilçesinin dinamik - güçlü yönü ve fırsatları; Karadeniz sahil yolu üzerinde olması, Ordu ve Samsun havaalanlarına yakınlığı, konumu, deniz kenarında bulunması, doğal yenilenebilir uzun raf ömrüne sahip kabuklu bitkiye sahip olması, üretilen bitkinin dünya ölçeğinde en büyük üretici ülke içinde ve ilinde olması, doğa ile kendi alanının cazibesi, komşu ilçelerinin yaylalarına yakın olması, genç nüfusunun güçlü olması, ilçe dışında bulunan nüfusunun olması, bahçelerinin farklı ek gelir getirecek üretimlere sahip olması, ekonomik geçişin merkezinde olması, termal kaynağa sahip olması, eğimli arazilerinin cazibesine ve küçük su kaynakları gibi değerlere sahip olması, hava akımlarına sahip olması gibi mükemmel doğal kaynaklar görülmektedir. Adaletsizliğe karşı hızlı tepki veren insani yaklaşımı ile öne çıkan yönleri mevcuttur.

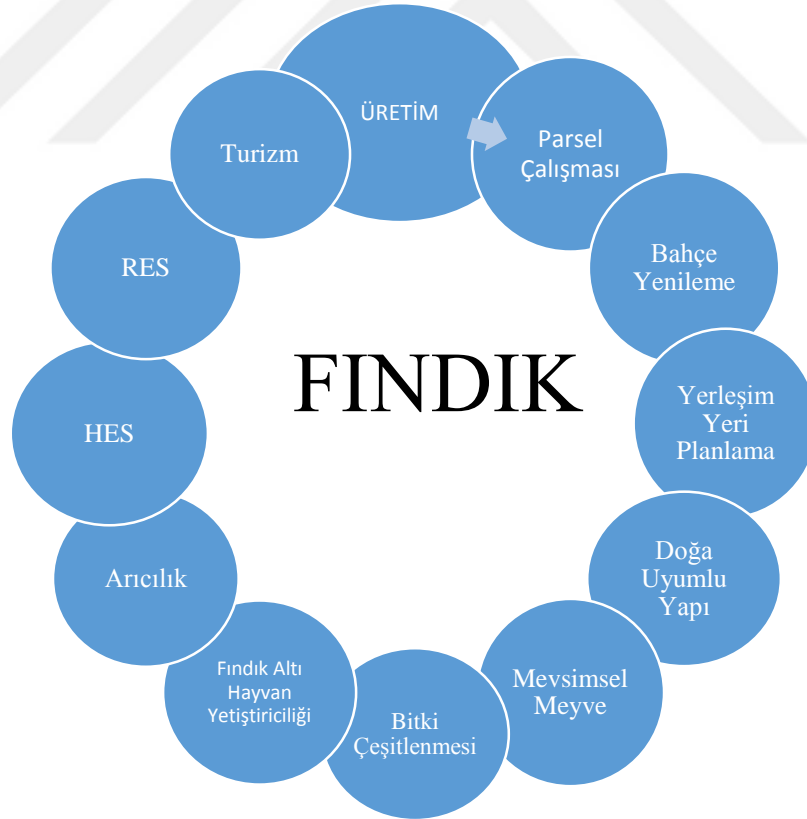
Fatsa'nın kırılğan - zayıf yönleri ve tehditleri; Üründe fiyat istikrarsızlığı, emanete üreticiden fındık alıp ödemesini yapmadan iflas açıklayıp kayıplara karışan tüccarlar, planlama eksikliği, parçalı planlama yaklaşımı, organizasyon eksikliği, gücünü ve potansiyelini algılama eksikliği, birlikte hareket edilmemesi, işsizlik, yönetim eksikliği, siyasi erkte etkisizlik, yol ve ulaşım kalitesindeki sıkıntı, taş ocaklarının çevresel olumsuzlukları, parçalı küçük parsellere sahip olunması, gelişi güzel yerleşim, tarihi alan ve eserlerin eksikliği, kontrolsüz ve plansız yapılaşma, sel baskınları, sanayileşmede kümelenme eksikliği, teknolojik yatırımın olmaması, düşük ücret, fındık ürününü gıda sanayine sokamaması (İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi 'Türk Fındığı Küspesinin Fonksiyonel Gıdalarda Kullanılmasının İncelenmesi' başlıklı araştırması) ve geliştirilememesi, fındık bahçelerinde ürün farklılaştırma girişimleri (kivi vb.), kurumsallaşma ve markalaşma eksikliği, yetişmiş insan kaynağı, doğaya uygun olmayan yapılaşma, dene gübreleme gibi konu başlıklarında toplanmaktadır.

Ordu ili Fatsa ilçesinin Kentsel Yaşam Kalitesini etkileyecek doğal kaynaklarında fındık ve diğer etkileşim içerisinde olduğu kaynaklar açısından bir değerlendirmesini yaptık. Doğanın içinden gelen bir nimetin, varlığın kentsel yaşam kalitesine etkilerini ortaya koymaya çalıştık. Bu çalışmamızın odağına fındık ürününü aldık. Fındık ürünü kabuklu, natürel, işlenmiş şekilleri ile bölgenin kıymetli bir değeri olduğunu görmüş bulunmaktayız. Ekonomik olarak Fatsa nüfusunun çoğunu etkilemektedir. Yaklaşık 150.000 kişi. Yıllık asgari 150.000.000TL'lık ekonomi üretmektedir. Etkileri ile ciddi bir ekonomik değer ürettiği görülmektedir. Bir taraftan bu ekonomi oluşurken, doğadan bir eksiltme yapmadan gerçekleşmektedir. Yenilenebilir, sürdürülebilir olumlu özelliği ile doğaya, çevreye olumsuz bir yönü de bulunmamaktadır. Çevreden, doğadan eksiltmeyen, doğaya ve çevreye atık bırakmayan, hatta dünya ve ülke karbon salınımına karşı olumlu yönde değer katan ekonomik değerdir. Bu değer iyi noktada algılanması ve yine doğal yan ekonomik fırsatlarla güçlenmesi yönünde farklı bir yaklaşımla katkı verilmesini sağlamaya çalıştık. Bu çalışmamızda Fatsa'nın konum olarak mükemmel bir noktada bulunduğunu görmüş olduk. Fatsa konumundan kazanaacağı ekonomik değer yine kentsel yaşam kalitesine doğrudan etki edecektir. Mükemmel bir organizasyonla bölgenin ekonomik çıtası hızlı bir şekilde yukarı taşınması mümkün görülmektedir. Bahçe altı atıl alanların değerlendirilmesi, toprak üstü mükemmel bitki çeşitliliğinin değerlendirilmesi, su kaynaklarının planlanması ve ıslah

edilmesi, yapılaşmanın doğa ile uyumluluğunun sağlanması, gece ve gündüz ayrı ayrı eğimli yapısı ile oluşan muhteşem doğa manzarasının olması, bölgeye mükemmel değer katmaktadır. Bu değerler bazen sanayi ve teknoloji ürünlerinin katma değer rakamları ile (tarım ürünleri) mukayese edilmektedir. Bu konuda yapılan mukayese yaklaşımı fındık ve diğer zirai üretim yapanların üzerinde olumsuz bir iz bırakmaktadır. Bu sebeple anlamsız bir söze dönüşmektedir.

Yukarıda ifade ettiğimiz bölge ile ilgili durumu aşağıdaki şekilde modelleyebiliriz. Bu modellemenin sonucunda ciddi bir gelir oluşabilmektedir. Elde edilen gelir bölge vatandaşlarının kaliteli yaşam ve kaliteli hizmet talebini öne çıkaracaktır. Kentsel Yaşam Kalitesi göstergelerinin güçlenmesi açısından Fatsa İlçesi potansiyel bir kaynağa sahip olduğu görülmektedir.

Fındık Ekonomisine Bağlı Oluşabilecek Döngü

Şekil 4: Fındık Ekonomisine Bağlı Oluşabilecek Döngü

KAYNAKÇA

- Aydemir(Gökal).O...'Kentsel Yaşam Kalitesi Değerlendirmesinde Bulanık Küme Modeli: Örnek Alan Zeytinburnu İlçesi' Doktora Tezi İstanbul,2008. YTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı Şehir Planlama Programı.
- ÇSB, (2018), ÇŞB, Mekânsal Planlama Genel Müdürlüğü, <http://mpgm.csb.gov.tr/misyon-vizyon-i-2>
- ÇSB, (2018), ÇŞB, Mekânsal Planlama Genel Müdürlüğü, <http://mpgm.csb.gov.tr/planlama-ilke-ve-esaslari-i-4382>
- , (2018), ÇŞB <http://habitat.csb.gov.tr/dokumanlar-i-5752>
- Çetiner, F., (2003). 'Kentsel kalite süreçleri.'
- Doka (2015, 18 Mart). Fındık Ticaret Güven Endeksi, http://www.tepav.org.tr/upload/files/1440752185-2.DOKA_Findik_Ticaret_Guven_Endeksi_Mart_2015.pdf
- (2015, Kasım), Fındık Ticaret Güven Endeksi, http://www.tepav.org.tr/upload/files/1455549814-7.DOKA_Findik_Ticaret_Guven_Endeksi_Kasim_2015.pdf
- (2015, 18 Kasım), Fındık Ticaret Güven Endeksi, http://www.tepav.org.tr/upload/files/1455550856-1.DOKA_Findik_Ticaret_Guven_Endeksi_Aralik_2015.pdf
- Duman, M, (2008), *Fındık Kitabı*, Kitabevi, İstanbul.
- EQLS, (2012), Eurofound, European Quality of Life Surveys, <https://www.eurofound.europa.eu/surveys/european-quality-of-life-surveys/european-quality-of-life-survey-2012>
- Feyizli, H. T., (2007), Kur'an-ı Kerim, Feyzü'l-Furkân Meali, Server İletişim, 498.
- Garip, M., Koç, Y. M. (2008). Türkiye ve Avrupa'da Sürdürülebilir Enerji ve Çevre İlişkisi, VII. Ulusal Temiz Enerji Sempozyumu, UTES'2008, 17-19 Aralık, İS

tanbul. <http://www.solar-academy.com/menus/Turkiye-ve-Avrupa-da-Surdu-rulebilir-Enerji-ve-Cevre-Iliskisi.022209.pdf>

Gehrmann, F., (1978). 'Valid' Empirical Measurement of Quality of Life? *Social Indicators Research*. 5.1, 73-109.

Harlem, G.,(1987), Türkiye Çevre Sorunları Vakfı, 'Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı,'-Our Common Future, The World Commission on Environment and Development chaired by the Prime Minister of Norway, Bruntland, 1987-, TÇSV, Ankara, (1990), 73.

Kabadayı,H.,'Yaşam Kalitesi ve Kullanıcı Memnuniyetinin Kentsel Tasarımdaki Etkisine Çok Boyutlu Yaklaşımı' *Y.Lisans Tezi* 2006, İstanbul. İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Kentsel Tasarım Programı.

Kalkınma, B. (2017), Kalkınma Bakanlığı Ordu ili 2015 Kamu Yatırımları raporu, http://www2.kalkinma.gov.tr/kamuyat/il/2015/2015_52.pdf

-----, B. (2017), Kalkınma Bakanlığı Ordu ili 2016 Kamu Yatırımları raporu, http://www2.kalkinma.gov.tr/kamuyat/il/2016/2016_52.pdf

-----, B. (2017), Kalkınma Bakanlığı Ordu ili 2017 Kamu Yatırımları raporu, http://www2.kalkinma.gov.tr/kamuyat/il/2017/2017_52.pdf

Karaman,A.,(1994),'Sürdürülebilir Çevre Kavramı Çerçevesinde Ekolojik Planlama Yaklaşımı: Bir Yöntem", MSÜ Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Kentsel Tasarıma Ekolojik Yaklaşım Sempozyumu M.SÜ., 12- 13 Mayıs 1994, 255-260.

Kayalak, S., 'Türkiye Fındık Piyasasındaki Ekonomik Değişkenlerin Yapısal Değişimi Ve Zaman Serisi Analizi ' Doktora Tezi Ankara,2009. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı Programı.

KİB, (2018), Karadeniz İhracatçılar Birliği, <http://www.kib.org.tr/tr/ihracat-istatistikler-findik-istatistikleri.htm>

Marans,R., (2007), İstanbul. 'Kentsel Yaşam Kalitesinin Ölçülmesi' Dosya: Kentsel Yaşam Kalitesi *Mimarlık Dergisi* Sayı:335.

Ören.E.G., 'Kentsel Yaşam Kalitesi Göstergeleri: Büyükçekmece Örneğinde İrdelenmesi Yüksek Lisans Tezi 2012. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen

Bilimleri Enstitüsü Anabilim Dalı Şehir Bölge Planlama Programı Kentsel Tasarım.

Serteser S. Dayanıklı Kentler için “Sürdürülebilirlik Değerlendirmesinden Yola Çık mak. Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı,2015 I.C.L.E.I.,(1996), “The Local Agenda 21, Planning Guide: Introduction to Sustainable Development Planning“,I.C.L.E.I Publication. Toronto, s.3.

Süğümlü, Y., ‘Fatsa Şerhiye Sicilleri (72 Demirbaş Nolu Defteri) Transkripsiyonu Ve Değerlendirilmesi’ *Yüksek Lisans Tezi* İzmir, 2015. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi Ve Sanatları Anabilim Dalı İslam Tarihi Ve Sanatları.

Şeker, M., (2010), Mutluluk Ekonomisi, İstanbul: İktisat Fakültesi Sosyoloji Konferansları.(2011), İstanbul’da Yaşam Kalitesi Araştırması, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.

Tağmat,T. S., (2007) ‘Mimarlık ve Yaşam Kalitesi: Avrupa’da Kentsel Yaşam Kalitesi Yaklaşımları’ Dosya: Kentsel Yaşam Kalitesi *Mimarlık Dergisi*, 335 Mayıs-Haziran.2007.

Tekeli, İ., Gülöksüz, Y., Oyka. T., (1976), *Gecekondu, Dolmuşlu, işbortah Şehir*, Cem Yayınevi ve bu süreçlerde yerel yönetimlerin görev ve işlevleri. Ankara, 1.

Türksever. E, N., “Türkiye’de Büyükşehir Alanlarında Yaşam Kalitesinin Değerlendirilmesine Yönelik Bir Yöntem Denemesi” *Doktora Tezi* 2001,İstanbul. İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlaması Bölge Planlama Programı.

TBMM (2018,Haziran),https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc001/kanuntbmmc001/kanuntbmmc00100069.pdf

Toprak Mahsulleri Ofisi ‘Fındık Sektör Raporu’, 2017. <http://www.tmo.gov.tr/Upload/Document/findiksektorraporu2017.pdf>.

UNDP (2015, Aralık 2015), Human Development Reports, <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-index-hdi>,

FTG, (2017), Fındık Tanıtım Grubu, <http://www.ftg.org.tr/tr/turk-findigi.html>

-----, (2017), Fındık Tanıtım Grubu, <http://www.ftg.org.tr/tr/ar-ge-besin-degerleri-ve-saglik.html>

-----, (2017), Fındık Tanıtım Grubu, <http://www.ftg.org.tr/tr/turk-findigi-findik-ce-sitleri-islenmis-findik.html>

-----, (2017), Fındık Tanıtım Grubu, <http://www.ftg.org.tr/tr/turk-findigi-findik-cesitleri-ic-findik.html>

WHO, (2018), World Health Organization, URL-17: www.who.int

-----, (2018), World Health Organization, URL-18: "Avrupa'da Sürdürülebilir Toplu luklar Üzerine Bristol Mutabakatı" Mimarlar

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Mehmet MARAŞ

Doğum Yeri : Fatsa

Doğum Tarihi : 01.01.1968

Eğitim Bilgileri

İlkokul : Mehmet Akif İlkokulu 1976 – 1979

Kur'an Kursu : İslamdağ (Dağgüvezi) Kur'an Kursu 1979 – 1982

Ortaokul : Tokat İmam Hatip 1982 - 1985

Lise : Tokat İmam Hatip 1985 - 1988

Lisans : İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ)

Jeodezi ve Fotoğrametri Mühendisliği 1989 – 1998

Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Ön Lisans

İlahiyat 2013 -2016

Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Ön Lisans

Emlak ve Emlak Yönetimi 2016 – 2018

Yabancı Dil : Arapça, İngilizce

İş Deneyimi : Yılmaz Mali Müşavirlik 1992 – 1996

Ak Ajans Ltd. Şti. 1996 – 2000

Tedarik / Tasvir Tanıtım İletişim Hizmetleri Ltd. Şti. 2000 - ...

Mira Teknik Harita İnşaat Danış. Ltd. Şti. 2009 - ...